

C

33
90

పంచాయతీ వేమన గ్రంథాలయము

స్థాపితం : 1933 ★ తేలప్రోలు

గ్రంథ నామము. ద్రి. నోది నె. (ప్ర. శా. నా. గు. ౦..

..... గ్రంథము సంఖ్య.. ౩. 2 17. ...

అక్షరము.. ఇ.. .. విభజన సంఖ్య. 2 9 ౧..

గ్రంథ దాత సర్వించు

1290

కౌడవటిగంటి
కుటుంబరావు

అహింసాప్రయోగం

నవభారత్ ప్రచురణ

2

ప్రథమ ముద్రణ
జూన్ 1965

నవభారత్
ముక్తసాహిత్య
విజయవాడ-2

ముద్రణ : వెంకటరత్నా ప్రింటర్స్, విజయవాడ-2.

వెల : మూడు రూపాయలు

ఇందు

అంతరాత్మ

మంత్రగాడు

అహింసా ప్రయోగం

సోదరి క్షేమం

పగటి కలలు

అక్క పెళ్ళి

అనాథ రక్షణ

సాహసం

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణోనమః

అష్టాత కథకుడు

చాలిగుంటలో కుక్కలు

4

శ్రీమద్భగవద్గీతా
అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః
అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః

అంతరాత్మ

నేనూ, ప్రకాశరావు వాడుకలో కూచుని కళ్ళలో
వాస్తవికతను గురించి చర్చించుకుంటున్నాం. ఆ చర్చ
యెట్లావచ్చిందీ నేనిప్పుడు సరిగా చెప్పలేనుకాని, అభ్యుదయ
రచనలో దృష్టాంతాలను సృష్టించేటప్పుడు ఆ పాత్రలు తమ
వర్గానికే దుర్మార్గంగా వుండేటట్టు చిత్రించటం వాస్తవికత
కాదని నేనన్నాను ఆ దుర్మార్గం వర్గ వైషమ్య నిజతంగా
వుంటేనేతప్ప అభ్యుదయ దృక్పథం వ్యక్తంకాదని నేనంటు
న్నాను. ప్రకాశరావు ఇంచుమించు నాతో ఏకీభవిస్తున్నాడు.

ఈ సమయంలో, “క్షమించండి,” అంటూ ఆయువ
కుల మాను సమీపంలోవచ్చి కూర్చున్నాడు. నేనతనికేసి
ఆశ్చర్యార్థకంగా చూశాను. చాలా చిన్నవాడు, పాతికేళ్ళు
కూడా వుండవేమో. పట్నంలో యంతకాలంనుంచి వుంటు
న్నాడో తెలీదుగాని, తెలుగువాళ్ళ ఆకారవైఖరులు మార

లేదు. మట్టిరంగు మిల్లుబట్టలు కట్టుకున్నాడు. నిండు శేతుల
వర్ష, సైకిలుకట్టు ధోవతీ, పైన ఉత్తరీయంకూడా వుండి.
అప్పుడే ఏ బెజవాడనుంట్లో దిగినట్టుగా వున్నాడు.

“మిరిప్పుడన్నమాట విన్నాను,” అన్నాడా యువ
కుడు. “మీరు చెప్పే మాటలో నాకు నమ్మకం కుదరలా!”

“ఏమైనా తప్పు చెప్పానా?” అన్నాను.

“మీకు అమ్మా, నాన్నా వున్నారా?” అని అడి
గాడు.

ఎందుకిట్లా అడుగుతారా అని ఆశ్చర్యపడుతూ, “లేదు”
అన్నాను.

“పోనీ అన్నదమ్ములున్నారా?” అన్నాడు.

“దగ్గిర్లో యెవరూ లేరు” అన్నాను.

“మీ బంధువులెవరూ మీకు దగ్గిర్లో లేరునుకుం
టాను?”

“అవును.”

“అందుకే మీకు సవర్గ దుర్మార్గం గురించి ఏమీ
తెలిదు” అన్నాడతను.

“సవర్గ దుర్మార్గం నేనూ చూశాను. అన్నదమ్ముల
మధ్య కలహాలూ, భార్య భర్తలమధ్య కలహాలూ వుంటాయి
కానీ వాటికి ప్రత్యేక కారణాలుంటాయి. ఒకే వర్గానికి చెందిన
కారణంగా వ్యక్తులనుధ్య వైషమ్యం వుండదు. ఆ కారణాలు
వ్యక్తిపరంగా వుంటాయిగాని వర్గపరంగా వుండవు”
అన్నాను.

“అయితే మధ్యతరగతిలో కొన్ని వర్గాలనుగురించి మీకేమీ తెలియదు” అన్నాడా యువకుడు.

“చెబితే తెలుసుకుంటాను” అన్నాను, కపటవినయం నటిస్తూ.

ఆ యువకుడు కొంచెం ఆలోచించి, “నాకథ చెబుతాను, వినండి,” అన్నాడు.

*

*

*

నాపేరు సుదర్శనం (అన్నాడు యువకుడు) నేను మద్రాసులోనే పుట్టాను. పెరిగాను. నా అవతారంచూసి పొరపాటుపడకండి రెండేళ్ళనుంచీ నేను ఆంధ్రలో పుట్టానాను. మీబోటివారంతా ఆంధ్రను వదిలి పట్నంవస్తే నేను పట్నంవదిలి అటువేపు వెళ్ళాను. మానాన్న చాలా ఏళ్ళు పట్నంలో ఉద్యోగంచేసి రిటైరై మూడేళ్ళక్రితం పోయినాడు. ఆయన పేరు చెబితే మీరు బహుశా గుర్తించవచ్చు. కాని చెప్పను. అది మీకు అనవసరం. మా నాన్న పోయేవరకూ మేం గాగా బతికాం. నాకిద్దరన్నలున్నారు. ఒక అక్క, ఒక చెల్లెలుకూడా వున్నారు. మా అమ్మ బతికున్నది.

మానాన్న “ఆధునికుడు”. ఆయన ఈ మద్రాసులోనే చదువుకున్నాడు. ఆరోజుల్లో ఏ రేకలింగంగారినికూడా యెరుగును. ఆయనకు మూఢ విశ్వాసాలంటే కోపం. మమ్మల్ని—కనీసం మా ముగ్గురు మగపిల్లల్ని—తన ధోరణిలో పెంచాడు. ఆయన బతికున్నంతకాలం మా అమ్మ

కూడా ఆయన పడ్డతులే అవలంబించింది. ఆవిణ్ణి చాలా సంస్కారం పొందిన మనిషిలే చూసేవారు. ఆవిడ మహిళల సభలకు వెళుతూ వుండేది. కొన్ని మహిళాసమాజాలలో సభ్యుగాలుగా వుండేది.

రాజకీయాల విషయంలో మా నాన్నను నా సిక్కుడన వచ్చు ఆయనకు ఏ రాజకీయోద్యమంలోనూ విశ్వాసం లేదు. ఒక్క సంఘసంస్కారం విషయంలో తప్ప మిగతా ఏవిషయంలోనూ ఆయనకు విశ్వాసం లేదు. కాంగ్రెసు ఉద్యమాలన్నిటినీ ఆయన ఖండించాడు. వాటివెంట ప్రజలు సంస్కారం పొందలేదని, కొన్ని కేకలువెయ్యటంనుటకే నేర్చుకున్నారని ఆయన నమ్మాడు. ఆయనదృష్టిలో సంస్కార హీనులుగా ఉండి కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో పైకివచ్చిన ప్రతి వ్యక్తినీ ఉదాహరణగా తీసుకుని, ఆయన కాంగ్రెసు ఉద్యమాలను ఖండించాడు. సంస్కారం గురించి ఆదర్శవాదం అవలంబించిన వారంతా ఇట్లాగే ప్రవర్తించారేమో అనుకుంటాను మా అన్నలిద్దరూ కాంగ్రెసు భక్తులుగా తమూ కూవటం ఆయనకు చెప్పరాని బాధ కలిగించింది. “ఫలాని కాంగ్రెసు వార్తాగ్యుడు తనకూతురికి పదో ఏట పెళ్ళి చేశాడు. పన్నెండో ఏట అది మూడమోసింది. దానికి పెళ్ళి చెయ్యడు నాకడుపునపుట్టినవాళ్ళు నాడిరాజకీయమేమిట నా?” అని ఆయన ఆక్రోశించటం నే నెరుగుచును.

భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం రావటం ఆయన ఎరు గును. దానికూడ ఆయన చలించలేదు. “ఈ కాంగ్రెసు

వాళ్ళువచ్చి ఆఖరుకు శారదా చట్టమైనా గట్టిగా అమలు చేస్తారని నాకు నమ్మకంలేదు దొంగలూ దొంగలూ చేరి ఊళ్ళు పంచుకుంటారు. చూస్తూఉండండి!" అనేనా డాయన

ఆయనకు కమ్యూనిస్టులన్నా కోపమే. సంస్కారానికి వాళ్ళు పరిమళత్రువులనీ, దరిద్రులనూ, మాధవిశ్వాసపరులనూ వాళ్ళు వెనక వేసుకువస్తారనీ, అందరికంటే గట్టిగా అరవటంతప్ప వాళ్ళ కోకో ఆశయం లేదనీ ఆయన దృఢ నమ్మకం.

ఇక హిందూమహాసభలంటే ఆయనకున్న ఆగ్రహం చెప్పనలవికాదు. వాళ్ళు కమ్యూనిస్టులలే అసంస్కారులేగాక కుసంస్కారులనికూడా ఆయనవాదం.

ఇదంతా ఎందుకు చెప్పానంటే ఆయనపోయిన మరుక్షణంనుంచీ మా కుటుంబంలో కలిగిన సాంస్కృతిక పరిణామం చూస్తే ఆయన ఏమనుకునేవాడో అని నే నిప్పటికీ ఆశ్చర్యపడుతూంటాను. ఆయన పోగానే ఆయన భీమాచేసిన మొత్తం పదమూడువేల చిల్లర మా అమ్మపేర వచ్చింది. అప్పటికే మా అన్నలిద్దరూ ఏవో ఉద్యోగాలు చేసుకుంటున్నారు. నేనుమణిబియ్యే ప్యాసై ఎమ్మెలో ప్రవేశించాను. అప్పటికే మా అక్కకు వివాహమయింది. ఆవిడ తాను కోరిన వరుణ్ణి పెళ్ళాడింది. మా నాన్న కోరినప్రకారమే దమ్మిడి కట్నంలేకుండా, దుర్వ్యయం ఏమీ లేకుండా ఆవిడ పెళ్ళిఅయింది. ఆవిడభర్తబియ్యేబీయూడిపాసైమనప్రాంతాల ఉపాధ్యాయుడుగా ఉంటూండేవాడు. వారికిద్దరు పిల్లలూ కూడా కలిగారు. మా చెల్లెలుగుమాత్రం ఇంకా వివాహం కాలేదు.

మా నాన్న పోయేనాటికి దానికి పద్దెనిమిదేళ్ళు మాత్రమే. ఇంటకు రెండోవడు చదువుకూ ఉండింది.

మా నాన్న పోగానే మా అమ్మలో కలిగిన మాగుప్ప వర్ణనాతీతం. ఆవిడ ఒక్కసారిగా పదమూడు, పద్నాలుగు వేలరూపాయలకు అధికారిణి అయింది. ఆ డబ్బును ఆవిడ ఎట్లా ఖర్చుచెయ్యాలో మా నాన్న నిర్ణయించలేదు. మా నాన్న అనేక స్వల్ప విషయాలనుగురించి కూడా ఆవేశంగా మాట్లాడటం నే నెరుగుదునుగాని, ఆయన డబ్బును గురించి ఎన్నడూ ఆలోచించినట్లుగాని, దానికి ఏవిధమైన ప్రాధాన్యమూ ఇచ్చినట్లుగాని నాకు జ్ఞాపకంలేదు. తాను అభిమానించేవాడిలో ఎవరికి డబ్బుతో అవసరంవచ్చినా, తనదగ్గర సిద్ధంగాడబ్బుంటే ముందూ వెనుకా ఆలోచించకుండా ఆదుకొనేవాడు.

మా అమ్మమటుకు తనదగ్గర ఉన్నడబ్బులు ఒక్కక్షణం మరిచిపోలేకపోయింది. భర్తపోయినందుకు ఎరిగిన వాళ్ళు పరామర్శించే స్థితి ఇంకా దాటకపూర్వమే ఆవిడ ఆ పదమూడు వేలతోనూ, ఇళ్ళు కట్టించటమేకాదు, కాను - చవుకలో సచ్చేది. పాతదేదైనాసరే పోవకొనటమేకాదు. మా అక్కపిల్లలకు తోపుడుబళ్ళు కొనటమేకాదు. మా అక్కకు, చెల్లెలికి బంగారుతొడుగులు చేయించటమేకాదు - లక్షలకు విలువైన ఆలోచనలుచేసి అన్నీ నిజమైనట్టే ఆనందించింది. ఆవిడ ఆ డబ్బును ఒక్కక్షణం మరచిందనుకోను. ఎవరెవరికి ఎంతెంత ఆస్తి అనుకోకుండా సంక్రమించినా ఆ ఆ కథలను పనిత్రంగా చెప్పుకునేది. మానాన్న ఎప్పుడెప్పుడు

ఎంతెంత మొత్తాలు దానధర్మాలు చేసిందీ చెప్పి, అటు వంటిపనులు చేయ్యకుండావుంటే మాకు ఆదాయం యాభై వేలు రొట్టెలు ఉండి ఉండాలిసిందే ననేది ఆ మధ్య రైలు ప్రమాదంలో చచ్చిపోయినవారి పిల్లలకు ప్రభుత్వం ఎంతో పరిహారం ఇచ్చినట్టు విని, “పోనీ, పాపం! సంపాదనపరుడు పోయినాక పిల్లలకు ఆపాటి ఇవ్వకపోతే ఎట్లా?” అన్నది. ఆవిడనూటలు వింటుంటే రైలుప్రమాదంలో చచ్చిపోవటం కంటే పోయినవాడి పిల్లలకు డబ్బురావటం చాలా ముఖ్యమనిపించింది! ఎవరు ఏంలేదనుకున్నా సరే మా అమ్మ “కొందాం!” అనేది. “కొందాం” అనేనూట ఎవరు ఏ క్షణంలో అన్నా అనవచ్చు. కాని ఆరోజుల్లో మా అమ్మ అన్నప్పుడు ఆ “కొందాం” అన్ననూటకు పదమూడువేల తులాల బరువుండేదంటే మీరు నమ్మవచ్చు.

నేను మా అమ్మనుగురించి ఎరగనివారిఎదట ఇట్లా మాట్లాడుతుంటే, వీడెంత అసహజమైన కొడుకు! అని మీ రాశ్చర్యపడవచ్చు. అదే నే చెప్పబోతున్నది కూడా. నేను సహజమైన కొడుకును కాను. నా కెదుంకో ఆవిడ తల్లిలాగా కనిపించదు. నేను ఆవిడను ఎవరోఅల్లే పరిశీలించాను. ఆవిడముఖంలో కలిగే ప్రతి మార్పునూ, ప్రతిమాటలో ప్రతినొక్కునూ బద్ధవెరిలాగా గమనించి మనసారా ద్వేషించాను ఆ డబ్బు నాకు రాకుండా ఆవిడచేతికి వచ్చిందని నాకు లోపల అక్కసు అనుకునేను. అదెంతమాత్రంకాదు. నేను కాస్త కపటంగా ప్రవర్తించి ఉంటే నా కా డబ్బులో కొంత వచ్చివుండేది.

ఆవిడమీద నాకుగల అసహ్యన్ని బయటపెట్టి నేనా డబ్బును దూరంగాకూడా ఉంచాను. ఆవిడ షరతుమీద ఆ డబ్బు ముట్టుకునేకంటే తిండికి మాడి చావటం మేలని పించింది నాకు. ఆ డబ్బుకూ నా ఆత్మగౌరవానికీ మధ్య మా అమ్మ మన స్తత్వం పైంధవుడల్లే అడ్డుపడింది. నాకధవినండి?

మా అమ్మలో మార్పు నాకే అసహ్యం కలిగిస్తే, మా చెల్లెలు నాకన్నకూడా మరింత అసహ్యపడింది. “అమ్మకే నిజంగా మతిపోయింది.” అని అది యెన్నోసార్లు నాతో అన్నది. నేనూ మా చెల్లెలూ ఒక వయసువాళ్ళం కావటం చేత నేనూ, చాలా విషయాలలో ఏకీభవించేవాళ్ళం. కాని ఏ విషయంలోకూడా మా అమ్మ విషయంలో కలిగి నంత ఏకాభిప్రాయం కలగ లేదన్నమాట. మా అమ్మ తనకేది కొంటానని ఉబలాటపడినా సరే మా చెల్లెలు తడువుకో గుండా, “నాకది అక్కర్లేదు. నా కదంటే అసహ్యం!” అనేసేది. ఒకసారి మా అమ్మ బజారునుంచి ముచ్చటగా జరీచీరె తెస్తే మా చెల్లెలు, “ప్రాణంపోయినా నేని చీరె కట్టుకోను మా కాలేలో ఆడపిల్లలంతా గేలిచేస్తారు. మగ పిల్లలంతా వెంటబడతారు.” అని ఖచ్చితంగా చెప్పేసింది.

కొద్దిరోజులపాటు మా అమ్మ నాలోనూ విరోధ భావం వున్నట్టు గమనించలేదు. కనిసంగమనించినట్టు నటించింది. గమనించక నిధిలేని పరిస్థితి యెప్పుడూక మేం తనను యేడుచుకుంటున్నామని ఆరోపించింది. “నిన్ను చూసి ఏడుచు కోవటానికి నీలో ఏముంది?” అని మా చెల్లెలు అడిగేసింది. దానిని మా అమ్మ నేరుగా సమాధానం చెప్పక, “మీనాన్న

అన్నది. “వెనకటిలాగేం ఖర్మం ? అంతకంటే బాగానే చూస్తున్నారు ” అన్నది మా చెల్లెలు.

మా చెల్లెలనే మాటలు మనసులోనుంచి వస్తున్నట్టే వుండేవి. కాని నేనా మాటలు అనగలిగివుండను. మా అమ్మ మన సత్వానికి నేను చలించినంతగా మా చెల్లెలు చలించ లేదని, అందుకే నే ననలేనిమాటలు అది అనేసేదని నా అనుమానం.

ఏమైనా మా అమ్మకు కావలసినంత తృప్తి మే మివ్వ లేకపోయాం. అటువంటి సంతృప్తి ఇచ్చినవాడు మా గావ మా అక్కమొగుడు. ఆ భార్యభర్తలు మానాన్న పోయి నప్పుడు వచ్చారు. నాలుగు రోజులుండి వెళ్ళాడు. మళ్ళి వాళ్ళు నాలుగుమాసాల అనంతరం, వేసవి సెలవుల్లో పట్నం వచ్చారు. మా అమ్మ తనకు నామీదా మా చెల్లెలి మీదా ఉన్న కోపమంతా ప్రేమరూపంలో మా అక్కమీద కనిపించింది. మా అక్కకూడా మా అమ్మకు తగ్గట్టుగానే ప్రవర్తించింది. ఆవిడ మా అమ్మ చెప్పే కబుర్లన్నీ ఎంతో ఆత్రంగా విన్నది. ఆత్రంగా వినటమేకాదు ఆవిణ్ణి బాగా ఎగ దోసిందికూడానూ. మా అక్కా బావా వచ్చినరోజే మా అమ్మ వాళ్ళిద్దర్నీ వేసుకుని బజారుకు బయలుదేరింది. దీని కెంత ఉపోద్ఘాతం! మా అమ్మచేసిన హడావుడేనా? ఒకే, అబ్బాయ్? బాంకునుంచి ఓ వందైనా డ్రా చెయ్యాలిరా! కాస్త ఈపూట బాంకుకు పోయిరావూ? మా నాయకా! అన్నట్టు వెయ్యి విడిగా ఫిక్స్ డిపాజిట్టు వేశాంచూమా?

దానికి గడు వెప్పడో!—ఆవిడ ఈ ధోరణిలో మాట్లాడుతుండగానే నేను అవతలికి వెళ్ళిపోయినాను. నాపూదగొంతుదాకా కోపం వచ్చిఉంటుందిగాని అంతకుమునుపే రైలుదిగిన అల్లుడు కూతుళ్ళ యెదుట తన నిత్యజీవితం అసంతృప్తికరింగా వుంటోందని బయటపడనిస్తే యెట్లా? అందుకని నన్నేమి అనకుండా మాట్లాడక ఊరుకుంది. ఆ రాత్రి దీపాలు పెట్టాక మా అమ్మ, మా అక్క, బానా టాక్సీలో దిగారు—తోపుడుబండి, ఉటవస్తువులూ మొదలైనవాటితో సహా!

కొన్నిరోజులపాటు మా అక్క, అమ్మా అత్తక్కని ఊడి రాలేదంటే నమ్మండి. మా అమ్మ నాకోసమూ, మా చెల్లెలికోసమూ తలపెట్టిన ఖర్చును మేమిద్దరం యెంత ప్రతిఘటించామో, మా అక్క తనకోసం మా అమ్మ చెయ్యబూనిన ఖర్చును అంతగా ప్రోత్సహించింది. ఆవిడ ఒక చీరె కొంటానంటే మరోటికూడా కొనమనేది. మా అమ్మ మా బావకు ధోవతులు కొంటానంటే ఏకంగా సిల్కువి కొనమనేది. న్యాయం ఆలోచిస్తే, నేనూ, మా చెల్లెలూ మా అమ్మను అసంతృప్తి కలిగించివుండాలి. కాని అట్లా కలిగించిందని నేననుకోను. మా అక్కమీది అసంతృప్తి ఎప్పుడు ఏ రూపంలో బయటపడుతుందో చూడాలని నేను పొంచివున్నానన్నమాట. మా అక్క నిచ్చిన మూడోనాడు మా అమ్మ మా అక్కపిల్లలకు వీధిలో అమ్మ బెలూనులు అలాపెట్టి కొంటూ. “ఎంతడబ్బు హతమైపోతోంది. ఏం

చిత్రమో!" అన్నది. నాకు కలిగిన ఆనందం ఇంతా అంతా కాదు. గొప్ప పరిశోధకుడికి కొత్తవిషయం తెలిసినా అంత ఆనందం కలగదు.

ఇక మిగిలిన పరిణామాలేవీ నా దృష్టిలో ఆశ్చర్య కరమైనవికావు. ఒక లక్షాధికారి మన సత్త్వం అణాదగ్గర ఎప్పుడైతే పిల్లి మొగ్గ వేసిందో అప్పుడే నేను రాగలవి కొంత వరకు వూహించ గలిగాను.

మా బావ శలవులు అయిపోయాయి. కాని మా అక్కకు పట్నం విడిచిపోబుద్ధి కాలేదు. పెద్దవది నూట డెబ్బైరెండు రూపాయలన్నర జీతానికి పట్నం వొడిలేసుకుని దిక్కు దివాణం లేనిచోట పడివుండటం వృథా. కాస్త నింపాదిగా విచారిస్తే తన భర్తకు పట్నంలోనే ఏదో ఉద్యోగం దొరక్కపోదని మా అక్కయ్య అభిప్రాయ పడింది. మా బావను ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇప్పించటానికి ఒప్పించింది. ఆయనకు అనుకున్నంత సులభంగా ఉద్యోగం దొరకలేదు. కాని ముణిగిపోయిందేం? ఖర్చుచేసేటందుకు డబ్బున్నది. కాలం హాయిగా వెళ్ళిపోతోంది.

తనదగ్గర డబ్బున్నందుకు మా అమ్మ సంతోషించిన మాట నిజమేగాని ఆవిడపడ్డబాధ ఆవిడకన్న నేను బాగా గుర్తించాను. విరుద్ధ భావాల మధ్య ఆవిడ నలగ సాగింది. మా అక్క ఆవిడా ఒకే కట్టగానే వున్నారుగాని లోలోపల యేదో రగులుతూవున్నట్టు మధ్యమధ్య సన్నటి పొగలు వచ్చేవి. మా అక్క ఏదన్నా ఖర్చుచేబితే, మా అమ్మ

దమ్మిడిల దగ్గర్నుంచి పొదంగా వాడుతున్నదానల్లే, “అబ్బ అది లేకపోతే ఇప్పుడేమే? అన్నీ దండగమారి ఆలోచనలూ” అనేది. ఆమర్నాడే దానికి పదింతలు దండగమారి ఖర్చు చేసేది. —నూ అక్కకోసమే. ఒకసారి నూ అక్క రెండు రూపాయలిమ్మని అడిగితే, “నన్నడగాలితే? తీసుకోరాదూ” అనేది. ఆమర్నాడే నూ అక్క గూట్లోనుంచి అర్థరూపాయి తీస్తే నూ అమ్మ దానికోసం వెతుక్కుని, రాదాంతంచేసి, “క్షణం కిందట పెట్టిన డబ్బులు మాయమవుతే” అనేది. “నేను తీశానమ్మ! ఎందుకింత ఆర్భాటం చేసావ్? అని నూ అక్క అంటే. “కాస్త చెప్పకూడదు? నాకు వెతకటం తప్పుచుగా” అనేది.

ఎంతసేపూ నూ అమ్మకూ డబ్బుకూ గల చుట్టరికం గురించే మాట్లాడుతున్నానని విసుకోకండి. ఇంకా ఇతర విషయాలు — నూనాన్న చూస్తే నిర్భాంత పోయ్యేవి కొన్ని జరిగాయి నూ అక్కపిల్లలు వచ్చాక వాళ్ళు తుమ్మినా, చీదినా నూఅమ్మ వాళ్ళకు దిష్టితీసేది. నూ నాన్న హయాంలో ఈ దిష్టి ఎరగం. దిష్టితోబాటు దేవుళ్ళకు మొక్కోటాలు వరాలు వజ్రాలూ చూడటాలూ, శకునాలు పాటించటాలూ ప్రారంభమైనాయి వీటికి మాబావ ఊతం యివ్వసాగాడ. ఆయనకు జ్యోతిషంలోనూ, హస్తసాముద్రికంలోనూ, అంకెల శాస్త్రంలోనూ కొంత ప్రవేశంవుంది. నేను చూస్తుండగానే తిరస్కరించుకొని ఒకటి జరిగింది.

ఇవన్నీ ఉండగా నూ చెల్లెలి పెళ్ళి సమస్య ఒకటి

వచ్చింది. మా అక్క పెళ్ళిగురించి మా నాన్న ఎన్నడూ ఆదుర్దా పడలేదు. సంబంధాలు వెతికినా మా అక్కకు తెలియకుండా ఎన్నడూ వెతకలేదు. మా చెల్లెలితో చెప్పకుండా కూడా మా అమ్మ సంబంధాలు స్థిరపరచటానికి ప్రయత్నించింది. “మనకులం, మనశాఖ” చాలా ప్రాముఖ్యం వహించాయి. నా సహాధ్యాయి అన్న ఒకడు మా చెల్లెల్ని చేసుకోవటానికి ఇష్టపడినట్టు తెలియజేశాడు. కాని “మావాడు” కాడిని మా అమ్మ కొట్టిపారేసింది.

“కావలిస్తే అమ్మాయికి నేను కట్నం ఇస్తాగా! మరి సంబంధమే చేద్దాం!” అనేది మా అమ్మ.

మా అమ్మకు ఇష్టమైందని తెలిశాక మా చెల్లెలు ఏ సంబంధమైనా కొట్టిపారేస్తే స్థితికి వచ్చింది. దీనివల్ల కొన్ని మంచి సంబంధాలు పోయామేమో కూడానూ! కాని అది లక్ష్యపెట్టలేదు.

మా అమ్మకూ అక్కకూ మధ్య పొగలురావటమల్లా మంటలు రేగటందాకా వచ్చింది. : ఎవరూ తక్కువతీన్నవాళ్ళు కారు.

“తే, తే, అంటావు, ఎక్కణ్ణించి తెచ్చేదే? నీకన్న చిన్నవాళ్ళున్నారు. వాళ్ళిద్దరూ నాడబ్బు కానీ ముట్టరు. ఎంతపెట్టినా నీకు మెప్పులేదు. తే, తే అనటంతప్ప నీకింకేమీ తెలీదు!” అని మా అమ్మ!

“నిన్నసలెవరు పెట్టనున్నారూ? నీమాటలకు మోస

పోయికాదూ మేం నిజేపమంటి ఉద్యోగం మానుకుని ఈ ఈ దిక్కుమాలినచోట పడింది? నీ మిగిలినపిల్లలకు పెట్టా దని నే నన్నానా? అది మా అక్క-!

మా అక్క ఆగ్రహం మామిడికికూడా తిరగసాగింది తన సొత్తేమో మేం అపహరిస్తున్నట్టు!

నేను ఎమ్మేపరీక్షకు కూచున్న ఏడు మాఅన్నలిద్దరూ శలవులకు వచ్చారు. కుటుంబాలతోసహా. మా అమ్మ తన ధనికత్వతా. ఆప్యాయతా వాళ్ళమీద చూపింది. కొద్ది రోజులపాటైనా వాళ్ళు మా అక్కలాగా ప్రవర్తనారను కున్నది మా అమ్మ. కాని ఆ ఆశ పారలేదు. వాళ్ళ ఆవిడ డబ్బు ఖర్చుచెయ్యటానికి ఒప్పుకున్నారగాని దానికి ప్రతి. ఫలంగా ఆవిణ్ణి ఉబ్బెయ్యటానికిమటుకు సిద్ధపడలేదు. మా బావకూ వాళ్ళకూ అసలు పడలేదు. అతను సంవత్సరం నుంచీ ఇక్కడే తిష్టవేసిఉండటం వాళ్ళకేమీ రుచించలేదు. మొగుణ్ణి వెనకేసుకొచ్చి మా అక్కవాళ్ళతో చచ్చేట్టు పోట్లాడింది. తన కొడుకుల్ని వెనకేసుకొచ్చి మా అమ్మ మా అక్కతో పోట్లాడింది. వాళ్ళున్నన్నాళ్ళూ. కొంప ఎట్లా ఉండాలో అట్లా ఉంది. చాలారోజులకు ఆపులు కలుసుకున్న వాతావరణం ఏకోశానా నాకు కనిపించలేదు. అన్నలు తమ్ములకేమవుతారో, చెల్లెళ్ళు అక్కల కేమవుతారో, పిల్లలు తల్లికేమవుతారో మా కుటుంబాన్ని చూసినవాళ్ళకి అర్థమై ఉండేదికాదు.

దురదృష్టవశాత్తూ ఈ శలవలై పోయేలోగానే మా

రెండో అన్నకు పట్నం బదిలీ అయింది. ఆయన మళ్ళీ వెళ్ళి పోలేడు. మా ఇంటి వాతావరణం చెప్పటానికి వీలేదు. రోజూ కొట్లాటలే. ఈ కొట్లాటలకు కారణాలుండేవేగాని ఆ కారణాలకు అర్థం ఉండేదికాదు.

నేను సమ్మెలు చూశాను. పొలీసుల లాఠీచార్జీలు చూశాను. ఎన్నో ఘోరాలు చూశాను. కాని మా ఇంట్లో జరిగే పోట్లాటలంత అర్థరహితమైన సంఘటనలు ఎక్కడా చూడలేదు. ఇంత తిసడానికుండి బతకటం చేతకాని మధ్య తరగతి కుటుంబంలో పుట్టినవాడు తప్ప ఈ కొట్లాటలను ఊహించుకోలేడు. ఇంట్లో డజనుమంది ఉంటే ఏ ఇద్దరిమధ్య వయినా శత్రుత్వం ఉండేది. అది అచ్చంగా స్వాగంత్యో కూడుకున్నది కూడాను.

ఒక ఉదాహరణ చెబుతాను: మా చిన్నన్నవచ్చాక ఆయన మా బావగారికొక ఉద్యోగం ఇప్పించటానికి ప్రయత్నించాడు. జీతంతిక్కువ. నూటపాతిక. మా అక్క మా చిన్నన్నమీద మండిపడింది. “నువ్వు మూడొందలరూపాయల ఉద్యోగం చెయ్యాలా? నూ ఆయనకు నూటపాతికా! చేతకానివాడివి ఊరుకోరాదూ? తగుదునమ్మా అని రాకపోతే ఏం? నిన్ను ఉద్యోగం ఇప్పించమని కాళ్ళా వేళ్ళా పడ్డామా?” అని గంయ్ గంయ్లాడింది మా చిన్నన్న నాలుగూ పెట్టాడు. ఇంతకూ మా బావ ఆ ఉద్యోగం ఒప్పుకున్నాడు. ఒప్పుకుంటే ఏమయిందీ? రోజూ వచ్చి మా చిన్నన్నను దెప్పేశాడు. పనిజాస్తిట! తనను తగినంత గౌరవంగా

చూడరుట ఆఫీసులో! శనివారంకూడా పనిచెయ్యాలిట!
ఉద్యోగం మావ్వరు పనల్లే లేదుట!

ఎవరు ఏ క్షణాన ఎవరిపక్షమో ఎవరికీ తెలీదు. ఒక రోజున, ముహూర్త బలాన్నిబట్టి మాలమ్మ మా చిన్నన్నను వెనకవేసుకొచ్చి మా అక్కతో ఏదో అన్నది. మాలక్కకు కోపం రెచ్చిపోయి మొగుడితో “ఈ వెధవకొంపలో నే నొక క్షణం ఉండను. ముందు వెళ్ళి ఇల్లు చూస్తారా చూడరా?” అన్నది. అసలు మా అక్క వారానికోసారి వేరే ఇంటికి వెళ్ళినంతపని చేసేది. ఇల్లులేకనో, సామాను పట్టుకెళ్ళటానికి సమయానికి డబ్బులేకనో మానేస్తేది.

ఇట్లావుండగా మా చెల్లెలు—ఇంటరు పూర్తిచేసి ఇంటిదగ్గరే వుంటున్నది — తన పెళ్ళి ప్రయత్నాలు తానే చూసుకోసాగింది, ఈ సంగతి కొన్నాళ్లు మా వాళ్ళకి తెలీదు. అందరికన్న ముందు తెలిసింది నాకే. అప్పటికే ఉభయ పక్షాలూ పెళ్ళి స్థిరంచేసుకున్నారు. నే నెవరితోనూ చెప్ప లేదు. కాని మా చెల్లెల్ని చేసుకోబోయ్యేవాణ్ణి గురించి మటుకు కొంత ఆరా తీసి కొంతవరకు తృప్తిపడ్డాను.

మా చెల్లెలి రహస్యం మా అక్క కనిపెట్టింది. చెల్లెలు డ్రాయరు వెతికి అందులోంచి ఒక చిన్న ఉత్తరం తీసింది. చెల్లెలి రంకు కనిపెట్టినట్టుగా మాట్లాడింది మాలక్క. చెల్లెలు పొట్లాడింది. “నీ విషయాలు నువ్వుచూసుకో. నా జీవితానికి రాకు!” అని అది సలహా చెప్పింది.

మా అమ్మ పంచాయతీ చేసింది. ఆ వృత్తరం రాసిన వాడిపేరు చెప్పమని మా చెల్లెల్ని నిలవేసింది. నేనూ, మా చిన్నన్నా మా చెల్లెలి పక్షం అయినాం, మా బావ భార్యపక్షం అయినాడు. ఆ చర్చ వర్ణనాతీతం. ఎవరో సంబంధంలేనివాళ్ల రంగు గురించికూడా అంత ఆసక్తి కనబరచం మా చెల్లెలుమటుకు పరీక్షకు నిలబడింది. దాని నోట ఒక్కమాట రాలేదు.

తరవాత కొద్దిరోజులకే దాని పెళ్లి అయింది. మా అమ్మ రాజీకి వచ్చి ఈ పెళ్లికి కనీసం వెయ్యిరూపాయలైనా ఖర్చుపెట్టటానికి యత్నం చేసింది. అనేక నస్తువులు కొన్నది కూడా. మా చెల్లెలు వాటిలో ఒక్కటి ముట్టుకోలేదు.

ఈ పెళ్లికి ముందే నేను ఉద్యోగం సంపాదించుకుని పట్నంవదిలేశాను. మా ఇల్లు వాదిలేసినాకనే నాకు మనుష్యులమీద అభిమానమంటూ పుట్టింది. ఇంకొకరిని జర్థం చేసుకోవటమూ, ఇంకొకరి కష్ట సుఖాలు పంచుకోవటమూ మొదలైనవి నాకు బయటిప్రజలు నేర్పాడుగాని, ఇంట్లో వాళ్ళుకారు. ఈయింట్లో వాళ్ళమీద నేనా దూరంవెళ్ళాకనే యేదో అభిమానం పుట్టింది. మొన్ననే మళ్ళీ వచ్చాను.

నేను మా ఇంట్లో అడుగుపెడుతుండగానే మా వాళ్ళంతా ఎగబడి పెద్ద శుభవార్త చెప్పినట్టు ఎంతో ఆనందంతో ఒకరికొకరు అడ్డంవస్తూ చెప్పారు. తీరావంటే మరేమీలేదు. మా బావగారికి ఉద్యోగం ఉండింది.

అందులో మా అమ్మ పట్టలేనంత ఆనందం పొందటానికేముందో, మా వదినె అందరికీ అడ్డంవచ్చి అందరికన్నా గొంతుచించుకుని పరవశమై పోవటానికేముందో నాకర్థం కాలేదు. ఇది ఒక తుకాదు, మా బావ ఒక్కడికే కాదు; ఆ కొంపలో యెవరికీ యెదురుదెబ్బ తగిలినా మిగిలినవారంతా ఏకగ్రీవంగా సవ్వటానికి సిద్ధంగా వున్నారు. ఇది మా ఇంటి కథ. దీనికి అర్థం ఏమన్నావు? మీరు చెప్పండి. తెలుసుకోవటానికి నేను సిద్ధంగా వున్నాను.

—

మంత్రగాడు

ఆ కొండలమీద విషపు పాములు జాస్తి. ఏటా అయిదారువేల మంది పాముకాటుతో చస్తూఉంటారు. అప్పుడప్పుడు కొందరు ఉద్రేకంగల కుర్రవాళ్ళు పాముల వేటకు బయలుదేరి సామాన్యంగా ఇళ్ళకు తిరిగిరారు.

ఆ ప్రాంతాల మంత్రాలువేసి పాముకాట్లు నయం చేసేవాళ్ళున్నారు గాని, నిజంగా పామువిషం శరీరంలో ప్రవేశించినతరువాత మంత్రం ఏమీ చేయలేదు. అదృష్ట వశాత్తు నూటికి ఎనభై పాముకాట్లు గోరుగిచ్చులంటివి. అటు వంటి కాట్లమీద ఏ మంత్రమైనా అమోఘంగా పనిచేస్తుంది.

అరునుడు పద్దెనిమిది, పందొమ్మిదేళ్ళ కుర్రవాడు; అందగాడు; కష్టపడి పనిచేసేవాడు; చాలా పట్టుదల, న్యాయ బుద్ధి కలవాడు. వాడు పసివాడై ఉండగా వాడి అన్న పాము కాటుతో చచ్చిపోయినాడు. ఇటీవల వాడి తల్లిదండ్రులిద్దరూ నెలరోజులు తేడాగా పాములవారే పడ్డారు.

వాడికి మొదటినుంచీ పాములంటే ప్రీతి. ఎన్నడూ

వాటితోలికి పోయిరిగదా. తోటికుట్రాళ్ళు పాములవేటకు బయలుదేరుతుంటే ఏదోసాకుచెప్పి వాళ్ళవెంట వెళ్ళకుండా తప్పించుకునేవాడు. తను ఒంటరిగా వుండగా పాము కంట బడితే ఏమీ చేసేవాడుకాదు.

ఒకసారి అరునుడు నలుగురు స్నేహితులతో పొద్దుకేవేళకు ఇళ్ళకు తిరిగివస్తుండగా దారిలో ఒక బూడిద రంగు పాముపిల్ల - మూరెడు పొడగుది - దారిపక్కన ఉన్న ఒక దుబ్బులోకిపోతూ కనిపించింది.

వెంటనే నలుగురు కుట్రాళ్ళూ దుబ్బును కమ్ముకుని కర్రలతో దుబ్బును నాలుగువేపులా అదిలించారు. పాము బయటికి గాగానే నాలుగు కర్రలూ నడుముమీద పడినై. అప్పుడా టుట్రాణి తలఎత్తి నలుగురికేసి చూసింది. అది నలుగురి ముఖాలూగుర్తుచుకుని దేవుడిదగ్గర వణించటానికే ప్రయత్నిస్తున్నదో, "నేను మీకేం చేశాను? నా ప్రాణంతో మీరేం చేసుకుంటారు?" అని వాళ్ళని అడుగుతున్నదో అరునుడికి అర్థంకాలేదు అని తనచిన్నకళ్ళతో ఒకరితరవాత ఒకరినిచూసి ఏమీ అనకపోవటం చూస్తుంటే అరునుడి కడుపు తగుక్కుపోయింది. దాన్ని పూర్తిగాచంపక వినోదం చూస్తున్న కుగ్రాళ్ళే విషసర్పాలో, వాళ్ళచేత నడుం విరగ గొట్టించుకున్న ఆ టుట్రాణి విషసర్పమో కాదీ కర్థం కాలేదు. వారు చప్పున ముందుకొచ్చి తనలావుపాటి కర్రలతో దాని తల చిలకపొడిచేశాడు.

ఇది జరిగిన మూడునోజులదాకా అరునుడికి ఆ

నీరెండలో అ పాముచూపే జ్ఞాపకంవచ్చి రొమ్ముల్లో
బిగబట్టినట్టుండేది.

పాము మనిషిని చంపటంలోనూ, మనిషి పాముని
చంపటంలోనూ తేడా ఏమిటి; పాము మనిషినించి తప్పించుకు
పోవటానికే ప్రయత్నిస్తుంది. మనిషి పామును చంపటానికే
చూస్తుంటాడు. ఎట్లాగో చచ్చేచువిషి పాముకాటువల్ల చస్తే
మాత్రమేం? మనిషి చేత పడకపోతే పాముకు చావులేదు.
అది ఎన్నివందల ఏళ్ళన్నా బతుకుతుంది.

ఇటువంటి వేదాంతం అవలంబించిన అర్జునుడు తల్లి
చావుతో పూర్తిగామారిపోయినాడు. పాములూ మనుష్యుల
వంటి ప్రాణులే అనేతత్వం వాడికి తప్పగా తోచింది. అవి
మరోజాతి. కనకనే దేవుడు వాటికీ, మనుష్యులకూ వైరం
పెట్టాడు. మనుష్యులూ, పాములూ ఒకరిప్రాణం ఒకరు
తీసుకోవటానికి పుట్టారు. పాములు మాత్రమే మనుష్యులను
చంపుకూ మనుష్యులు పాములజోలికి పోవటం మానితే
ప్రపంచంలో మనుష్యులు పోకుండాపోయి పాములేమిగులుతై.
అదీకాక తల్లిలేకపోవటం ఏమిటో పాముకేం తెలుసు?
పాములు తమ తల్లులు చచ్చిపోతే వాటికోసం రాత్రిళ్లు నిద్ర
పోకుండా ఏడవగలవా? అటువంటి తుచ్చ ప్రాణాలుంటేనేం
పోతేనేం? ఈకొండలమీద ఒక్కపాము కూడా లేకుండా
పోతే జీవితం ఎంత ఆనందంగా వుంటుంది. ప్రపంచం స్వర్గ
మైపోదూ?

అలోచించినకొద్దీ అర్జునుడికి పాముల్ని నిర్మా

లించటం సాధ్యంగానే కనిపించింది. ఇది ఒక మనిషి జీవితం యావత్తూ ధారపోయ్యదగినపని. దీనికి తోడుకూడా అక్కలేదు. నలుగురుకలిసి చంపేది ఒక్కొక్కపామునే. అందులో ఎవడన్నా అజాగ రమనిషి ఉంటే వాడికేమన్నా జరగగానే మిగిలినవాళ్ళందరికీ నిరుత్సాహం కలుగుతుంది. కనక ఈ పనికి తను స్వయంగా, ఒంటరిగా పూనుకోవాలి.

అర్జునుడు తన సొంతపన్నుమీద విరక్తిపట్టి ఉదయం లేచింది లగాయతూ పొద్దుకేవరకూ పాములవేట ప్రారంభించాడు. వాడు పాములమీద పట్టినపగ ఏసామూ ఎవడిమీదా పట్టిఉండదు రోజుకు అధమం నాలుగైదు పాములన్నా కొట్టింది ఇంటికొచ్చేవాడుకాడు. ఒక్కోరోజు పదిపన్నెండు పాముల్నికూడా పొట్టన పెట్టుకునేవాడు ఆరోజు కారోజు వాడికి పాములమీద పగ జాస్తి అయిందిగాని తగ్గలేదు.

చిత్రమేమిటంటే వాడి పాములవేట మొదలుపెట్టిన తరువాత వాడికి పాములమీద ఎంత అసహ్యం ఏర్పడిందో మనుష్యులమీదా అంత అసహ్యం ఏర్పడింది. ప్రతిమనిషీ జానెడు బెత్తెడు పురుగుకు లోకువుగా కనిపించాడు. తను ఒక్కడే వాటికి నిజమైన మొగుడు. సరిగ్గా తిండి, పోషణ లేక తనకు పిశాచపుమొహం పడుతున్నా తన జీవితమే వాడికి స్వర్గజీవితం కానట్టూ, మిగిలిన మానవజీవితాలన్నీ వ్యర్థజీవితం అయినట్టూ తోచింది.

ఈ మనస్థితి జబ్బుతో కూడుకున్నదీ తాత్కాలికమైనదనీ అర్జునుడు కనిపెట్టలేదు.

ఆ మంత్రిగాడు చాలా దూరదేశంనించి వస్తున్నాడు. వాడికి ప్రాంతాలు కొత్త. వాడు ఉంటూవచ్చిన దేశంలో మంత్రిగాళ్ళకు బతుకు తెరువు లేకుండా పోతున్నది. వాడు కేవలం మంత్రాలేకాక కొన్నికొన్ని మాయలుకూడా నేర్చినవాడు కావటంవల్ల అక్కడివాళ్ళు వాడిమీద కక్షకట్టి వాడికి చోటులేకుండా చెయ్యటానికి ఉపక్రమించారు. మంత్రిగాడు బతక నేర్చినవాడుకనక పెందలాడే తనకూతురిని వెంటబెట్టుకుని మకాం ఎత్తాడు.

మంత్రిగాడూ, వాడికూతురూ ఎన్నోవారాలు ప్రయాణం చేశారు. ఎన్నో ఊళ్ళూ, దేశాలూ, నదులూ, కొండలూ దాటారు. కాని వాళ్ళకి ఎక్కడ నిలిచిపోవటానికి మనస్కరించలేదు. ఆఖరుకు ఈ ప్రాంతపు కొండలమీదికి రాగానే మంత్రిగాడి కూతురు ప్రాణం లేచివచ్చిపట్టయింది. ఆమె ఉల్లాసానికి అక్కడి ప్రకృతి సౌందర్యమే కారణమో, లేక అప్పుడే ప్రారంభమవుతూన్న వసంతశోభే కారణమో తెలీదు. కాని మంత్రిగాడు ఈ ప్రాంతాల కొంతకాలం ఉండిపోవడానికి తన మనస్సులో ఒక తాత్కాలిక తీర్మానం చేసుకున్నాడు.

ఒకనాటి మిట్టమధ్యాహ్నంవేళ తండ్రికూతుళ్ళిద్దరూ ఒక నీటి మడుగుదగ్గర రొట్టెలిని నీళ్ళుతాగి చెట్లసిడన విశ్రమించారు. త్వరలోనే మంత్రిగాడికి కాస్త కునుకుపట్టింది. వాడికూతురుమటుకు ఏమాత్రమూ అలసట తోచక సన్నగా పాడుకుంటూ రాళ్ళగుట్టలు ఎక్కిదిగటం మొదలుపెట్టింది.

అకస్మాత్తుగా పాట ఆపి ఆపిల్ల తనకళ్ళను తానే నమ్మలేనట్టు చూడసాగింది, అంతమారాన ఒక పెద్ద బండ రాయి నీడలో ఒక కుర్రవాడు నిద్రపోతున్నట్టుపడివున్నాడు. ఆపిల్ల గబగబా రాళ్ళమీద గెంతుకుంటూ కుర్రవాణ్ణి సమీపించింది. దగ్గరనించుచూస్తే అతని నోటివెంట. నురుగు కనిపించింది అతని రొమ్ము నిశ్చలంగా వుంది. తాకిచూస్తే అతని శరీరం మంచుకుండమాదిరిగా ఉంది.

ఆపిల్ల అతన్ని భుజం పట్టుకుని కదిలించింది. అతని పెటనుల మధ్యగా మరికొంచెం నురుగువచ్చింది గాని ఇంకేమీ రాలేదు. అతని మొహంగాని, శరీరంగాని వివర్ణం కాలేదు.

అర్జునుడు కళ్ళుతెరిచి చూసేటప్పటికి అతనికి ఒక గడ్డంవాడి మొహమూ, ఒక పడుచుపిల్ల మొహమూ కనిపించినై.

“ఏంజరిగింది? నేనెక్కడున్నాను? నన్ను పురుగు ముట్టింది” అన్నాడర్జునుడు.

“నీకేమీ ఫరవాలేదు, మానాన్న నిన్ను బతికించాడు” అన్నది మంత్రగాడి కూతురు.

“నీకేమీ ప్రాణభయంలేదు, మీ యిల్లెక్కడ?” అన్నాడు మంత్రగాడు.

“నాకిల్లా వాకిలీ ఏమీలేదు. నా కవదూ లేరు... మీ

రిద్దరూ నన్ను బతికించారా? నాకు ప్రాణదానం చేశారా? మీరుణం ఎట్లా తీర్చుకోగలను?” అన్నాడర్జునుడు.

మంత్రగాడి మొహాన ఆశాభంగం కనిపించింది.

“పోనీ ఈ ప్రాంతాల గొప్పవాళ్ళ నెవరినన్నా ఎరుగుదువా?” అన్నాడు మంత్రగాడు.

“గొప్పవాళ్ళెవరో నాకు తెలీదు. కాని ఇక్కడ అందర్నీ ఎరుగుదును. నాకు ప్రాణదానం చేసిన దేవుడవి, నీరుణం ఎట్లాతీర్చుకోను? ఈ క్షణం లగయతు నేను తీసివిడిచే ప్రతిశ్వాసామీదే. నా ఒక్కో ఉన్న శక్తిలో ప్రతిఅణుపూ మీదే, నన్ను మీ యిష్టావచ్చినట్టు ఆజ్ఞాపించండి” అన్నాడర్జునుడు.

మంత్రగాడలోచించాడు. అంతఃపూర్వం తనవల్ల లాభాలు పొందామని నమ్మినవాళ్ళు చాలామంది ఉన్నారని గాని తనకింతగా కృతజ్ఞత కనపరచినవాళ్ళెవరూ లేరు.

అర్జునుడు మంత్రగాడి కాళ్ళమీద పడ్డాడు. వాడికి ప్రపంచంలో ఈ మంత్రగాడుతప్ప ఇంకెవ్వరూ లేరనిపించింది. చచ్చిపోయిన తన తల్లీ, తండ్రి, తనచేత చచ్చిన పాములూ పూర్వజన్మను చెందినవిగా తోచిన్నై. వాడు మంత్రగాడివెంట ఉండటానికి సమ్మతించాడు.

మంత్రగాడు ఆ ప్రాంతాలనే బీచాణా వేశాడు. అర్జునుడు తన కొత్తయజమానిని ఆ పరిసరాల పరిమైళ్ళ

లోపుగా వున్న ప్రతిమసిపిక్కి పరిచయం చేశాడు. మంత్ర గాడి మహత్యంలో అందరికీ విశ్వాసం కలిగింది. చచ్చి పోయిన అర్జునుణ్ణి మంత్రగాడు మరి బతికించలా?

అర్జునుడు మంత్రీగాడికి సరిలోపచారాలు చేసేవాడు. ఇటీవలి యావత్తు చేసేవాడు. ఎంటచేసేవాడు, కట్టెలుకొట్టేవాడు, మందులు నూరేవాడు, ఒళ్లుపట్టేవాడు. ఈ చాకిరిలో తన శరీరం ఎంత హూనమవుతుంటే అర్జునుడి కంట ఆనందంగా ఉండేది.

తన యజమాని మాయలను గురించి అర్జునుడుచాలా కాలం తెలుసుకోలేదు. మంత్రీగాడిమీద తనకు మొట్టమొదటి సందేహం కలిగినప్పుడు దాన్ని చప్పున అణచుకున్నాడు. సందేహం రూఢి అయినతరువాత తన ప్రాణదాతను విమర్శించడం తన ధర్మం కాదనుకున్నాడు.

క్రమంగా మంత్రీగాడిలో ఉన్న మహత్యం యావత్తు మాయలని తెలిసపోయినప్పుడు అర్జునుడి కాశ్చర్యం కలిగింది ఈ మాయలవాడు తనను చావునుంచి ఎట్లా తప్పించాడు. తనమీద వారిన మంత్రం ఇతరులు కొందరిమీద వారటం లేదెందుకు ?

ఈ మంత్రీగాడిమీద ఆ ప్రాంతాలవాళ్ళ కింకా గురి తెగలేదు అక్కడి మంత్రగాళ్ళు కూడా ఈ మంత్రీగాడి కింకా దాసోహమంటున్నాను. దానికి కారణంమరేమీలేదు. అక్కడి మంత్రగాళ్ళు ఈ మంత్రగాడి మాదిరిగా మాయలరిగరు ?

ఈ నూయలు సాధించటానికి మంత్రిగాడు అరుచుణ్ణి సాధనంగా వినియోగించసాగాడు. అరుచుడి అంతరాత్మ ఆ పనులు చెయ్యటానికి ఎరుగు తిరిగింది.

కాని, నేను చెయ్యవలసినానికి తనకేమి హక్కుంది ? తన ప్రాణమూ, శరీరమూ - సమస్తానికీ తన యజమానేగా అధిపతి ?... ఆచూట అని ఈ మంత్రిగాడికోసం తన కయిన వాళ్ళందరిమీదా తను అత్యాచారం చెయ్యక ఎట్లా ?

ఈ సమస్య అరుచుడికి తేలలేదు. కాని అరుచుడు మంత్రిగాడిమీద తరుగుబాటు చెయ్యక వాడు చెప్పినదల్లా అమిత అయిష్ట గా చేస్తూ వచ్చాడు. ఇప్పుడు అరుచుడు యజమానికి చేసే సేవ నానయపూర్వకమైనది కాదు.

మొదట్లో మంత్రిగాణ్ని దేవుడల్లె చూసిన జనం ఏకారణంచేతనో ఇప్పుడు వాడంటే దడుచుకుంటున్నారు. వాడికి కోసం తెప్పించినవాళ్ళ ఇల్లు కాలిపోయేట్టి. వాళ్ళ పశువులు మాయమైపోయి, వాటి తాలూకు కళ్ళెబరాయి ఎక్కడో కనుపించేవి. అక్కడక్కడా మనుష్యులు ఆశ్చర్య కరమైన చావులు చస్తున్నట్టుకూడా ఒక పుకారు పుట్టింది.

అరుచుడితో కూడా పూర్వపరిచితులు వెనకటంత చుచువుగా మాటలాడటంలేదు. వాణ్ని చూసి భయపడటం కనిపిస్తున్నారు. ఒకరిద్దరు మంత్రిగాడిని గురించి వాడితో చెప్పుకుని ఏడిచినప్పుడు అరుచుడి గుండె ఆగిపోయింది.

తనమూలంగానే ఈ మంత్రిగాడి కీ ప్రదేశంలో స్థావ

రం చిక్కింది. వీణ్ణి అంతరికీ పరిచయం చేసినవాడు తనే! వీణ్ణి
ప్పుడు ప్రజలమీద ప్రయోగిస్తున్న మహాశక్తికి మూలకార
ణం కూడా తనే. మహామారి వస్తే జనం ఎట్లా ఖిన్నులై
పోతారో అట్లా వున్నారు మంత్రగాడిమూలాన ప్రజలు.

తనపునర్జన్మ ఇంతతుచ్ఛపుజన్మ అయిందే? ఈ పరి
స్థితుల్లో తనధర్మం ఏమిటి? తనను ఈసంఘం కోల్పోయింది.
తను సాక్షాత్తు చచ్చిపోయినాడు. ఇప్పుడు బ్రతికున్న తను
సంపూర్ణంగా మంత్రగాడి సొత్తు.

“నాలో ఏమీ చెప్పకండి. నేను వెనకటి అర్జునుడు
గాను. మంత్రగాడే వ్రాణాధిదేవత, నా యజమాని. ఆయన
మీద ఎటువంటి అపనిందలూ నా చెవిన పడరాదు” అని
తనలో మాడలాడినవాళ్ళకు సమాధానం చెప్పాడర్జునుడు.

ఈలోపుగా అర్జునుడి జీవితంలో మరో ప్రతిబంధకం
ఏర్పడ్డది. మంత్రగాడి కూతురు అర్జునుణ్ణి మోహించింది.
వాడి ప్రేమను ఆజ్ఞాపించింది, అర్జునుడు ఆ పిల్లను మోహించ
లేదు. కాని మంత్రగాడి ఆజ్ఞలు శిరసావహించిస్తే ఆమె
శిరసావహించాడు.

ఆ పిల్ల ప్రణయం బహుచిత్రంగా ఉండేది ఆమెకు
అంతలో కోపం వచ్చేది. అంతలో జాలి కలిగేది, అంతలో
కామోద్రేకం కలిగేది అంతలోనే విరక్తి కలిగేది ! ఆమె
వాణ్ణి ఆధారం చేసుకుని కామతృప్తి కలిగించుకున్నప్పు
డైనా ఆమె మోహం పగమూసిరిగా ఉండేది. ఆ పిల్ల ప్రేమ

మాదిరిగా ఉండేది కాదు. ఆమె తనను ఆలింగనం చేసు
కున్నా, చెంపమీద కొట్టినా, తనతో గంటలకొద్ది
మాట్లాడకుండా కూర్చున్నా. గంటలతరబడి తనతో సోది
చెప్పినా అరుచుడికి తేడా లేనట్టే ఉండేది. ఆమె వికారాలు
అరుచుడి ఆత్మలో ఎటువంటి చైతన్యమూ కలిగించలేక
పోయేవి.

అదీకాక అరుచుడి ప్రాణం ఆ పాములవాడి కూతురు
ఆ గుడ్డిపిల్లమీద ఉంటూ వచ్చింది. దాన్ని వాడు చాలా
పసితనం నుంచీ ఎరుగును. వాడి జన్మకు ప్రాణయ్య అదే. అది
పాపం, కళ్ళులేని పిల్ల. దాన్ని చూసినప్పుడు ఎవడి గుండె
కాని కరగకుండా ఎట్లా ఉంటుంది? అది ఎవర్నీ ఒక పొరుష
మైన మాట అని ఎరగదు. దాని చెయ్యి పట్టుకుని చెట్ల
మధ్యగ నడిపించటం కన్న ఆనందం ఏమిటో అరుచుడు
ఊహించలేకపోయినాడు. నువ్వు ముళ్ళకంచెల్లోకి తీసుకు
పోయినా ఒప్పుకున్నదానికి నీకు దగ్గిర మనిషి ఎవరు? నువ్వు
తనకు ఎటువంటి ఆసదా కలక్కుండా కాపాడతానని మన
స్ఫూర్తిగ నమ్మటంకంటే ఆడది నిన్నెట్లా ప్రేమించగలదు?
నువ్వు వెళ్ళిపోతానంటే అది చేతివేళ్ళతో నీ మొహం
తడివి, వర్ణించబానికి ఏలేని విషాదకరమైన నవ్వాకటి నవ్వి
మళ్ళీ ఎప్పుడొస్తావు అని అడిగితే నీ ప్రాణం ఎలా తటతట
లాడుతుంది? ఏ మనిషికాని గుడ్డిపిల్లతోనూ ప్రాణాలిచ్చినట్టు
రెండు కళ్ళున్న మనిషికి ప్రాణం ఎలా ఇవ్వగలను?

నుంత్రిగాడి బానిసత్వం వల్ల తన ఆత్మకు గలిగే
బాధకు గుడ్డిపిల్ల పాపాసమే విరుగుదనిసిగించింది అరుచుడికి.

మంత్రగాడికూతురు అరునుణి అనుమానించసాగింది. వాడు ఉన్నట్టుండి మాయమై జాములతరబడి కనిపించక, ఎక్కడినించో చాటత మొహంతో ప్రత్యక్షమౌతాడు. వాడి మొహం అట్లా వికసించి పూడటంచూస్తే దానికి మండిపోయేది. వాడి ఇష్టంలేకుండా వాడివల్ల తను ఆనందం పొందటమే ఆపిల్ల కుక్కువ ఇష్టం. వాడి మొహంన కొంచెంగా సంకోచ చ్చాయ కనిపిస్తే దానికి వాడిమీద చెప్పరాని అసహ్యం పుట్టేది.

వీడెక్కడికిపోయి ఏం చేస్తున్నదీ ఆరాతియ్యాలని మంత్రగాడి కూతురుకు బాగాసెట్టింది అది త్వరలోనే గుడ్డి పిల్ల రహస్యం కాస్తా తెలుసుకున్నది.

“నువ్వు గుడ్డిపిల్లను చూడటానికి మళ్ళీ వెళ్ళు చెబు తాను” అన్నది మంత్రగాడి కూతురు.

అరునుడు దానికేసి వింతగా చూసి జవాబివ్వలేదు.

“ఈసారి మళ్ళీ దానిదగ్గిరికి పోతావా?” అన్నది మంత్రగాడి కూతురు మళ్ళీ

“పోతాను. ఏంపోతే?”

“పోయి దానితో ఏం చేస్తావు?”

మాట్లాడుతాను. దాన్ని చెయ్యిపట్టుకుని నడిపిస్తాను.”

“నన్నిప్పుడు చెయ్యిపట్టుకుని నడిపించు.”

మారుమాటాడకుండా అరునుడు దాన్ని చెయ్యి పట్టుకుని. నడిపించసాగాడు. అది అంతలా బుద్ధి చలించి,

ఎంతో వికారంపుట్టించే ఆపేతుతో “నన్నిట్లా నడిపిస్తుంటే నీకు చాల సంతోషంగా లేదా?” అన్నది.

“లేదు” అన్నాడు అర్జునుడు సంగ్రహంగా.

మంత్రిగాడికూతురు చక్రవర్తి కోపం తెచ్చుకుని “ఆ గుడ్డిముంఢను పట్టుకుంటే ఉండే ఆనందం నన్ను పట్టుకుంటే నీకెందుకు లేదు?” అని అడిగింది

“ఏమో నిన్ను పట్టుకు నడిపించడం అర్థంలేదు. నీకు కళ్ళున్నైగా!” అన్నాడు అర్జునుడు.

“నువ్వొక గుడ్డిదాన్ని చూడటానికి వీలులేదు, అని నా ఆజ్ఞ. మానాన్న సిపాణం రక్షించాడు సీపాణమూ శరీరమూ అన్నమావి!”

దాని నోటివెంట ఆమాట వింటుంటే అర్జునుడికి చెప్పరాని అసహ్యం వేసింది. అవన్నీ తను అందించిన ముక్కలే.

“అయితే ఎదన్నా పని చెయ్యమనాలి. ఏమీ చెయ్యవద్దనటం ఆజ్ఞకాదు,” అన్నాడు అర్జునుడు.

“అజ్ఞే!”

“కాదు.”

“అయితే నువ్వు గుడ్డిదాని దగ్గిరికిపోయి సుఖంగా ఉండు, అని నన్ను ఆజ్ఞాపించమన్నావా?”

“నీతో వాదించి ఏలాభం?”

“అది నీకల్లాంత నే తిక్కొచ్చినై. ఎటువంటి పాపిష్టివేళ

నీశవం నా కంటబడ్డదో గాని, ఛీ, నీమొహం చూస్తేనే అన్నం వెళ్ళుకొస్తుంది. ఫో, నాయెదట్టించి” అని మంత్ర గాడి కూతురు ఈసడించుకున్నది.

తనకూతురు చెప్పిన చాడీలన్నీ విన్నమీదట మంత్ర గాడికి మహాకోపం వచ్చింది వాడు అరునుణ్ణి పట్టుకుని రూడించేశాడు

“నేను నీ ప్రాణదానం చేశానని నీకింకా కృతజ్ఞత ఉన్నదనుకున్నాను. నీఅంత కృతఘ్నుణ్ణి నేనెక్కడా చూడ లేదు. నీకు నా కిద్యలన్నీ చెప్పి నా అంతవాడిని చేద్దామను కున్నందుకు నాకూతుర్ని ధిక్కరించ మాటలాడతావా? ఇంత అహంకరించి మాటలాడితానికి నీ కూపిరి పోసిం దెవర్రా?” అని అడిగాడు మంత్రగాడు.

అరునుడి గొండెలవిస్తినై. కొంతకాలం బానిసత్వంలో ఉన్నమీదట వాడి మనోదార్ధ్యం మట్టికొట్టుకుపోయింది. కాని వాడి అంతరాత్మ ఇంకా బొత్తిగా చచ్చిపోలేదు.

“మీరు నన్ను బ్రతికించినప్పుడు ప్రాణంకన్న ఎక్కువ వయింది లేదనుకున్నాను. ఇప్పుడుచూస్తే అన్నీ ప్రాణం కన్న ఎక్కువగానే కనిపిస్తున్నై. నావాళ్ళు ... నన్ను చిన్నప్పుడెత్తుకుని ఆడించినవాళ్ళు... నాకు కోగంవస్తే నేవ చేసినవాళ్ళు నా మూలంగా సుఖమంటే ఏమిటో మరిచి పోయినారు. ఇదేనా నాప్రాణంఘనత? నాప్రాణం రక్షించా మంటున్నారు. దానివల్ల నాకు బాధేగాని సుఖంకలగలేదు. నాప్రాణంతో మీ కేమన్నా ప్రయోదనముంటే ఈక్షణం

పుచ్చుకోండి. లేదా నన్ను ఆ రోజున కనికరించే ప్రాణం రక్షించారు గనక, అట్లాగే కనికరించి ఇప్పుడు నన్ను వెళ్ళి పోనివ్వండి. నేనెంత ప్రయత్నించి ఏలాభం? మీరుణం ఎట్లాగూ కీర్చుకోలేను" అన్నా డర్జనుడు దైన్యంతో.

మంత్రిగాడు చప్పున తన వెఖరిమార్చి "పిచ్చివాడా, నేను నిన్ను కనికరించకనా? నీమంచికోసమే చెబుతున్నాను. నువ్వు పొగరుగా ప్రవర్తిస్తున్నావని కోప్పడ్డానుగాని నీకు బాధ కలిగింపటంనుటుకు నా ఉద్దేశ్యమా? నువ్వెక్కడికీ పోనక్కరలేదు, నాదగ్గిరే వుండు" అన్నాడు. తెగేదాకా లాగటం మంచిదికాదని వాడెరుగును.

ఆరోజు సాయంకాలం మంత్రిగాడి కూతురు తండ్రి ఏం బోధించాడో ఏమో, అర్జునుడితో చాల మంచిగా "నా మొహం ఎటువంటిదో నువ్వెరుగవుకదా! నువ్వు చచ్చినట్టు పడివుండటం చూచినప్పుడే నిన్ను మోహించాను" అన్నది.

ఆముక్కలు పడేపడే స్మరించుకుంటూ పడుకున్న అర్జునుడికి అర్థరాత్రివేళ వాటి అంతరార్థం బోధపడింది. పాముకాటుకు తను వికారంగా అయిపోలేను. పాము విషం తన ఒంట్లో ప్రవేశించనేలేదు నిజంగా పామువిషంతో చచ్చినవాణ్ణి ఏ ఆడది మోహిస్తుంది? ... దొంగముండా కొడుకు. తనకు ప్రాణగానం చేసినట్టు నటిస్తున్నాడు. తను ఎటువంటి మాయలో చిక్కాడా? ఈ మంత్రిగాడ్ని ఇక్కడ

ఉంచెయ్యటం తనవాళ్ళకెంత ఉపకారమనుకున్నాడూ? ఆ ఉపకారం ఎందుకు లభించలేదో తన కిష్ట దృఢమయింది.

ఇప్పుడు తన ధర్మం ఏదో అర్జునుడికి తెలిసివచ్చింది. తనవాళ్ళకీ మంత్రగాడి పీఠ వదిలించే బాధ్యత తనమీదే ఉంది...

అర్థరాత్రివేళ “మావా, మావా” అనే పిలుపు వినిపించి సాములవాడు బయటికొచ్చి అర్జునుడిని చూసి ఆశ్చర్యపోయినాడు.

“నువ్వు నిన్నపొద్దున పట్టిన కోడెతాచొకసారి ఇయ్యి మావా” అన్నా డర్జునుడు.

సాములవాడు అర్జునునివంక ఒకక్షణం ప్రశ్నార్థకంగా చూసి లోపలికిపోయి బుట్టతెచ్చి ఇచ్చాడు.

అర్జునుడు బుట్టచంకన పెట్టుకుని తిరిగి మంత్రగాడి ఇంటికివచ్చేశాడు. మంత్రగాడు గుర్రుపెట్టినిద్రపోతున్నాడు. అర్జునుడు చేతిలో ఉన్న బుట్ట ఎత్తుగా పెట్టుకుని పైమూత మెల్లిగా తీసి సామును అంత ఎత్తునుంచి మంత్రగాడి మెడ మీద పడేటట్టు జార్చి చప్పున బుట్ట దూరాన చెట్లలోకి విసిరేశాడు.

మరుక్షణం మంత్రగాడికి మెళుకువొచ్చింది. ఏం జరిగిందీ వాడు తెలుసుకునేలోపుగా సాము మెడమీదా, వినిలించబోతే చేతిమీదా కాల్చేసింది.

“పురుగు, పురుగు” అని గట్టిగా కేక వేశాడు అర్జునుడు కర్ర తీసుకుని పారిపోతున్న పామువెంట పడి బాదుతూ.

“ఏమిటది?” అన్నాడు మంత్రిగాడు.

“ఇంకానయం - కాటెయ్యలేదు!” అన్నాడు అర్జునుడు.

మంత్రిగాడు ఖంగారుగా లేచి కూర్చుంటూ “కాటే సింది, కాటేసింది” అన్నాడు.

“కాటేస్తే మాత్రమేంలే! నువ్వు పాముకాటకు చావ వుగా! ఎంతఅదృష్టం” అన్నా డర్జునుడు పామును చంపేసి ఈడ్చిపోలేస్తూ.

కాని మంత్రిగాడి మొహం అంతలోనే వివర్ణమయింది. వాడు గిజగిజా తన్నుకోసాగాడు.

ఈ అలజడికి లేచివచ్చిన మంత్రిగాడి కూతురు తండ్రిని చూసి లబలబ లాడసాగింది.

“అన్నీ తెలిసినవాడే అల్లాడిపోతున్నాడు. పురుగు ముట్టింది. ఖర్మచాలకొస్తే ఇంతే - ఏ మంత్రాలూ అడ్డం చూడు, పాపం ఎంత హైరాన పడుతున్నావో... అయిపోయింది” అన్నా డర్జునుడు.

వాడు తన గొంతులో ఉన్న ఆనందాన్ని దాచటాని కేప్రయత్నమూ చెయ్యలేదు.

మంత్రిగాడి కూతురు చర్రున ఎక్కణ్ణిచో పొట్టి బాగు తీసి చెయ్యి పైకెత్తింది.

“ఆ! ఆ! అంత తొందర పనికిరాదు” అంటూ అర్జునుడు దాని చెయ్యి పట్టుకున్నాడు.

“అట్లా పెనుగులాడకు, సుకుమారి పోతానివి. తగలరానిచోట మొన తగిలితే తరవాత అనుకుని లాభం లేదు. కత్తివిడిచెయ్యి.” అని అర్జునుడు హితం చెపుతున్నా వినక మంత్రగాడి కూతురు తన చెయ్యి చీరుకుపోయేదాకా పెనుగులాడింది.

అంతవేళ ఆ ప్రాంతాల మంత్రగాడి పీడ అంత మయింది. గుడ్డిదాన్ని పెళ్ళిచేసుకుని అర్జునుడు సుఖంగా ఉన్నాడు.

అ హిం సా ప్ర యో గం

పుణ్యప్రదేశ్ లో డాక్టర్ జీనకారుణ్యం ఎం. ఏ. డి. ఎఫ్. ఆర్. ఏ. (యూ. డి.) గారి నెరగనివారులేరు. “సాధు ప్రకృతి” ఆయన రచించిన ప్రసిద్ధగ్రంథం అందులో ఆయన చాలా శాస్త్రీయంగా నిరూపించిన దేమంటే, గ్రహాలు సూర్యుడిచుట్టూ తిరగడంలోగాని, రేడియో తరంగాలు గాలిపోరనుదాటి చంద్రమండలాన్ని తాకటాలోగాని ఎటు వంటి హింసా ప్రక్రియగాని లేదు; సముద్రంలో అలలు అహింసాయుతంగా లేస్తాయి, అగ్నిపర్వతాలు నిప్పులు కక్కటం, పిడుగుపడటం, తుపానులు గావటం, భూకంపాలు కలగటం మొదలైన వాటికన్న భయోత్పాదనకరమైన ప్రకృతి స్వభావం మనం కనలేం; మానవుడు అనేకశక్తులను హస్తగతం చేసుకున్నాడు - ఆవిరిశక్తి, విద్యుచ్ఛక్తి, ఇప్పుడు పరమాణుశక్తి, అణువు బాంబు పేలటంలోకూడా హింస ఏమాత్రమూలేదు. అయితే వీటివెంట మనం కాక తాళీయంగా హింసను చూస్తున్నాం. మత్స్థిమితం చెడిపోయి

.తనను శత్రువులు తరుముతున్నారని భ్రమిసినవాడు ఆరో అంతస్తు కిటికీలోనుంచి కిందపడి పచ్చిపోతున్నాడు. తప్పు భూమ్యాకరణదికాదు. అట్లాగే హిరోషిమామీద అణువు బాంబు పేలినప్పుడు ఆనగరంలో ఎవరూ లేకుండాఉంటే హింసే జరిగేదికాదు. హైడ్రోజన్ బాంబు వెయ్యడాన్ని హింస అని సిద్ధాంతకీర్త్యా ఎవరమూ అనలేము. అది పేలే చోటికి వంశమైశ్య దూరంలో ఉండేవాడు హింసాచరణకు కారకుడౌతాడు-అంతే!

“సాధు ప్రకృతి”లో ఉండే అమూల్య విషయా లన్నిటిని ఇక్కడ చెప్పటం సాధ్యంకాదు. అది 1116 పేజీల గ్రంథం, ఖద్దరుబైండు, దాన్ని అమెరికాలో జనరల్ నట్స్ దగ్గిరనుంచీ, ఆఫ్రికాలో జనరల్ స్మట్స్ దాకా ఎంతోమంది కీర్తించారు. ఈ గ్రంథం రాసినందుకు ప్రభుత్వం డాక్టరు గారికి అవక్రచక్ర బిరుదం మొదటి తరగతి ఇవ్వడమేగాక “సాధుప్రకృతి” తాలూకు ఒక లక్షకాపీలు అచ్చు వేయించింది. అన్ని పేప్ మెంట్లమీద కాపర్ వెయిట్ ధరకు దొరుకుతుంది.

కాని “జంతుబలి” అన్న అధ్యాయం గురించి కనీసం రెండు ముక్కలు చెప్పడం కథకుడి విధి. అధ్యాయంపేరు “జంతుబలి” అని ఉన్నప్పటికీ అందులో చెప్పిన విషయాలు కేవలం రోగక్రిములకు సంబంధించినవి. రోగకారకాలైన క్రిములకు కనిపెట్టడమూ, వాటినిగుర్తించి పరిశోధనలు

చెయ్యటమూ, క్రిమి విధ్వంస కౌషధాలూ, ప్రత్యేకించి ఆంటీ బయాటిక్ బౌషధాలూ, అవి చేస్తున్నపనీ మొదలైన అంశాలమీద సంగ్రహంగా 1-3 పేజీలలో చెప్పబడివుంది. అణువు బాంబుకన్న మైక్రోనోక్కులు ఎక్కువ గొప్ప మారణస్త్రమని డాక్టరుగారు యుక్తియుక్తంగా రుజువుచేశారు. “ఈ క్రిములనుగురించి పరిశోధించుటలో బహుళముగ జీవ హింస జరిగెను. ప్రయోగముల ఫలితముగ అనేకమంది నచ్చెను ఇట్టి హింసాయుత ప్రయోగముల మూలమున కనిపెట్టిన చికిత్సలు హింసగాక మఱి యేమనిపించుకొనునో నాకు తెలియకున్నయది” (తెలుగు తర్జుమా పుట 822 చూడండి.)

“భగవంతుని దృష్టియందు పిష్టిలికాది బ్రహ్మ పర్యంతము ప్రాణులన్నియు నొక్కటియ, క్షయక్రిములను, సన్నిపాతక్రిములను చంప మానవునకు నధికార మెవరిచ్చిరి? అది యెప్పుడు వచ్చెను?” అని ఈయన ప్రశ్నించాడు. “కమ్యూనిస్టులతో సహజీవనము అదెంత దుస్సాధ్యమైనను యత్నింపవలెనని మన మహనాయకులు వేనోళ్ళ వక్కాణించెను. అది సరియ, కాని ఈ సూక్ష్మక్రిములతో సహజీవనము సాధ్యముకాదా? శరీరములయందు క్షయక్రిములు గల వారందరూ క్షయవ్యాధితో తీసుకొనుచున్నారా? లేదే? వానిని మారణముచేయు ప్రయత్న మేలచేయవలెను?”

హనుమంతుడు, మార్కండేయుడు మొదలైన చిరం

జీవులు పెనిసిలిన్ ఇంజెక్షనులు ఎన్నడైనా పుచ్చుకున్నారా? అని ఈయన అడిగాడు. పుచ్చుకోలేదని తానే సమాధానం చెప్పాడు. మద్యపానం, పొగతాగుడు, కాఫీ మొదలైన దురభ్యాసాలద్వారా పిల్లలూ పెద్దలూ, స్త్రీలూ పురుషులూ “రోగక్రిములు నొసంగు వానిని” శత్రువులుగా చేసుకుని, వాటితో సహజీవనం చేసే శక్తిని కోల్పోతున్నారని ఈయన వక్కాణించాడు. ఇక్కడ ఒక చిన్న పుట్ నోట్ ఇచ్చి, సూక్ష్మక్రిములు పుణ్యప్రాణులనీ, అవి భగవంతుడికి సన్నిహితంగా వున్నాయనీ, మనిషి కష్టపడి నేర్చుకోలేని సద్వర్తన వాటిల్లో సహజంగా ఉన్నదని వ్యాఖ్యానించాడు. మనుషులు ఆనందంతో సేవించే సారా, పుగాకు, కాఫీ మొదలైన నిషాలు ఈ క్రిములకు పడకపోవటం అశ్చర్యకరమన్నాడు.

డాక్టర్ జీవకారుణ్యం అచ్చగా శాస్త్రవిజ్ఞానికుడే గాక, తన సిద్ధాంతాలమేరకు గొప్ప సంఘశాస్త్రవేత్త, రాజకీయవేత్తకూడానూ. తన ఉద్ద్రంధానికి అనుబంధంగా ఆయన ఎన్నో చిల్లరవ్యాసాలురాసి ఎన్నో మల్లర పత్రికల్లో వేశాడు, వీటిని మేధావులంతా పరిశీలించారు. కొందరు దుర్మార్గులైన రచయితలు డాక్టర్ జీవకారుణ్యం గారినీ ఏకేస్తూ పత్రికల్లో - దుర్మార్గమైన పత్రికల్లో - రాయటం జరగకపోలేదు. కాని దేశంలో హింసావాదులున్న మాట తెలియనిదికాదు. “నేపాల్ శాంబుల్లో హింస వుందా?” అన్న తనవ్యాసాన్ని హింసావాదులు చించి చెండాడా! “అణ్వస్త్రాలే ఎక్కువ అహింసాయుతమైనవి.

అన్న వ్యాసాన్ని బండబూతులు తీర్చారు. తనను “యుద్ధోన్మాది” అన్నారు. సాంఘిక హింస యావత్తూ పేదవాళ్ళ మూలంగా కలుగుతున్నదని నిరూపించినప్పుడు తనను వాళ్ళు “కోటీశ్వరులతొత్తు” అన్నారు. ప.ళ్ళ భాషలోనే ఎంత హింస అయినా ఉంది. ఈ విషయాలు డాక్టర్ గారికి తెలియ నివికావు.

కాని ప్రజాసామ్యం తనవెంట ఉన్నాననే విషయం జీవకారుణ్యం గారు కలలోకూడా సంశయించలేదు తన గ్రంథాన్ని సమీక్షిస్తూ ఒక విమర్శకుడు, “తలకింద దిగుడును నోచుకోనిపారంతా తప్పక చర్చి ఉంచవలసిన గ్రంథం” అన్నప్పుడు డాక్టరుగారు చాల సంతోషించాడు. నిజంగా తన గ్రంథం పామరులకోసమే రాశాడు. ప్రొఫెసర్ ఐన్ స్టయిన్ లాంటి వాళ్ళు చదవటానికి ఎంతమాత్రం కాదు.

కాని “ప్రేమమైదాన్”లో తను మీటింగు పెట్టి మాటలాడినప్పుడు డాక్టరుగారికి పెద్దగా కనువిప్పింది. ఆ మీటింగుకి అత్యధిక సంఖ్యలో వచ్చినవారు. విద్యార్థులూ కార్మికులూనూ. వాళ్ళు తను చెప్పేది మొదటి నుంచీకూడా సరిగా వినలేదు. వారి హృదయాలలో ఉండే వైషమ్యం కొద్ది సేపటికల్లా ఆయన అవగాహన చేసుకున్నాడు. మీటింగు పూర్తిగా అభాసయింది. శ్రోతలు రెండుపక్షాలై కొట్టుకున్నారు. ఇద్దరు ముగ్గురుకంటే చావలేదు. ఓ వంద మందికి గాయాలు తగిలాయి. పోలీసులను పిలుస్తామంటే

డాక్టరుగారు వద్దన్నాడు. దీనినికూడా తెప్పుడువ్యాఖ్యానం చేసిన వాళ్ళున్నారు. అదెలా జరిగిందంటే తరువాత అంచనా వేయగా, దెబ్బలు తిన్నవాళ్ళలోనూ, చచ్చినవాళ్ళలోనూ “మెజారిటీ” హింసావాదులదే! ఎవడో హాస్యగా డన్నట్టు దొమ్మిలో వాళ్ళదే “గెలుపు”... అందుకే తాను పోలీసులను పిలవవద్దన్నట్టు వ్యాఖ్యానించారు.

సరిగా ఇటువంటి అనుభవమే డాక్టరుగారికి కొరియాయుద్ధమప్పుడు జరిగింది. ఎవరో కొందరు ఆయుధవద్దకు వచ్చి ఒక అప్పీలునుూద సంతకం పెట్టమన్నారు. కొరియాయుద్ధం నిలుపుచెయ్యాలన్న అప్పీలది ఆయుద్ధం ఎవరు ప్రారంభించారో నాకు తెలీదు. యుద్ధంలో ఎవరికి ఎక్కువ హింస జరుగుతున్నదో నాకు తెలీదు. ఎట్లా సంతకం పెట్టను!” అని అడిగాడు. “తామే ఎక్కువ హింస చేస్తున్నట్టు అమెరికావాళ్లే చెబుతున్నారుగదా? అన్నాడు వాళ్లు “వాళ్లు ప్రగల్భాలు చెప్పకుంటారు. యుద్ధంలో ఎవరూ తమ నిహతుల సంఖ్య బయట పెట్టరు” అన్నాడు అతను. “యుద్ధోన్మాదుల భృత్యుడు!” అని తనపై వ్యాఖ్యానించారు.

మీటింగు అనంతరం పత్రికా విలేఖరులతో మాటలాడుతూ డాక్టరుగారు. “మీటింగు భగ్నమయినందుకు నాకు విచారంలేదు. భావిపౌరులైన విద్యార్థులూ, దేశానికి వెన్నుపూసలాటి కార్మికులూ ఈ పుణ్యప్రదేశ్‌లో ఇంకా హింసామార్గం అవలంబిస్తున్నారంటే నా కంటబాధగా ఉందో చెప్పలేకుండా ఉన్నాను. ఒక విద్యార్థి నాలో

మూడివవంతు వయసుకుకూడా లేదు - లేచి నిలబడి, “బుద్ధుడేనున్నాడు?” అని అడిగాడు! ... వీళ్ళను నేను తప్పుపట్టను. వీళ్లు మరొకరి చేతిలో కీలుబొమ్మలు, వాళ్లు అసలైన రాక్షసులు. వాళ్లు భగవంతుడితో బాటు ఆస్తి హక్కులకుకూడా ఉద్వాసన చెప్పి యత్నిస్తున్నారు. జమిందార్లమీద రైతులను ఉసికొల్పి, కాల్పులకు దారి తీసి రక్తపాతం కలిగించారు. మిల్లులలో కార్మికులచేత సమ్మెలు చేయించి పోలీసు కాల్పులద్వారా రక్తపాతం కలిగించారు” అన్నాడు.

“పెట్టుబడిదారీ, భూస్వామ్య విధానాలు హింసా యుతమైనవన్న విషయంలో మీ అభ్యంతరం ఏమిటి?” అని ఒక విలేఖరి అడిగాడు.

“శుద్ధ అబద్ధం!” అన్నాడు జీవకారుణ్యంగారు.

“కార్మికులు, రైతుకూలీలు తిండికి మాడుతున్న మాట అబద్ధమా?”

“మీరు పొరబడుతున్నారు. కడుపునిండా తినకపోతే కోటిళ్ళరుడైనా మాడతాడు. అది ప్రకృతి నియమం. నా “సాధుప్రకృతి” చదవండి. ప్రకృతిలో హింస ఏమీలేదు” అన్నాడు డాక్టరుగారు.

“దేశంలో హింస జాస్తి అవుతున్నదన్నారుగదా! అది అరికట్టి, ప్రజలు హింసావాదుల కీలుబొమ్మలు కావడానికి బదులు అహింసావాదుల చేతుల్లో క్షమించాలి,

కీలుబొమ్మలుగా ఉండేలాగు చెయ్యటానికి ఏమైనా ఆలోచిస్తున్నారా?" అని ఇంకోవిలేఖరి అడిగాడు

“ఏదో ఒకటి చెయ్యవలసిన అవసరాన్ని నేను గుర్తించకపోలేదు. త్వరలో సాధారణ ఎన్నికలు వస్తున్నాయి. అందుచేత కొన్ని ప్రయోగాలు చెయ్యబోతున్నాను. వాటి ఫలితాలను మూలంగా కళ్లమాద్దురుగాని, దేశంయొక్క భవిష్యత్తు, అహింసయొక్క భవిష్యత్తు ఈ ప్రయోగాలపై ఆధారపడి ఉండని నేనంటే మీరు దాన్ని ఎంత మాత్రమూ అతిశయోక్తిగా భావించవద్దు.”

అంతే-ఆతరవాత నాలుగు రోజులకే పేలుడు జరిగింది. శాస్త్ర పరిశోధనా చరిత్రలో అటువంటి పేలుడు దాదాపు అపూర్వమనే చెప్పాలి. ఆ పేలుడుకు అనేక వందలమంది చచ్చారు. అనేక వేలమంది గాయపడ్డారు. హింసాపత్రికల్లో చచ్చినవారి ఫోటోలు కూడా వేసి ప్రచారానికి వినియోగించుకున్నారు. పేలుడుగురించి బహిరంగ విచారణ చెయ్యాలని పార్లమెంటులో ప్రశ్నలువేశారు. “ఇంకా వేడి జాస్తిగావుంది. కొంచెం అది తగ్గాక తప్పుక అట్లాగే విచారణ చెయ్యవచ్చు” అని మంత్రిగారు సమాధానం చెప్పారు.

విలేఖరులు డాక్టరుగారిని చూడబోయారు. ఆయన తలకూ, చేతికీ కట్టున్నాయి.

“నేను చేసింది చాలానిర. పాయమైన ప్రయోగం. ఒక అరతులం భాషారాష్ట్ర సమస్య, అర్థశేరు అసత్యమూ, అర్థశేరు

అహింసా నెచ్చబెట్టికలపటానికియత్నించాను. మొత్తం పేలింది
 సత్యంలో పరమాణువు కన్న ఎక్కువ శక్తి ఉందని నాకు
 తెలుసు. కాని చెయిన్ రియాక్షన్ గాకుండా రిటార్ట్
 చెయ్యటానికి అహింస వేశాను. అయినా పేలింది. జనం
 చచ్చినందుకు నాకు విచారంలేదు. పేలుడు జరిగినప్పుడు
 సమీపంలో ఉండేవాళ్లు ఒక్కొక్కప్పుడు చస్తారు. నేను
 ఎంతోదూరాన ఉండికూడా గాయపడ్డాను. కాని వచ్చే
 ఎన్నికల నూతనమిటని? అంటూ డాక్టర్ జీవకారుణ్యం
 ఏం, ఏ. డి., ఎఫ్. ఆర్ ఏ. (యూ. డి.) గారు పెద్ద
 నిట్టూర్పు విడిచారు.

సోదరి క్షేమం

తనకూ సుభద్రకూ పెళ్లయినట్టే భావించుకుంటూ వస్తున్నాడు శోభనాద్రి. వెధవది మనలో ఎంగేజిమెంటంటూ ఉడకపోబట్టికాని తనూ సుభద్ర పెళ్ళికావటానికి ఎంగేజి అయివున్న వాళ్ళల్లో లెక్కేమరి!

“నన్ను పెళ్లాడతావా?” అని శోభనాద్రి నోరు చేసుకుని సుభద్రనింకా అడగలేదనుకోండి. ఐనా తను అడగటానికి యాధిచేసుకున్నట్టేగా, తను అడగటం వ్యవధిగా సుభద్ర. “ఎప్పుడు మన పెళ్ళి” అంటుందనే విషయంకూడా రూఢైనాయెచు.

ఎచేతనంటే తను సుభద్ర నెంతగా ప్రేమిస్తున్నదీ ఆమెకు తెలుసునని తనకు తెలుసు. లేకపోతే తన సాటి కుర్రవాళ్లెవరితోనూ నిలబడి ఊణం మాటలాడటానికి ఒప్పుకోని సుభద్ర తనతో గంటల తరబడి ఉత్సాహంగా ఎందుకు మాటలాడుతుందీ? తన అన్నల వెంటకూడా బయటికి పికాగు వెళ్ళని మనిషి తనవెంట సినిమాల కెందుకు బయ

లేరుతుందీ? తన సొంతపనులు చేసుకోవటంలో బద్ధకించే
మనిషి తనకు మంచిసీల్కో, వక్క పొడో కావాలంటే
చివాలున ఎందుకు లేస్తుందీ?

తనను పెళ్ళాడమని సుభద్రను తనడుగుట
మెంత తధ్యమో, ఆమె ఒప్పుకోవడమూ తధ్యమే.
కాకపోతే తను నోరుచేసుకుని ఆ మాట పైకనటం
అట్టే ఉండిపోయింది. పోతేనేం? ఒకసారి తమ వివాహం
స్థిరమయిందో తమమధ్యవున్న ఈ ఉత్సాహమూ స్వేచ్ఛా
సన్నగిల్లుతే. నా కాబోయే భార్యా, నా కాబోయే భర్తా
అనే ఆలోచనలు మాటి మాటికీ అడ్డొచ్చి తమని తాము
మరచిపోలేకుండా చెయ్యటం కలుగుతుంది. ఎందుకొచ్చింది.
ఇంకా ఆరెన్నెల్లు. ఈ మార్చితో తన డాక్టరు చదువూ
సుభద్ర ఇంటర్ చదువూ రెండూ పూర్తయిపోతే. ఈ
ఆరెన్నెల్లూ ఓపికపడితే అప్పుడే పెళ్ళి సెటిల్ చేసి, వెంటనే
ముహూర్తం ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చు. అందాకా - ఈ
ఆరెన్నెల్లూ - ఈ అవ్యాజానందం అవిచ్ఛిన్నంగా పొందుతూ
ఉండొచ్చు.

ఈ అవ్యాజానందంలో ఓ భాగం వారఫలితాలు
తెలుసుకోవటంగా ఉంటూ వస్తున్నది. ఓ నెల్లాశక్రితం ఓ
వీంతసంగతి బయటపడింది. సుభద్రదీ శోభనాద్రీదీ ఒకే
తులాలగ్నం-జన్మనక్షత్రం ఓటికాదుగాని, లగ్నం ఫలితాలు
చూసుకునేప్పుడు తమరిద్దరూ కలిసే చూసుకోవచ్చు. అవి
ఎట్లా ఫలించిందీకూడ కనుగోవచ్చు.

జోస్యమూ, ప్రశ్నలూ, సంవత్సర మాస వార ఫలితాలూ-ఇదంతా వొట్టి మూఢనమ్మకమని తాను అది వరలో ఘంటాపథంగా చెప్పినవాడే, వాటిల్లో విశ్వాసం ఉన్నవాళ్లతోపోట్లాడినవాడే, కాని ఇప్పుడు తల్చుకుంటే ఆరోజుల్లో తను నాగరికతలేకుండా ప్రవర్తించినట్టుగా కనిపించేది. ఈ మూఢవిశ్వాసం విషయంలో సుభద్ర శోభనాద్రికి నాగరికత నేర్పింది. ఆమెవెళ్ళి ఏమంటే ఆమెకు జోస్యంలో నమ్మకంలేనట్టు ఉండేది. ఉన్నట్టు ఉండేది. జోస్యంలో పూర్తి నమ్మకం కలవాళ్లమీద ఎగిరిపడటంగా శోభనాద్రి సుభద్రమీద ఎగిరిపడ్డేకపోయినాడు ఎట్లాగయినా నాగరికత గొప్పపదార్థం! శోభనాద్రికూడా సుభద్ర నాగరికత అవలంబించి జోస్యంలో ప్రత్యేకించి వారఫలితాలలో-విశ్వాసం ఉదోలేదో తెలిసేకుండా ప్రవర్తించసాగాడు.

వారఫలితాలతో చిక్కేమిటంటే అవి దబ్బునరుజువు కావు. సిద్ధహస్తుడైన హంతకుడి మర్నార్థమల్లే వాటిని కష్టపడి రుజువుచేయాలి. అటువంటి హంతకుణ్ణి పట్టుకునే పత్తే దాగుక్కిచ్చినట్టు వాటికి, నిజం కావటానికి, చాలా టైమివ్వాలి. వారఫలితాలలో ఆసక్తి తెచ్చిపెట్టుకోటం ఒక శిల్పమని చెప్పొచ్చు.

ఆ శిల్పాన్ని శోభనాద్రి కష్టపడి సాధించాడు. సుభద్ర అతనికి విషయంలో చాలా సహాయకారి అయింది. అదంతా చాలా బాగానేవుండగాని శోభనాద్రికిప్పుడు

కొత్తగా ఒక సమస్య ఏర్పడింది. నాగరికత ఎప్పుడూ ఇటు వంటి చిక్కులే తెచ్చి పెడుతుంది. నీకు జోస్యంలో నమ్మకం ఉందీ లేందీ పెకి తెలిరానీకుండా ప్రవర్తించటం తెలికేగాని అందులో నమ్మకం ఉండి లేనిస్థితిలో ఉండటం కష్టం. “నీకు జోస్యంపిచ్చి ఉన్నట్టా, లేనట్టా? ఎటో ఓ అటు తెలి చావ్వో?” అని నీలోఉన్న ప్రోలిటేరియన్ అంతరాత్మ నిల దీసి అడుగుతుంది.

దానికి సమాధానం చెప్పాలిసాస్తే శోభనాద్రిచిక్కున పడ్డాడు. జోస్యం పిచ్చిలేకపోతే ప్రతిసారి వారఫలితాలు చూడటందేనికి? అయితే మరి తనకు జోస్యంపిచ్చివుందా? ఈ వారఫలితాలు పొరపాటునైనా నిజమయి చూడవ్వు. ఎట్లా?

ఆడది కావటంవల్లనో ఏమో సుభద్రకీ ఇబ్బంది లేక పోయింది. ఆమె ప్రతివారమూ అధమం రెండు పత్రికల్లో వారఫలితాలు చూసేది. అవి తనకు మంచిసూచిస్తే నిర్లిప్తంగా సంతోషం కనబరిచేది. కష్టంసూచిస్తే ఉత్సాహంగా విచారపడేది. చివరకు వారాంతానికి ఈ జోస్యం నిజమయిందా లేదా అనిచూసుకోనైనా చూసుకునేదికాదు. ఇంకా శోభనాద్రీ, దారితప్పి తనకు సంబంధించిన జోస్యం నిజమైనప్పుడు, నలుగురితోనూ ఆశ్చర్యంగా చెప్పుకునేవాడు... ఒక్కసారి అతనికి కష్టమేసేది-తను సుభద్రకోసం ఈ పిచ్చి జోస్యంలో ఆసక్తి తెచ్చిపెట్టుకోవటమేమిటి. ఆమెకు అందులో తనకున్నంత ఆసక్తికూడా లేనట్లు కనిపించటమేమిటి? •

ఒకానొక పత్రిక ఆ వారపు తులాలగ్న ఫలితాలను ఈవిధంగా ప్రకటించింది.

“మిమ్ము ప్రేమించేవారికి మీహృదయం అర్థమయిందా లేదా అనేబాధ మిమ్ము వేధిస్తూయూండును. ఈ వారములో మీరు మీ స్నేహితులను, మీ స్నేహితులు మిమ్ములను బాగుగా యర్థముచేసికొందురు 16 ఉత్సాహం, 17 తలవనితలపుగా చిన్నప్రయాణం, 19, 20 ప్రణయానుభవం, 21 విచారము, స్వల్పప్రయాస.”

15 తేదీన శోభనాద్రి, సుభద్రా ఈఫలితాలుకలిపి చదువుకున్నారు. సుభద్ర మనస్సులో ఏమేమి ఆలోచనలు కలిగిందీ శోభనాద్రి ఎరుగడు. కాని అతని మనస్సునూత్రం పగ్గాలు తెంచుకుని పరుగెత్తిపోసాగింది. ఈవారంలో తన ప్రేమకథ మొగ్గతొడుగుతుందా ఏం? నిజంగా 20, 21 తేదీలలో తనకూ సుభద్రకూ ప్రణయానుభవం రాసిపెట్టి ఉందా? ఆమెను పెళ్ళిచేసుకుని సంసారపక్షంగా, లోక విద్వారం ఏమీలేకుండా ఆనందంపొందటానికిమాత్రమేకలలు గంటూండిన శోభనాద్రికి సుభద్రతో ప్రణయానుభవమనే ఆలోచనకిల్ల తేనే మతిపోయినట్టయింది. అమాంతం అక్కడే సుభద్రను తన రొమ్ముకేసి అడమేసుకుందామనుకున్నాడు. కాని 20 తేదీదాకా ఆగటం ఎందుకైనా మంచిదనిపించింది. ఆగ్నేలు ఆగటానికి తయారైన శోభనాద్రికి 20 వ తేదీ చాలా దూరానవున్నదే అనిపించింది. ఈ నాలుగురోజులూ ఎట్లా గడస్తాయో అతనికి బోధపట్లేదు...

తన మనస్సులో ఏ ఆలోచనలు రేగుతున్నదీ సుభద్ర చెప్పేస్తే ఎంతగా గుడ్డు! మనుష్యులట్లా హృదయాలు విప్పుకోలేం చేతనో? వెధవ గోడలు! ఆ గోడలుంటేగాని ప్రపంచం వెళ్ళదు గామాలూ?

తనకు జోస్యంమీద అఫీషియల్ గా నమ్మకం లేదనే విషయం కూడా అప్పట్లో శోభనాద్రీకి జ్ఞాపకం రాలేదు ఆవారపు లగ్న ఫలితా లతని ప్రాణానికి జోస్యంమాదిగా లేవు-గట్టిగా మజువయి త్వరలో ప్రత్యక్షం చెయ్యబడనున్న పూర్వచరిత్రగా తోచింది.

మర్నాడు నిజంగానే ఉత్సాహంగా గడిచింది శోభనాద్రీకి. మామూలుగానే అసలు కొంటెది, ఆనాడు సుభద్ర అల్లరిలో చెలరేగిపోయింది. మాటల సందర్భంలో వచ్చిన ప్రతిమనిషినీ వెక్కిరించింది అందరి నడకలూ నడిచి చూపించింది. మంచి ఉపాధిమీద ఉన్న కోతిలాగా ప్రవర్తించింది. అదంతా శోభనాద్రీకి చెప్పరాని ఆనందం కలిగించింది.

సుభద్రను కొంచెం ఏడిపిద్దామనే సదుద్దేశంతో శోభనాద్రీ 'ఇరవయ్యో తారీ కెప్పుడొస్తుందా అని చూస్తున్నా' అన్నాడు.

"ఏం పందొమ్మిదో తారీ ఖు వెళ్ళగానే వస్తుంది... ఏం? దానికోసం అంత ఎదురుచూడాలిసిన పనేమిటి?" అంది సుభద్ర.

"ఉంది లే... ఒకసారి లగ్న ఫలాలు చూడు."

“పాపం! అలవాటైన ప్రాణంకనక తహతహలాడిపోతున్నది!” అన్నది సుభద్ర.

“ఇంకేం? తెలిసేనా అడిగావ్?... నా ప్రాణం తహతహలాడిపోతున్నదని దెప్పటందేనికి? నీగో? నీ ప్రాణం తహతహలాట్టలా? అన్నాడు శోభనాద్రి చొరవగా.

“అబ్బో! మీరు చూశారుగాబోయ్!” అన్నది సుభద్ర.

మొత్తానికి పదహారో తేదీ వారఫలితాల ప్రకారం వెళ్ళిపోయింది. రేపు తలవనితలంపుగా చిన్నప్రయాణం. ప్రయాణం తనకూ సుభద్రకీ కలిసే తగలాలి. ఎక్కడి కవుతుందో? ఏ పిక్నిక్ మీదనన్నా వెళ్ళితే బాగుండును. అటువంటిచోటే ప్రయాణానుభవంకూడా వుండవలసినట్టుంటుంది.

మర్నాడు పదిహేడుతేదీనాడు శోభనాద్రిగో ఉత్తరం వచ్చింది. అతని చెల్లెలు నాలుగు రోజుల్నించీ జబ్బుగా మంచాన పడిఉన్నది. నాటువైద్యుడు సన్నిపాతమని చెప్పాడు. శోభనాద్రి ఒకసారివచ్చి చూసిపోవలసిందని ఉత్తరం.

వారఫలితాల మహత్తునుగురించి విస్మయపడటానికి బదులు శోభనాద్రి ఉత్తరంచూసి కంగారుపడిపోయినాడు. అతనికి చెల్లెలంటే పంచప్రాణాలూను. ఆపిల్లమీద తనకున్న గాఢమైన మమకారంలో నూరోవంతైనా ప్రకటించే అవకాశం దొరక్కపోవటాగురించి ఆలోచన వచ్చినప్పుడల్లా అతని మనస్సు చివుక్కుమనేది.

ఇప్పుడీ ఉత్తరం చూడగానే శోభనాద్రికి తన చెల్లెలు పోతుందేమో ననేభయం పట్టుకుంది. టైఫాయిడుగురించి విద్యావిహీనులకన్న అతనికి జాస్తిగా తెలిసుండటం మరింత భయకారణమయింది. ఇంగ్లీషువైద్యంలో ఆ దిక్కుమాలిన జబ్బుకు మందులేదు. నాటువైద్యులు సన్నిపాతాన్ని నయం చేసినట్టు కొన్ని దాఖలాలున్నప్పటికీ దానంతటనయంగాని సన్నిపాతాన్ని ఏవైద్యుడూ నయంచెయ్యలేడని అతనికి తెలుసు.

చెల్లెలిగారూను వెళ్ళటానికి సన్నాహమంతా చేసుకున్నాక ఈవిషయం సుభద్రతో చెప్పాలనే ఆలోచన కలిగింది శోభనాద్రికి. అతను వాళ్ళింటికి వెళ్ళేటప్పటికి, అప్పుడే ఒక గంటక్రితం, సుభద్ర అర్జంటుగా వాళ్ళ పిన్నిగారూరు బయలుదేరినట్లు తెలిసింది. సుభద్ర పినల్లి కిందటిరోజే ప్రసవం అయింది. ఆమె భర్త ఏవో సరుకులూ, సామానులూ కొనటానికివచ్చి సుభద్రను వెంటబెట్టుకెళ్ళాడు.

“చిత్రం!” అనుకున్నాడు శోభనాద్రి.

చెల్లెల్ని చూసినమీదట శోభనాద్రి ఆదుర్గా చాలా తగ్గింది. అతననుకున్నంత ప్రమాదంగా లేదామెకు. నాటువైద్యుడే మందిస్తున్నాడు. శోభనాద్రికూడా ఒక వైద్యుడేనని తెలిసినమీదటకూడా ఆనాటువైద్యుడు “ఈరోగి నాది, నీ పటాటోపంచూస్తే నాకేమీ భయంలేదు. నీకసలు నాడే మిటో ఏం తెలుసులే?” అన్నవైఖరి అవలంబించాడు.

శోభనాద్రికి వైద్యుణ్ణిచూస్తే కోపంరాలేదు. రోగిలో

దుర్ల ఓణా లేమీ లేకుండా పట్టుకొస్తున్నందుకు కారవంకూడా కలిగింది.

తన చెల్లెలు ఆకుబిడ్డ కొంతకాలంనించీ ఇక్కడే ఉంటున్నది. ఆ ఆమ్మాయి పదేసిమిడి, పాదొమ్మిదేళ్ళది. ఆమెను శోభనాద్రి అదివరలో ఒక్కసారి మాత్రమే చూశాడు. కాని ఆమెను గురించి అదివరకే అంతా తెలుసుకున్నాడు.

ఆ ఆమ్మాయి పేరు జయలక్ష్మి. ఆమె చాలా నాసిరకం. ఒకడి భార్యగా ఉండటానికి బొత్తిగా పనికిరానిది. కొంతమందికి సంగీతం పాడటం బొత్తిగారానట్టు, ఆమెకు నీతిగా ఉండటం బొత్తిగా చాతకాదు. తేనెమీద ఈగలు వాలకుండా చెయ్యటం ఎంత కష్టమో ఆమె ఇతర మొగవాళ్ళమీద పడకుండా చెయ్యటం అంతకష్టం.

పోనీ ఆమెనిషికి తాత్కాలికంగా నైనా మగవాణ్ణి ప్రేమించే శక్తి ఉందా అంటే అదీ లేదు! ఇంకో ప్రాణిని ప్రేమించటానికి ప్రయత్నించామనే ఆలోచనకూడా ఆమెకు లేదు.

ఇంకో వింత ఏమిటంటే ఆమెకు ఆత్మజ్ఞేమమైనా తెలీదు. అందుచేత ఆమె తను చేసే రంకుప్రయత్నాలు చాటుగా చెయ్యటానికి ప్రయత్నించక ప్రతిసారీ మొగుడికో అత్తగారో దొంగిపోయేది. ఆమెను భర్త ఒకసారి వెళ్ళగొట్టి, మళ్ళీ తేచ్చుకుని, మళ్ళీ వెళ్ళగొట్టాడు. ఆమెను దగ్గిరికి తీసి చూచిన అక్కలూ, అన్నలూ, అంతా చివరకామెను వెళ్ళగొట్టారు. ఇప్పుడు శోభనాద్రి బావమరిదివాడు. ఈ

మనిషి ఇక్కడమాత్రం ఎంతకాలం ఉంటుందో శోభనాద్రి ఉహించలేకపోయినాడు.

శోభనాద్రి జయలక్ష్మిని అదివరకే మనస్ఫూర్తిగా అసహ్యించుకున్నాడు. ఎదురుగా మనిషినిచూస్తే ఆ అసహ్యం రేటింపయింది. ఆ మనిషి చరిత్రయావత్తు. ఆమె మొహం నే తాండవిస్తున్నది.

“బాల్యపవాహాలు చేసుకునేవాళ్ళు ఇటువంటి పెళ్లాం దొరక్కండా తమనుతామెట్లా కాపాడుకోగలరు? అనుకున్నాడు శోభనాద్రి.

ఒకరోజు గడిచింది. జయలక్ష్మి తనమీద ఒక కన్ను వేసి ఉంచినట్టు శోభనాద్రికి నూఢిఅయింది. జూన్ పాములుండే అరిల్లో కప్పలుకూడా ఉంటే. ఆ పాములనుగురించి ఆ కప్పల కటువంటి అభిప్రాయం ఉండదగునో శోభనాద్రి కటువంటి భావంకలిగింది.

కాని ఆభావం వెంకటేశ జయలక్ష్మినిపైమైనా చెయ్యా లనే ఉద్దేశకం తన అంతరంగంలో కదులుకట్టుకుని ఉండటం గ్రహించి శోభనాద్రి ఆశ్చర్యపోయినాడు. జయలక్ష్మి అంటే తనకు వర్ణించరానంత అసహ్యం. ఆమెమీద తనకు ప్రేమ కాదుకదా మోహమైనా.లేదు మోహంలేని కామంతో ఆమెను హింసించాలని అతనిలో ఒక ప్రోద్బలం బయలుదేరింది. ఆలోస్తే అందులోనూ అర్థం కనిపించలేదు. ఎందుకంటే ఆమెద్వారా కామతృప్తి తీర్చుకోవటం ఆమెకు శిక్ష కాదు. అయినా అతని కామం సగ మాదిరిగానే ఉంది.

ఇంకొకందుకూడా శోభనాద్రి ఆశ్చర్యపోయినాడు. సుభద్రవంటి దేవతను అరచేతులో పెట్టుకుని తన కిటువంటి పశువునుగురించి ఆలోచించవలసిన ఆవసరమేమిటి? తన సంస్కారంలో ఏదో పెద్ద లోటున్నదా? సుభద్రను ఆరాధించే శోభనాద్రి జయలక్ష్మిని ద్వేషంద్వారా కామించగలడా?

ఎంత ఆత్మపరీక్ష చేసుకున్నా, ఎంత ఆత్మబోధ చేసుకున్నా అతనికామం అరికట్టక సన్నిహితరోగి జ్వరంలాగా క్షణక్షణ ప్రవర్ధనూన మవుతున్నది.

పద్దెనిమిదో తారీకురాత్రి అతనికి నిద్రపట్టనేలేదు. ఆదిక్కుమాలినజంతువు జయలక్ష్మితో పోతేగాని తన జీవిత రైలు ముందు కొక్క అడుగునా దొర్లేట్టులేదు. అయిదారు సార్లుశోభనాద్రి పక్కమీదినుంచి లేచాడు. జయలక్ష్మి దగ్గరికి పోదామనే సంకల్పంతో ఒకసారి జయలక్ష్మి పడుకున్న చోటికి వెళ్ళి ఆమెకేసి ఎంతోతృప్తితో చూసి తిరిగివచ్చాడు కూడాను. ఏచెయ్యటానికీదైర్యం చాలలేదు.

తిరిగివచ్చి పడుకుని ఆలోచించాడు. సుభద్ర విషయంలో అంత నిగ్రహం చూపగలిగిన తనకు ఈ జయలక్ష్మి విషయంలో ఇంత నిగ్రహం లేకుండా పోవటానికేమిటి కారణం? ఇవాళ ఈ జయలక్ష్మి సన్నిహితం తగిలి చస్తే రేపటికి రెండూ! తనకేమీ చింతలేదు. అటువంటిప్పుడు ఈ మనిషికోసం ఇంత తపించటందేనికి? తనతాలూకు నగ్న సత్యం ఈ జయలక్ష్మిగాని సుభద్ర కాదనుకోవాలా?...

ఏ రెండుగంటలలో అతనికి నిద్రపట్టింది. మర్నాడుదయం నిద్రలేచి శోభనాద్రి తనను తాను మనస్ఫూర్తిగా ద్వేషించుకున్నాడు. నిద్రట్లో కూడా అతని కామాని కెటువంటి మార్పు కలగలేదు. ఎంతసేపటికీ అయిపోని చండాలుపు సినిమా చూస్తున్నవాడి మనస్తత్వంతో అతను బాధపడసాగాడు.

ఆరోజు మధాహ్నంవేళ జయలక్ష్మి వంటింట్లో అతనికి వంటరిగా దొరికింది. అతని బావమరది ఎక్కడికో వెళ్ళాడు. రోగి నిద్రపోతున్నది.

“బాగానేఉంది!” అన్నది జయలక్ష్మి నిర్వికారంగా. అతనామెను పట్టుకోగానే, ఒక మగవాడు తనను పట్టుకున్నప్పుడు ఆడది ఇష్టమైనా ప్రకటించాలి, జయలక్ష్మి “బాగానేఉంది” అన్నదేగాని అతనిపట్టు విడిపించుకోవటానికి ప్రయత్నించలేదు.

శోభనాద్రికి జయలక్ష్మిని గురించి కనువిప్పు కావలసిన అవసరం ఏమైనా ఉంటే అదికూడా ఇప్పుడయింది. కామ తృప్తి నిజంగా తుచ్చమైనదికాదు. దానిద్వారా హృదయాలకువన్నె హెచ్చుతుంది. అది స్త్రీపురుషులకు కలిగించే పారస్పర్యం మరేవిధంగానూ దొరికదు.

కాని ఈ విధంగా జయలక్ష్మికి తను ఏమాత్రమూ సన్నిహితుడు కాలేకపోయినాడు. ఇంతకంటే అస్పృశ్యమైన కామసంతృప్తి అతను ఊహించలేకపోయినాడు. జయలక్ష్మి ఆ క్షణంలోనన్నా చీమతలకాయంత ఆనందంగాని, తన

మీద ఆఖరకు అతిక్షణభంగురమైన ప్రేమభావంగాని కనబరచినట్లుయితే ఆమెను క్షమించి ఆమెనుగురించి తనకున్న అభిప్రాయం యావత్తూ మార్చుకోవటానికి శోభనాద్రి సిద్ధపడ్డాడు కాని జయలక్ష్మి అతనికా శ్రమ ఇవ్వలేదు.

“నాలో నిజంగా ఏదో తెలియని లోపం ఉంది. లేక పోతే నేనీ మృగాన్ని కామించివుండను. జయలక్ష్మికి అపచారం చేసి నేను బావుకున్న దేమిటి? ఛీ!” అనుకున్నాడు శోభనాద్రి.

జయలక్ష్మినిగురించి ఇక జన్మలో స్మరించనయినా కూడదని అతను చేసుకున్న తీర్మానం ఆ రాత్రి పన్నెండు గంటలదాకా పనిచేసింది. అతను పదింటికే నిద్రపోయినాడు. కాని పన్నెండుగంటలపేళ అతనికి కొట్టినట్లు మెళుకొచ్చింది. నిద్రలేస్తూనే ఇతను మంచంమీదినించి లేచి వెనకనించి తన్నెవరో తోస్తున్నట్లుగా జయలక్ష్మిని వెతుక్కుంటూ వెళ్ళాడు. ఆమె మంచందగ్గిరికివెళ్ళి ఆమె చెయ్యి పట్టుకుని గుంజాడు. జయలక్ష్మి కళ్లు తెరచిచూచి, “ఉఁహూఁ? ఏమిటిపీడ!” అంటూ గొణుక్కుంది కాని లేచివచ్చింది.

జయలక్ష్మి తిరిగి వెళ్ళిపోయి పడుకున్న తరువాత కూడ అతనికి నిద్రపట్టలేదు. అతనిక ఆత్మవిమర్శమానేశాడు. ఏషరతుమీదనైనా సరే నీనిటువంటి మనిషికోసం పాల్పడగలను! నా తాలూకు సగ్గునత్యం ఈ జయలక్ష్మే!” అనుకుని అతను సరిపెట్టుకున్నాడు.

ఆమెన్నాడు కూడా అతని ప్రణయం ఈ పద్ధతులమీదే నడిచింది.

ఈ రెండురోజుల అనుభవంతోనూ ఆపని! చాలా కొత్త విషయాలు గ్రహింపుకొచ్చినయ్యి జయలక్ష్మి సులభంగా లభ్యమవుతుందనే నమ్మకమే తన కామోద్రేకానికి ప్రధాన హేతువు. ఆమె మనస్సును జయిద్దామనే ఆశే తనను అంత నీచమైన షరతులమీద ఆమెను స్వీకరించటానికి పురికొల్పింది. తను జయించలేదు. జయించటానికేమిలేని దాన్నట్లా జయించటం? ... జయలక్ష్మి చాలా గొప్పది. ఆమెతోపోయిన ప్రతి మగవాడూ ఈ షరతులమీదనే ఆమెతో పోయివుంటాడు. జయలక్ష్మి తనమీద ప్రకటించని అపేక్ష ఇంకోరిమీద ప్రకటించి ఉంటుందనుకోవటానికి ఏ ఆధారమూలేదు. జయలక్ష్మి నీచపు దనుకోవటం దేనికి? నీచత్వం ఏమన్నా వుంటే తనవంటి వాళ్లలోనే వుంది.

“వెళ్లొస్తాను బావా?” అన్నాడు శోభనాద్రి.

“కాస్త మీ చెల్లెకి పథ్యం పెట్టేదాకన్నా వుండరా. ఏమైనా వైద్యుడినిగద!”

“కాదులే! అతవలక్లాసులు పోవటంలా? ఏమీ ఫర్వా లేదు. మీ వైద్యుడు గట్టివాడే. మళ్లీ వారం పదిరోజులలో వస్తాలే”...

రైల్వో కూచోగానే శోభనాద్రి బుర్రలో ఆలోచన మెరిసింది. వారఫలితాలు సుభద్రకెళ్లా పనిచేసినట్టు? ... ఛీ! ఛీ! సుభద్ర అల్లాంటిది కాదు! ... ఆ పినతల్లి మొగుడు - ఏమో! సుభద్రకేసి ఆకలిగా మాస్తాడనటానికిసం దేహుంలేదు. పెళ్ళాంకూడా అందుబాట్లోలేదాయెను! ... అయినా జోస్యం ఏమిటి? డిక్కుమాలిన మూఢనమ్మకాలు! డామిట్! ... సుభ

ద్రతో సూచనగా అనిచూస్తే ఆమెక్కూడా ఏమైనా జరిగిందీ లేందీ మొహాన తెలిసిపోతుంది!... ఎట్లాగైనా సుభద్రను పెళ్ళాడతావా అని అడిగుండక పోవటం మేలే అయింది. అడిగుంటే వెనక్కు పీక్కోవటానికి వీలుండేది కాదు... చిత్రం, మనకు భావాలుండికూడా చేతులతోనూ మాటలతోనూ మాత్రమే జీవిస్తున్నాం. మనకు ఓ ఆడదాని మీద ఎంత కాంక్షవున్నా దాని మాటలూ చేతలూ మినహాయించి ప్రకటించినంత కాలమూ ఆ ఆడది “ఎవడానువ్వు? చూడవే అమ్మా!” అని పొలికేక పెట్టలేదు... లేను వెళ్ళి మాట ఎత్తకపోతే సుభద్ర తనను నమ్మించి మోస పుచ్చినట్లు రుజువు చెయ్యలేదు... అయినా లేను సుభద్రను పెళ్ళాడకపోవటంలో మోస మేముందిగనకా? ... తనవంటి అధముడు సుభద్రను పెళ్లాటానికి తగదు. సుభద్రకు తన కంటే ఎంతో మంచివాడు మొగుడగుగాక ! తథాస్తూ!...

ప గ టి క ల లు

నిజంగా నాఅంత అదృష్టహీనుడండను. కనననే నా
కాలేజీ చదువు పూర్తికాకముందే మానాన్న పోయినాడు.
ఆయన ఇంకొక్క ఏడాదం బతికుంటే బియ్యే పూర్తిచేసే
వాణ్ణి గద! యాజల్లాగా త్రెయినింగు పూర్తిచేసి స్కూలు
మేష్టరు పనిలో ప్రవేశించి ఉండేవాణ్ణి గద! నిజానికి స్కూలు
మేష్టరుపనంత సుఖం ఇంకోటి లేదు. ఏటా కొత్తపిల్లలు
వస్తూంటారు. బోలెడన్ని శలవలు. రొట్టులేని జీవితం. పదువు
మర్యాదలుంటాయి. ఎప్పటికైనా హెడ్మాష్టరైపోవచ్చు—
ఎవడు చూశాడు? మనకింద, చదువుకున్న పిల్లల్లో ఒక అర
డజనుమంది గొప్పవాళ్ళయితే ఇంక మనకి కావలసిందేమిటి?

చిత్రం! మానాన్న ఎన్నడూ యాభైరూపాయలు
మించి ఏనెలా గడించలేదు. అయినా ఆయన జీవితం ఎంతో
సుఖంగా వెళ్ళింది. ఆ జీతంమీదే ఆయన ఇల్లుకట్టాడు. ఇళ్ళ
స్థలాలు కొన్నాడు. వాటి నమ్మి పొలాలు కొన్నాడు. ఆయన

ఆపనిచేయబట్టే ఈనాడు మాకు తలదాచుకునే టందుకు కొంపా, తినేటందుకు ఏటా నాలుగుపూట్ల గింజలూ ఉన్నాయి. లేకపోతే మాగతి ఏమై ఉండును?... ఆ మాటకువస్తే ఇప్పుడు మాగతి ఏమయ్యేట్టు? మా సీతకు అప్పుడే పద కొండో ఏడు కూడా ప్రవేశించింది. ఎట్లాగైనా ఈ ఏడాది లోగా దానిపెళ్ళి కాకపోతే మా అమ్మ ఆత్మహత్య చేసు కుంటుంది దాని పెళ్ళికి ఎంతలేదన్నా మూడు నాలుగువేలు ఖర్చవుతుంది. ఏ దారేపోయ్యేవాడికిచ్చినా వెయ్యినూటపద హల్లు కట్నం ఇవ్వాలి సీతపెళ్ళికయే ఖర్చు నేనే భరించాలి. ఈ భారం నామీద ఉన్నది. మానాన్న స్థలాలూ పొలాలూ కొన్నాడంటే ఎందుకు కొనడూ? ఆయన తన సంపాదనలో నుంచి మా భారసాలలు తప్ప ఇంకేమీ చెయ్యలేదు. తీరా బరువు మీదపడే సమయానికి దాటిపోయినాడు.

నాకేన్నా ఉద్యోగం దొరికినా బాగుండిపోను... అయినా ఏం ఉద్యోగాలు? ఎంతపెద్ద ఉద్యోగం దొరికితే నేను సీతపెళ్ళిచేసే డబ్బు ఆదా చెయ్యగలుగుతాను?... ఆ చలపతిరావుకు వచ్చినట్టు నాకూడా క్రాస్ వర్డ్ పజిల్ లో ఏ పథాలుగువేలో రావాలి అంతకన్న మరోమార్గంలేదు. ఏం? ఎందుకు రాగూడదూ? క్రాస్ వర్డ్ పజిల్ బహుమానాలు భాగ్యవంతులకే రావాలని రాసిపెట్టిఉందా? అదృష్టం— అంతే!... నిజంగా పథాలుగువేలు వస్తే ఎంత బాగుంటుంది! అయిదారువేలు ధారాళంగా ఖర్చుచేసి సీతపెళ్ళి జరిగేనుని చేసేయ్యొచ్చు, నాలుగువేలు కట్నంపోస్తే మంచి సంబంధం రాకేంజేస్తుంది? తండ్రిపోయినా కుర్రాడు

చెల్లెలికి మంచి సంబంధమే తెచ్చాడని నలుగురూ సంతోషిస్తారు అసలీ పథాలుగువేలలో కానీ ఖర్చుచెయ్యకలేదు. అంత డబ్బు దగ్గిరుంటే మనకే బోలెడంత కట్నమిచ్చి ఎవరుపడితే వాళ్ళు పిల్లనిస్తారు. ఆ కట్నంతో సీత పెళ్ళి చేసేయ్యొచ్చు. ఆతరువాత దగ్గిరున్న ఈ డబ్బుతో ఇంకా క్రాస్ వర్డ్ ప్రైజులు కొట్టొచ్చు. అవసరమేతే తడవకు వెయ్యేసి రూపాయల కూపన్లు నిగిపాపితే సరీ; రాక చస్తుందా ఫస్టుప్రైజ్?...

సీత పెళ్ళికోసం అమ్మ సన్న పెళ్ళి చేసుకోమంటుంది. నాకు నా అత్తచారిత్రే కట్నం కొంతవరకైనా సీత పెళ్ళికి అక్కరకొస్తుందని ఆవిడ వుద్దేశం. నాకు కట్నమిచ్చి పిల్ల నెవరిస్తారు? పిల్ల అంగచందాలు చూడకుండావుంటే కట్నం బాగానే వస్తుందంటుంది అమ్మ. ఆ నాగయ్యగారి కూతురు లాటి వెర్రిబాగులదాన్ని చేసుకుంటే కట్నం బాగానే యిస్తారు. కాని అటువంటి పిల్లనెట్లా చేసుకోవటం? ఆపిల్లను చూస్తే జాలేస్తుంది. కాని అటువంటిదాన్ని పెళ్లాడి కాపరం చెయ్యటంకంటే భయంకరం ఇంకేముంటుంది? అమ్మ పైకి అనదుగాని నేనా అమ్మాయిని చేసుకోవటానికి ఒప్పుకుంటే ఆవిడ చాలా సంతోషిస్తుంది. కట్నాలవిషయం వచ్చినప్పుడల్లా 'ఆ నాగయ్యగారు ఆయిదువేలు కట్నం ఇవ్వటానికూడా సిద్ధంగావున్నారు. ఎవరికొట్టే నేతిలోపడుతుందో గాని' అంటుందమ్మ.

ఆడవాళ్ళ మనస్సులెంత విచిత్రంగా పనిచేస్తాయో! సీతని డబ్బుగల వెర్రిబాగులవాడికో, ముసలాడికో ఇచ్చి

చెయ్యటానికి ఒప్పునుంటే నిక్షేపంగా, కానీ ఖర్చు మనకు తగలకుండా పెళ్ళయిపోతుంది. కాని అటువంటి ఆలోచనకు అమ్మ ఒక్కనాటికి ఒప్పుకోదు. కాని నేను వెర్రిబాగుల దాన్ని పెళ్ళాడి యే అయిదువేలో కట్నం పుచ్చుకుంటే ఆవిడ చాలా సంతోషిస్తుంది! ఎక్కడుందో ఈ తేడా?

ఒక్కొక్కసారి అమ్మ మాట్లాడుతుంటే ఆవిడ నా జీవితాన్ని దుర్భరం చెయ్యటానికి మాట్లాడుతున్నదా అనిపిస్తుంది. కాకపోయినా సీత పెళ్ళికిప్పుడేం ముణిగిందీ? ఇప్పుడాడపిల్లలకు పదిహేడో ఏటా, పదెనిమిదో ఏటా పెళ్ళిళ్ళు చేసేస్తున్నారుగా? సీతకూడా ఇంకో ఆరేడేళ్ళు ఆగి పెళ్ళి చేస్తే నాకెంత హాయి! ఈలోగా ఏ వుద్యోగంలో ప్రవేశించినా అప్పటికి నాలుగురాళ్ళు తెచ్చుకుంటూ వుంటాగాదా! ఈలోగా తమ్ముడు, సూర్యంగాడుకూడా యేదన్నా కాస్త సంపాదనలోపడితే అప్పుడు సీత పెళ్ళిచెయ్యటం యెంత ఉసులు!... ఆ మాటకొస్తే అప్పటికి సీత పరిస్థితి ఎట్లా వుంటుందో ఎవరు చూశారు? అదృష్టం బాగుంటే అది యే సినిమాలోనైనా చేరిపోగూడదూ? అదేం అంద వికారమైన పిల్లకాదే చామనచాయయైనా కనుముక్కుతీరు గలపిల్ల. పైగా సినిమా పాటలన్నీ దంచిపాడేస్తుంది. దానికి వయసొచ్చేసరికి ఈనాటి తారలంతా పాణిపజ్జిపోయింటారు. సీతను మంచి చాచు. ఇప్పుడే సినిమాతారలు లక్షలుసంపాదిస్తున్నారు. ఇంకో ఆరేడేళ్ళకి కోట్లు సంపాదించరూ? పదేళ్ళకిందట వున్న సంపాదనతో పోలిస్తే ఈనాడు సినిమా సంపాదనలు యెంత జాస్తి! సీత సినిమా తారైతే దర్జాగా మంచి

మంచి కార్లెక్కి తిరగొచ్చు. కాని ఒకటే యిబ్బంది.... దాని సంపాదనమీద మనం బతకటం బరువైన పనిగాదు. అంత గొప్పదైపోయినాక సీత మనని అపేక్షగా చూస్తుందని యేమిటి? వీడు మనమీదపడి తింటున్నాడే అని అనుకుంటే. ఛీ! అటువంటి మాట పడనే కూడదు. మనుషులకు విశ్వాసం తక్కువ. 'ఒకప్పుడు వీడు మన పెళ్ళికోసం వెర్రిబాగుల పిల్లను పెళ్ళాడటానికి కూడా సిద్ధపడ్డాడే' అన్న విశ్వాసం సీతకు వుంటుందనా? ఎన్నటికీ వుండదు. దాని కార్లో యెక్కి మనం తిరుగుతున్నామన్న విషయం మటుకే అది గమనిస్తుంది. డబ్బు నిజంగా ఎంత పాపిష్టిది; అది మనుషుల్ని ఇట్టే మార్చేస్తుంది. మనం నీతికి నిలబడి మారటానికి ఒప్పుకోం గనకే మనకు డబ్బురాదు. చలమయ్యచూడరాదూ, దొంగ వ్యాపారంచేసి రెండు చేతులా సంపాదించాడు; ఇంకా సంపాదిస్తున్నాడు. వెనకగా ఆయన్ని అందరూ తిట్టేవాళ్ళే. అయినా యెదుట పడ్డప్పుడు దేవుణ్ణి చూసినట్టు చూస్తారుగదా! పదేళ్ళ కిందట చలమయ్య దగ్గిరేముంది, బూడిదే? ఏదో అవకాశం దొరికింది. దానిమీద అల్లుకొచ్చాడు. అటువంటి అవకాశం మనకూ రావొచ్చు, ఎవరుచూశారు? మొదటి లక్ష చేర్చే దాకానే కష్టం. ఆపైన ఎన్ని లకారాలైనా వాటంతటవే చేరుతాయి. డబ్బుచేరినాక కావలసినంత కీర్తి, బోలెడంత పలుకుబడి, అంతులేని అవకాశాలు. అధికారులుకూడా మన అడుగులకు నడుగులొత్తుతారు.

నునుమల్లోవుండే లోప మేమిటంటే వాళ్ళు అడవిలో ముత్యపుచిప్పలు వెతుకుతారు. మనిషికి అన్నింటికన్న ముఖ్యంకా కావలిసింది డగ్బాయె. అడవిల్లలకు పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యాలన్నా, లాభసాటిగా దొంగ వ్యాపారం చెయ్యాలన్నా, అధికార్లను కూడగట్టాలన్నా, ఇంత పలుకుబడి పరువుప్రతిష్ఠలూ సంపాదించాలన్నా డబ్బులేక సాధ్యపడదాయె. డబ్బు పాపిష్టిదని తెలిసికూడా మడిగట్టుకూచుని లాభమేమిటి? ఏనాటికైనా నీళ్ళలో దిగినవాడికి ఈతవస్తుంది గాని ఒడ్డున కూచుని నీళ్ళని శాపనార్థాలు పెట్టేవాడికి ఈతేం వస్తుందీ?

మనవంటివాళ్ళం డబ్బుకేబ్బంది ఎందుకు పడుతున్నామో నాకర్థమయింది. డబ్బు సంపాదించే పద్ధతులన్నీ చెడ్డవేనన్న వేదాంతం మనకు చిన్నప్పటినుంచి యెవరో నూరిపోశారు. అదే మనకొంప తీస్తున్నది. మా కామేశ్వరావు చూడరాదూ? అన్నిటికన్నా కళలు యెక్కువైన వంటాడు, డబ్బుకన్నాట! ఎన్ని లక్షల రూపాయలుకూడా ఒక గొప్ప పాటకూ, బొమ్మకూ, పుస్తకానికీ సమంకావుట! కామయ్య ఉత్సాహతీతయంతో చెబుతుంటే, నాకూడా అది నిజమే అనిపించింది, చెప్పొద్దూ? కాని ఏమయిందీ? కిందటి నెల సినిమా నటుడు జగన్నాథం మావూరు వచ్చి నప్పుడు ఊళ్ళో కళాకారులంతా అతనిచుట్టూ చేరి మూడు రోజులపాటు రాత్రింబగళ్ళు రాంభజన చేశారు. జగన్నాథం అన్నికళల్ని గురించి మాట్లాడాడు. ఆయనగారికి ఏ కళలోనూ ప్రవేశం లేకపోయినా మా కళాకారులు అతను చెప్పినదాని

కల్లా బుర్ర ఆడించారు. కథలు రాసేవాళ్ళు అతన్నడిగి కథ
 లెట్లారాయాలో తెలుసుకున్నారు. బేగడరాగం రెండు
 గంటలు ఆలాపన చెయ్యగల మా గోవిందశాస్త్రి సంగీతం
 గురించి జగన్నాథం చెప్పినదానికల్లా బుర్ర ఊపి తనకు ఏ
 సినిమాలోనన్నా పాడేఛాన్సు యిప్పించమనీ, సినిమా
 సంగీతం కష్టపడి నేర్చుకుంటాననీ ప్రాధేయపడ్డాడు. “ఛీ, ఛీ,
 నీకు సినిమా సంగీతం వెయ్యి జన్మలక్కాడా రాదుపో”
 అన్నాడు జగన్నాథం. గోవిందం చిన్నబుచ్చుకుని, తగ్గి
 వూరుకున్నాడు... ఏమిటో కళలుట, కళలు! ఈ బాలికబు
 ర్లలో జనం యిట్లా యెంతకాలం మోసపోతారో తెలీదు...
 మా శర్మ నిర్వచనం చేస్తాడు... కళనుంచి కళాకారుడు
 ఆనందంతప్ప యేమీ ఆశించరానుట! ఈ మాట అనేవా
 శృంతాఆరాధించే కళ లేవయ్యా అంటే ఒకప్పుడు కళాకారు
 లకు ధనధన్యాదులు సంపాదించిపెట్టినవే! ఈ యుగం
 వాళ్లకు డబ్బుచేసిపెడుతున్న సినిమా కళను వచ్చేయుగం
 వాళ్ళు ఆరాధిస్తారు. ఇట్లాగే సాగిపోతుంది ఈ జీవితం.

అయినా ఈ కళలగొడవ నాకెందుకు? భగవంతుడు
 నా కే కళలోనూ ప్రవేశం ఇచ్చాడుకాదు. లేకపోతే ఈపా
 టికి ఏ సినిమానటుడో, సిక్రిప్టు రైటర్ అయిపోయి వేలకు
 వేలు సంపాదించును. ఎప్పటికైనా మనం వ్యాపారంచేసే
 డబ్బు సంపాదించాలి. దానికి రోజులు బాగాలేవు. గతయుద్ధ
 కాలంలో లక్షలుగడించిన లక్షణమూర్తిగూడా ఆ మాటే
 అంటున్నాడు. మళ్ళీ యుద్ధంవచ్చినా బాగుండును. యుద్ధం
 వస్తే జనం చస్తాడు, పట్టణాలు ధ్వంసం అవుతాయి. నిజమే,

కాని ఏం చెయ్యాలి? యుద్ధం వస్తే తప్ప నా బోటివాడికి నాలుగు రాళ్ళు దొరికే ఉపాయం లేదే. కిందటి యుద్ధంలో చూడరాదా? అఖిలకు ఎందుకూ పనిరాని మా వెంకటేశ్వర్లు కూడా ఉద్యోగం సంపాదించాడుగద! ఆ యుద్ధం అయిపోయిన ఆరు నెలలకల్లా మళ్ళా వాడి ఉద్యోగం పోయింది. ఆ పోవటం పోవటం వాడికి ఇంతవరకూ ఎవరూ ఉద్యోగ మిచ్చిన సాపాన పోలేదు. అటువంటివాళ్ళెందరున్నారో, మరీ జపాను యుద్ధంలో దిగాక ప్రతివాడికీ ఉద్యోగం దొరికింది. మా వూరునుంచి ఎనిమిది ముంగో పది ముంగో పూసా వెళ్ళారు. అందరికీ మిలిటరీ ఎకౌంట్స్‌లో ఉద్యోగాలు దొరికాయి. కొందరు బాంబాయి వెళ్ళారు, కొందరు ఢిల్లీ వెళ్ళారు.

ముష్టి ఉద్యోగాలు, ఉద్యోగాలదేమిటిగాని వ్యాపారస్థులు బాగుపడ్డారు, తవుడూ పట్టూ అమ్మినవాళ్ళు కూడా రెండు చేతులా డబ్బు చేసుకుంటే! ఈసారి యుద్ధమేవస్తే నేను వ్యాపారం చేస్తాను. కిందటి యుద్ధంలో వ్యాపారస్థులు డబ్బు చేసుకోవటం కళ్ళారా చూశానుగద. మావూళ్ళో తిరప తయ్య ఇనపకొట్టుమీద ఎంత లాభాలు చేశాడు! బియ్యం మర కంట్రాక్టు తీసుకుని, ఎందుకు ఇంజులో ఇరుక్కున్నానా అని ఏడిచే గణపతికి ఒక్కసారి సిరి ఎత్తుకోలా? మందుల కొట్లవాళ్ళ సంగతి వేరే చెప్పనే అక్కర్లేమా; మళ్ళీ తప్పక యుద్ధం వచ్చేస్తుంది. ఇల్లూ పొలమూ తాకట్టు పెట్టమనాసరే మందులూ మాకులూ కొని దాచిపెట్టేస్తాను. రెబ్బికి రెబ్బింపు లాభం వచ్చేస్తుంది. అది పెట్టి ఇంకా సరుకు కొనేస్తాను. వర్క్‌షాప్ ఒకటి ఏర్పాటుచేస్తే దానిమీదే బోలెడంత

లాభం వస్తుంది... శాంతి, శాంతి అని కొట్టుకునేవాళ్ళను చూస్తే నాకు కడుపు మండిపోతుంది. వాళ్లేమిటో రాజ కీయాలు నూట్లాడతా రేమిటి? యుద్ధమన్నది కేవలం వ్యాపార దృష్టితో చూడవలసిన విషయం. ఎవడిక్కానాలి రాజ కీయాలు? మనకేమీ రాజకీయాల సంబంధమేలేదు. యుద్ధమే రావాలిగాని ఏ దేశం తెచ్చిపెట్టినా మనకొకటే.

ఒక్కటే భయం—కంట్రోళ్ళు పెడతారేమోనని ! యుద్ధంవచ్చి లక్షలు లక్షలు గడించే అవకాశం ఏర్పడ్డాక కంట్రోళ్ళు పెట్టటం, నాటిని ఉల్లంఘించినవారిని ఎర్రెస్టు చెయ్యటం, ఫైన్లు వెయ్యటం జైళ్ళకు పంపటం—ఇదంతా చాలా అన్యాయం తస్సరియ్యా, కొందరు తప్పించుకు తిరుగుతారు; ఆ విద్య మనక్కూడా తెలిస్తే బాగుణ్ణి అది మనకు తెలిసేలోపుగానే యుద్ధంవచ్చేసి అవకాశం కాస్తా జారిపోతుండేమో...

ఛీ, ఛీ; పాడు జీవితం; ఎటుతిరిగినా యేకో ప్రతి బంధకమే. మన అదుపులోకి రాకుండా వుండేటట్టుగా ఈ జీవితాన్ని యెట్లా యెవరు తయారుచేశారో తెలిస్తే బాగుణ్ణి. మనం వుట్టి పుణ్యానికి కూచుని పూహలల్లుతాంగాని చేతికి అందుబాటులోవున్న లక్ష్మిని అందుకోలేం. నాకు శైలిక అడుగుతాను, యేం వెర్రిబాగులదాన్ని చేసుకుంటే? గొప్ప వాళ్ళి పిల్లగదా అని మా పూళ్ళో హనుమంతయ్య కాయ కన్నుదాన్ని చేసుకోలా? వాడికే తెగులొచ్చిందీ? అ త వారు వాడికి బోలెడుకట్నం యివ్వటంగాక, మంచి పుణ్యోగం యిప్పించి పెట్టాడు. హనుమంతయ్య అన్నలూ తమ్ములూ

అడుక్కు తింటూనే వున్నారు; హనుమంతయ్య సంసారం మటుకు మూడుపూలూ ఆరు కాయలుగా వుంది... అయిదు వేలు కట్నంగాక నాగయ్య కూతురిపేర ఆ స్త్రీకూడా పెడతా జేమో. అంతగా అయితే ప్రేమించటానికి ఆడాళ్ళు దొరక్క పోతారా? ఈ పిచ్చిమొద్దు అడ్డుపడబోయిందా? మగవాడి కేమిటి? అందులోనూ డబ్బున్న మగాడికి! అమ్మ మటుకు చాలా సంతోషిస్తుంది. మనం ఏవేషాలేసినా ఆవిడేమీ అనదు. ఇంకోళ్ళు మాత్రం యేమంటారు? మామయ్యగారి వూళ్ళో మహాలక్ష్మమ్మ కొడుకు వెర్రిబాగులవాడు. మహాలక్ష్మమ్మ కోడలు పబ్లిక్ గా వెంకట్రామయ్యకు పిల్లల్నికనలా? యెవరన్నా, యేమన్నా అనగలిగారా? ఆడదానికి లేని నీతి మగాడికొచ్చిందా యేం? యిదంతా ఆలోచించే అమ్మ ఈ ఆలోచన చేసింది. సరేననేస్తాను. ఎందుకొచ్చిన గుంజాటన? దీంతో అన్ని చిక్కులూ వదిలిపోతాయి సీతకు మంచి సాబంధం దొరుకుతుంది. అది మొగుడితో హాయిగా కాపరంచేస్తూ సుఖంగా వుంటుంది. నేనూ నా వెర్రిబాగుల పెళ్ళాం హాయిగా వుంటాం... రేమో, అది పెళ్ళికాగానే చచ్చిపోగూడదూ? యెవడు చూశాడు? ఈ ఆడాళ్ళు వూరి కెనే చస్తారు. అది చస్తే హాయిగా వెంటనే రెండో పెళ్ళి చేసుకుని అందరిలాగే హాయిగా బతకొచ్చు. నాగయ్య దాని పేరనన్నా యింత ఆ స్త్రీరాసిస్తే బాగుణ్ణి? అదంతా దాని తదనంతరం మనకొచ్చేట్టుగా...

ఛీ, ఛీ, యెంబతుకు; ఈ పీడతా లేకుండా యే దమమామయ్యుడన్నా ఓ వందరూపాయల నాకిరీ యివ్వ

గూడదూ? వున్నదంతా తెగనమ్మి అయినా సీత పెళ్ళిభారం వదిలిం చేసుకుని సంపాదనమీద నిశ్చింతగా ఒతుకుదునే...

ఇంకో నెలరోజులపాటు చూస్తాను. ఉద్యోగం దొరికిందా సరేసరి; దొరకద్దూ, యెవరితోనూ చెప్పకుండా బ్రహ్మకపాలం వేచిపోయి బైరాగుల్లో చేరిపోతాను. ఈ దేశంలో బైరాగాలుకి తిండికి చచ్చుండదు. అయితే, అదేమంచిపని. ఆ మఠంలోనూ ఆ మఠంలోనూ కాలం వెళ్ళబుచ్చొచ్చు. నిష్కూచీగా ఒత్తొచ్చు. అంతే. ఈ భూలోకంలో ఈ పుణ్యభూమిలో బైరాగిమఠం మించిన స్వర్గం, శాంతి ధామం లేదు. బైరాగిని మించిన స్వతంత్రుడూ లేడు నిశ్చయంగా బైరాగుల్లో చేరిపోతాను. మున్నూటికి చేరిపోతాను

అ క్క పెళ్ళి

“అయినకేం? మహారాజా! ఇంకా ఇద్దరు కూతుళ్ళున్నా అవలీలగా సంబంధాలు తీసుకురాగలడు!” అని తననుగురించి ఎవరన్నా స్నేహితులు అనుకున్నప్పుడు శ్వేతాంబరానికి కొద్దిగా గర్వమూ, అంతకంటే ఎక్కువ భయమూ కలిగేవి.

తన శక్తిలో తనకే లేనినమ్మకం తన స్నేహితుల కెందు కుండాలి? ఒక వేళ తాను హనుమంతుడైతే తన శక్తి సామర్థ్యా లను గురించలేకుండా ఉన్నాడా? అయితే, తనకూ, హను మంతుడికీ ఒక్కవిషయంలోమటుకు పోలిక లేదు—హనుమం తుడు పొగిడితే విజృంభించేవాడు. దిక్కుమాలిన పొగడ్త తనను కుంగదీస్తోంది.

రెండుసంవత్సరాలుగా తాను కళ్యాణికి తగినవా డెక్కడన్నా దొరుకుతాడా అని వెయ్యికళ్ళతో చూస్తు న్నాడు. భూమ్యాకాశాలమధ్య అటువంటి వాడెవడూ ఇంత

వరకు కనిపించలేదు. “ఎవరన్నా కాస్త సహాయపడండ్రా” అని ఆప్తులనూ, మిత్రులనూ అడుగుదామన్నా వాళ్ళు తన అసహాయస్థితిని గురించేట్లు లేకు.

“శ్వేతు పెద్దదానికింకా పెళ్ళి చేశేడుకాడే?”

“అఁ! ఇవాళ అనుకున్నాడంటే రేపు చేసేస్తాడు. మనవాడికది ఏమంత కష్టమైన పని కాదులే!”

తన బాధువులిద్దరిమధ్య జరిగిన ఈసంభాషణను శ్వేతాంబరం తన చెవులారా విన్నాడు. తాను వింటున్నట్లు వాళ్ళకి తెలీదు; అందుచేత అవి ఇచ్చకాలమాట అనుకోవటానికి లేదు...

అవును, తన అసమర్థత ఒక్కకూ గమనించదు. ఆ కారణంచేత తాను బొత్తిగా ఒంటరిగాడై పోయినాడు. అంత కంటే తనకు కలిగిన లాభం ఆవగించంతకూడలేదు. అన్ని విషయాలలోనూ తనను నిశితంగా విమర్శించే తనభార్య గుణమణికూడా, “మీరు పనిపెట్టుకొని వెతికితే క్షణంలో దానికి సంబంధం కుదరికపోయిందా? మీకసలు ఈగవాలి నట్టయినా పుట్టేగా?” అంటునితప్పు, “ఇది నీవల్లఅయే పనికాదు. మరెవరికన్నా పురమాయించు,” అనను...

తనలో ఇంతమందికి విశ్వాసం ఉండటానికిగల కారణాలు శ్వేతాంబరానికి తెలియకపోలేదు. ఆరేడువందల రూపాయల జీతగాడు, పలుకుబడిగలవాడు, “నాకుతురికి పెళ్ళిచేస్తున్నాను!” అన్నాడంటే ఎంతమందోకుర్రాళ్ళు ఎగబడకపోతారా అని కొందరు బధువుల నమ్మకం! ఎంత

మంది స్నేహితుల కూతుళ్ల కో సంబంధాలు కుదిర్చాడు. తన కూతుళ్ళకు కుదర్చలేడా అని మరెకొందరి ఉద్దేశం!

ఇదంతా నిజమే అనుకున్నా, కళ్యాణికి మొగుణ్ణి తీసుకురావటానికి చిన్నమెత్తు ఉపకరించలేదు—అది అసలైన నిజం. కొందరు పెద్దచునుషులు తమకు తామై వచ్చి, “నూపిల్లచు నూవాడికి చేసుకుంటాం,” అని అడగటమూ, ఇతరులద్వారా అడిగి చటమూ జరిగింది కాని అట్లా వచ్చిన సంబంధాలలో ఒక్కటికూడా గుణమణి ఆమోదించలేదు.

గుణమణి ఆక్షేపించుటలో అఖండురాలు. ఎటువంటి వాళ్ళకైనా వంకలు పెడుతుంది—వాళ్ళంటే తనకు ఇష్టం లేకపోతే! “ఆపిడకి హృదయ నేత్రమేతప్ప మనోనేత్రంలేదు—ఒకప్పుడుండేదేమో, ఇప్పుడు పువ్వేసిపోయింది” అని ఒక కవిమిత్రుడు తాను పూర్వం ప్రేమించిన ఒక గొప్పయింటి ఇల్లాళిని గురించి శ్వేతాంబరందగ్గిర పర కిగా అన్నాడు. ఆ వర్ణన గుణమణికికూడా వర్తిస్తుందని శ్వేతాంబరానికి ఎన్నో సార్లు అనిపించింది. గుణ మానవులందరినీ రెండుతరగతులుగా విభజించింది—తన కిష్టులైనవాళ్ళూ, కానివాళ్ళూనూ! ఇష్టులైనవాళ్ళలో ఆమెకు ఏ ఒక లోపమూ కనిపించదు. అధవా కనిపించినా ఎంతో హృదయవైశాల్యంతో కనబరిచి ఆ లోపాన్ని తుమిస్తుంది, సమర్థిస్తుంది వీలయితే మెచ్చుకుంటుందికూడా!

గుణకి తన పెద్దకూతురు కళ్యాణిమీద చాలాప్రేమ. “వాపం, దానికి ఏమీ తెలీదు—నీల ఇంకా గడుసుదిగాని!

...అందుకే దానికి మంచి సంబంధం చూడాలి!" అనేది. ఈ 'మంచి సంబంధం ఎట్లా ఉంటుందో' శ్వేతాంబరానికి ఎన్నడూ అర్థంకాలేదు. కళ్యాణిని చేసుకుంటామనివచ్చిన సంబంధాలలో చాలాభాగం తనకునచ్చనిమాట నిజమేగాని తాను కష్టపడివెతికినా ఇంచుమించు అటువంటి సంబంధాలు తప్ప కళ్యాణికిరావని ఆయన నమ్మకం.

ఆమాట అంటే గుణ, "మీకు అదంటే తేలిక లెస్తుమా!" అంటుంది.

"నీకళ్లకి నీకూతురు రంభల్లే కనిపించగానేసరా?" అంటాడు శ్వేతాంబరం.

"అదే నాకర్థంకాదు. మీకళ్ళకిమాత్రం రంభల్లే ఎందుకు కనిపించకూడదూ? మీకూతురు కాకపోయిందా?" అంటుంది గుణ.

"నీమాదిరిగా అత్తవంచన చేసుకోవటం నాచేత కాదు."

"ఇష్టమైతే అన్నీ చాలవుతై."

"పోనీ ఇష్టంలేదే అనుకో!"

"ఎందుకు లేకపోవాలి? అదే నాకర్థంకాదు"

"ఇష్టమైతే అదే అవుతుందని నేరుకూడా అన వచ్చా?"... ఒక పావుగంటసేపు ఈధోరణిలో పడ్డాక, తాము ప్రారంభించిన విషయానికి మాట్లాడుతున్న మాట

లకూ సంబంధం లేకుండాపోయింది. దని శ్వేతాంబరానికి అర్థమయ్యేది.

“నీతో ఏదిమాట్లాడాలన్నా చిక్కే. అసలువిషయం వదిలేసి ఎటో ఈడుస్తావు!” అని విసుక్కునేవాడాయన.

“నేనా! ఇంకానయం! మీరే ఈడుస్తారు—దాని పెళ్ళివిషయం ఎంతేచాలు మీకు కోపం! అదంటే మీకు బొత్తిగా గిట్టదు. అందుకని మీరే మాటమార్చేసి, ఇంకేదో మాట్లాడతారు” అనేది గుణ పూరిత నమ్మకంతో.

తనభర్తకు కళ్యాణి అంటే ఇష్టంలేదని రుజువు చెయ్యటానికి గుణమణి దగ్గర బోలెడంత సాక్ష్యం వుంది. ఊళ్లో వాళ్ళందరికీ సంబంధాలు కుదర్చగలడుగాని, తన కూతురుకి కుదర్చడు! తాను పెళ్ళికొడుకు తగ్గడి అయినట్టుగా లోపాల్ వెన్నుతాడు! అదికూడా ఎందుకు? —మంచి సంబంధం వెతక్కుండా తప్పించుకోవటానికి. సరస్వతమ్మగారి సుశీలకు ఈయనేగా సంబంధం కుదిర్చిందీ! దానికి అంతమంచి మొగుడు వస్తాడని సరస్వతమ్మ కలలో నైనా అనుకొని ఉంటుందీ? ఊళ్లో వాళ్ళ కూతుళ్ళకు చేసేదానికన్న కన్న కూతురుకు ఎవరన్నా కాస్త ఎక్కువగానే జరుపుకోవాలా, వద్దా?

తన భార్య ఈ ధోరణిలో పడ్డప్పుడు శ్వేతాంబరం అస్త్రసన్యాసం చేసి నింటూ ఉండిపోయేవాడు. ఎందుకంటే గుణ అనే మాటల్లో వాక్యానికి రెండేసి అబద్ధాలుంటాయి. సరస్వతమ్మ కూతురు సుశీలకూ, కళ్యాణికి ఏమీ పోలిక లేదు. సుశీల చాలా తీరేనపిల్ల జేలేవిగలది. ఆపిల్లకు వచ్చిన సంబంధం గుణ చెప్పేటాత గొప్పది ఏమీకాదు.

పిల్లవాడికి ఆస్తి లేదు. రెండు వందలు సంపాదిస్తున్నాడన్నమాటే గాని కనుబొమలమీద వెంట్రుకల్లాగా ఎదుగూ బొదుగూ లేని ఉద్యోగం. ఇంకా పదేళ్లు చేసినా అదే జీతం రావచ్చు. లేదూ, రేపే ఉద్యోగం ఊడనూ వచ్చు ఈ జీతం రాళ్ళల్లో ఇద్దరు తమ్ములకు చదువులు చెప్పిస్తున్నాడు. అందులో ఒకడు కాలేజీ చదువు!—ఇంతా చేసి కుర్రవాడికి పలచని జట్టూ, మెల్లకన్నూ! తోలు ఎర్రగా ఉంటే అందగాడైపోయాడా? ఇన్నిటికన్నా ముఖ్యమైన విషయం మేమంటే ఈ సంబంధం కుదిర్చింది శ్వేతాంబరం కానేకాదు. ఆ కుర్రవాడి పినతండ్రి శ్వేతాంబరానికి శాల్యస్త్రీ హితుడు. అందుచేత ఆ అబ్బాయి పిల్లను చూడటానికి తననుకూడా వెంటపెట్టుకు వెళ్లాడు...

కాని గుణ స్ట్రీమ్ రోల్స్ ను నడిపించిందంటే దాని ముందు ఏనిజము ఆగలేదు. దానిక్రిందపడి అన్ని నిజాలూ గూఢమాసిపోవలసిందే! అందుచేత శ్వేతాంబరం మాట్లాడక ఊరుకునేవాడు.

*

*

*

సీత చాలా విషయాల్లో తండ్రి పోలికే శ్వేతాంబరానికి గల నిగ్రహమూ, తీక్షణమైన బుద్ధి వచ్చాయి. అంతేగాక, ఆమె తండ్రిలాగా మానసికంగా ఏకాంతవాసిని, ఆపిల్ల తండ్రితోగాని, తల్లితోగాని, అక్కతోగాని చెప్పకుండా తన కక్షపులో దాచుకున్న ఆలోచనలు చాలా ఉన్నాయి. ఆ సంగతి శ్వేతాంబరానికి తెలీదుగాని గుణమణికి తెలుసు. “మీరు మాట మాట్లాడితే సీతను వెనకేసుకొస్తారుగాని, అది వట్టి కూచి దొంగ! అమ్మో” అనేదావిడ భర్తతో.

తమకుకలిగిన ఇద్దరాడపిల్లలనూ భార్యాభర్తలిద్దరూ కూడబలుక్కున్నట్టుగా పంచేసుకున్నారు. కళ్యాణి అమ్మ పిల్ల! సీత నాన్నపిల్ల! శ్వేతాంబరం భార్యతో “సికూతురు” అంటే నూరింట తొంబైపాళ్ళు కళ్యాణి అన్నమాటే, అదే విధంగా గుణమణికూడా సీతను గురించి మాట్లాడేటప్పుడు— ముఖ్యంగా దెప్పుగా మాట్లాడేటప్పుడు— “మికూతురు” అని తీరేది.

ఈ పంపకం గురించి సీత చాలా చిన్నతనంనుంచీ ఎరుగును. అంతేకాదు, ఇందులో ఏదో క్రూరత్వం ఉన్నట్టు ఆ పిల్లకు తోచేది.

ఒక్క ఇందులోనేకాదు, భార్యాభర్తలమధ్య ఉండే సంబంధాలూ, తల్లిదండ్రులకూమధ్య ఉండే సంబంధాలు కూడా అత్యంత క్రూరమైనవిగా సీతబుద్ధికి తోచేవి. తన తల్లి తండ్రి ఎప్పుడు ఏ విషయం మాట్లాడినా వారి మాటల వెనక ఏదో పరస్పర విద్వేషం దాగి ఉన్నట్టు ఆ పిల్ల తెలుసుకోగలిగేది వాళ్ళు కూతుళ్ళ నిద్దరినీ పంచుకున్నారేమో, ఒకరిమీద ఒకరికిగల తేలిక భావాలూ, కసీ, విసుగూ ఒకరి పిల్లలమీద ఒకరు చూపించుకునేవారు— అదికూడా గోప్యంగానే!

సీత నిత్యమూ ఘర్షణపడే దంపతులనుకూడా చూసింది. కాని అట్లా పోట్లాడుకోవటం కంటే తనతల్లి దండ్రులు సాగించే మూఢయుద్ధం మరింత క్రూరంగా ఉన్నట్టుండేది. “శ్వేతాంబరంగారూ, గుణమణిగారుకూడా నిజంగా

ఎంతో అన్యోన్యంగా ఉంటారు!” అని ఎవరన్నా అనుకుంటూంటే సీత ఆశ్చర్యపోయేది,

ఆ పిల్లమీద తన ప్రభావం ఏమీలేదని గుణమణి బాగానే గుర్తించింది. కాని శ్వేతాంబరం మటుకు సీత అచ్చు తనలాటిందే అని ఆత్మవంచన చేసుకునేవాడు. ఒకటి నిజం. సీత మనస్సుమీద తలిదండ్రులిద్దరి ప్రభావమూ తక్కువే. జన్మతః ఆమెకు చాలావరకు తండ్రి పోలికలూ కొంతవరకు తల్లి పోలికలూ వచ్చాయి. ఆమె ఎనిమిదేళ్ళు వెళ్లేదాకా తన తల్లిదండ్రులలో ఎవరు రైటో, ఎవరు తప్పు తెలుసుకోలేక పోయేది. ఆ తరవాత ఇద్దరూ చాలావరకు తప్పేననే నిర్ణయానికి వచ్చింది. ఇప్పుడు సీతకు పద్దెనిమిది నిండాయి. ఈ పదేళ్ళుగా ఆమెమీద తల్లిదండ్రులిద్దరి ప్రభావమూ కూడా లేదు.

తాను మానసికంగా, ధృఢంగా, బలంగా ఉండగలందులకు సీత చాలా ఏళ్ళుగా ఎవరూ ఊహించని కృషి చేసింది. ఈకృషి సఫలమయింది, కాని, దాని ఫలితాలు తల్లికి ఒక విధంగానూ, తండ్రికి ఒక విధంగానూ కనపడేవి. “అది కఠినురాలు, కఠినురాలు!” అనేది తల్లి. “నా పోలికే... పట్టుదల!... ఉండాలిసిందే!” అనేవాడు తండ్రి. “పట్టుదల ఏం కాదు— మొడితనం!” అనేది తల్లి.

సీత మానసిక దౌర్భ్యంకోసం కృషి చెయ్యటానికి కారణం కల్యాణే. కాళ్ళలో సత్తువలేనివాళ్లు దేన్నయినా ఆనుకుని నిలబడటంగా, కల్యాణి ఎవరినో ఒకరిని ఆనుకునేది మానసికంగా తనకన్న పెద్దదై ఉండి తననే ఆనుకునేది.

ఎవరుకూడా కల్యాణి మోస్తరుగా ఉండరాదని సీత నమ్మకం. అయితే సీతకు తన అక్కమీద కోపం ఏమీలేదు. ఆమెకు ఎవరి అశక్తమీదా కోపంలేదు. అక్కడే శ్వేతాంబరానికీ, సీతకూ తేడా. ఇతరుల అసమర్థతపట్ల శ్వేతాంబరం చాలా క్రూరంగా ప్రవర్తించేవాడు. తనభార్య తనకన్న తెలివితక్కువ మనిషి అని తెలిసినాక ఆమె తెలివితక్కువ తనాన్ని తన తెలివితో భర్త చెయ్యటానికి దాన్ని రెట్టింపు చెయ్యటానికి తన తెలివితేటలు ధారపోసేవాడు. గుణమణి మామూలు తెలివితేటలుగలవాణ్ణి చేసుకుని ఉంటే ఇంత కన్న రాణించి ఉండేది! ... కల్యాణి విషయంలో కూడా తండ్రి ప్రవర్తన చాలా క్రూరంగా ఉన్నట్టు సీతకు తోచేది. ఒక ఇంట్లో, ఒక కుటుంబంలో ఉన్న మనుషులు ఒకరి నొకరు పరీక్షకుపెట్టి మామూలుజేస్తూ కూచోవటంతోనే సరిపోతే ఇకవీళ్లు కలిసి జీవించేదెప్పుడు? ఒకరికొకరు సహాయ పడేదెప్పుడు?

తనను చూసి తండ్రి గర్వపడే సంగతి సీతకు తెలుసు కాని, అందుకామె పెద్దగా సంతోషించేదికాదు. ఆయన కల్యాణినిచూసి ఎందుకు అవమానపడేవాడో, అందుకే తననుచూసి గర్వపడేవాడు—స్వాతిశయం! అంతకన్నా ఏమీలేదు. నిజంగా తండ్రి సహాయం ఎక్కువగా కావలసి నది కల్యాణికి. అయినా కల్యాణి విషయం వచ్చేసరికి తండ్రి చేతులు ముడుచుకున్నట్టుగా ప్రవర్తించేవాడు.

కల్యాణి పెళ్ళి ప్రయత్నాలు విషయం చూడరాదా?

ఆయన సరిఅయిన ప్రయత్నం చెయ్యటంలేదని తల్లి చేసిన ఆరోపణను సీత కూడా చాలావరకు ఆమోదించింది.

“రేపు సీతకు సంబంధం చూడాలంటే ఇట్లాగే తాత్సారంచేస్తారా?” అన్నది గుణమణి.

“సీతకి సంబంధం తీసుకురావటానికి అరనిముషం పట్టదు.” అన్నాడు తండ్రి.

ఈ మాటకుసీత సంతోషించలేదు తనకు సులువుగా సంబంధాలు వచ్చేపక్షంలో ఆయన తన సర్వశక్తులూ ధారపోసి అక్కకే సంబంధం తీసుకురావచ్చుగదా!

సీతకు ఇంకోవిషయం కూడా తెలుసును. కల్యాణికి మంచి సంబంధం రావటానికి తను అడ్డుగా ఉన్నదని తన తల్లి నమ్మకం! ఆవిడ అట్లా అనుకోవటంలో తప్పేమీలేదు. కొన్ని సంబంధాల వాళ్ళు “మీ రెండో అమ్మాయిని చేసుకుంటాం” అని అనటం జరిగింది.

తన అక్కకు చాతయితే, సహాయపడాలని సీత ఉద్దేశంగాని, ఆమెకు ప్రతిబంధకంగా ఉండాలని కాదు. కాని, తాను చేయగలిగినదేమీ ఉన్నట్టు కనపడలేదు.

“జీవితం ఎంతకూరమైనది! ఎంతనిర్దాక్షిణ్యమైనది!” అనుకున్నది సీత.

*

*

*

కల్యాణికి సంబంధం వచ్చింది. వరుడు పాతికేళ్ళవాడు. వాళ్ళకేమీలేదుట. ఇతనుమటుకు రెండువందలయ్యై

తెచ్చుకుంటున్నాడు. ఈకాలంలో పొడిబియ్యే ఆకురాలతో రెండవందలయూభై తెచ్చుకోవటం ఘనమే. కాని, ఈ అబ్బాయి ప్రకాశంవిషయంలో అంత ఘనంగా చెప్పుకొనటానికిలేదు. ఎందుకంటే అతనిపై పెద్ద కుటుంబభారం ఉంది. అతని అన్న చనిపోయాడు ఆయన ప్రకాశంకంటే తొమ్మిది పదేళ్ళు పెద్దవాడు. క్రిమినల్ లాయర్ గా మంచి ప్రాక్టీసుండేది. ప్రకాశం చదువంతా ఆయనే చెప్పించాడు. ఆయనకు అయిదుగురు పిల్లలు - అందులో ముగ్గురు ఆడ పిల్లలు! ఆయన ఆకస్మికంగా చనిపోవటంతో ఆయన కుటుంబ భారం ప్రకాశంపైన పడింది.

“అందుచేత నా సంపాదన నాకు ఏమూలా చాలదు. మా అన్న పిల్లల్లో ఆఖరువాడు తప్ప అందరూ చదువుకుంటున్నారు. నేను న్యాయంగా పెళ్ళిచేసుకోనే రాదు. నే చేసుకోబోయే భార్యతరపునుంచి ఏదైనా ఆర్థిక సహాయం ఉండే పక్షంలోనే పెళ్ళాడతాను” అని ప్రకాశం పెళ్ళి చూపులకు వచ్చినప్పుడు కుండ పగలేసి చెప్పేశాడు.

అతను వెళ్ళటానికి తేచినప్పుడు శ్వేతాంబరం, ‘సరే, నాయనా! నువ్వు వెళ్ళి రెండు మూడు రోజులలో నీ నిర్ణయం తెలియజెయ్యి. ఈ లోపల మేంకూడా ఒక నిర్ణయానికి వస్తాం’ అన్నాడు.

“నా నిర్ణయం నేను ముందే చెప్పేశానుగదా! అధమం యింకో అయిదేళ్ళపాటు నేను మా అన్న కుటుంబాన్ని పోషించాలి. అప్పటికి పెద్ద కుర్రాడు కాస్త తన

కాళ్ళమీద నిలబడగలుగుతాడు. ఆతరవాత అంత ఇబ్బంది ఉండదు. కట్నంగా ఇచ్చినాసరే, నెలనెలా రెండువందలకు తక్కువ కాకుండా నాకు సహాయం చెయ్యగలిగినా సరే నేను పెళ్ళికి సిద్ధంగా ఉన్నాను” ప్రకాశం చప్పున నవ్వి, ‘ఇది ఒక బేరంకింద అడుగుతున్నా ననుకోకండి. నాకు వెనక ఆస్తి ఉంటే నేనడిగేదానికి మూడింతలు అడక్కుండానే ఇచ్చి ఉండరు!... కాని, ఇది నా పరిస్థితి, దాన్ని దాచి లాభం లేదు’ అన్నాడు.

“సరే, ఆలోచిద్దాం!” అన్నాడు శ్వేతాంబరం.

గుణగుణి ఎంతో ప్రయత్నంమీద తననుతాను నిగ్రహించుకుని ఉండాలి. ప్రకాశం గడపదాటగానే ఆవిడ అగ్నిపర్వతంలాగా బద్దలయింది.

“ఛీ ఛీ! ఎంత నాగరికతలేని మనిషి! ‘నువ్వు వద్దు, నీతో సంబంధమూ వద్దు’ అని చెప్పేయ్యక ఆలోచిస్తా మంటారేమిటి? ఏమిటుంది ఆలోచించటానికి? ఈ సంబంధానికి నేను చచ్చినా ఒప్పుకోను” అన్నదావిడ.

“ఆమాతే ఒక కార్డుముక్కరాస్తే పోలా! అతని మొహనే అనాలని ఏమున్నది? అదిమాత్రం ఏంనాగరికతా?” అన్నాడు శ్వేతాంబరం.

“అటువంటివాళ్ళతో అట్లాగే ప్రవర్తించాలి!”

ఇది ఆవిడ తరుచు అనేనూటల్లో ఒకటి. తనకొక నాగరికత ఉన్నట్టు ఆవిడ ఎప్పుడూ ఒప్పుకునేదికాదు. అవతలివాళ్ళచుట్టే కూడా ప్రవర్తించాలని ఆవిడ సిద్ధాంతం.

ఈ సిద్ధాంతాన్ని శ్వేతాంబరం ఏనాడూ అర్థంచేసుకోలేదు; గుణమణి ఆ సిద్ధాంతాన్ని విసర్జించసూ లేదు!

“అతన్ని మర్యాదగా పంపించువల్ల నష్టంలేదులే. అతను కుండపగలేసి తనసంగతి చెప్పినట్టు మనంకూడా కుండపగలేసి మనపరిస్థితి అంచనా వేసుకోవటం మంచిది కాదూ!” అన్నాడు శ్వేతాంబరం.

“ఇం పోగొట్టుకుంటే కల్యాణికి ఇంతోటి సంబంధం మరి రాదనేగా మీరనేదీ!” అన్నది గుణమణి తీవ్రంగా.

“నే నా మాట అనటంలేదుగాని ఈ సంబంధం మనం అనుకున్నంత తీసేసినది కాదేమోనని నా ఉద్దేశం” అన్నాడు శ్వేతాంబరం చాలా ఓర్పు అభినయిస్తూ.

“ఇంతకన్న చచ్చు సంబంధం మీరు కావాలన్నా తీసుకురా లేదు!” అన్నది గుణమణి, చాలె-జి చేస్తున్న దానిలాగా.

“నా కళ్ళకి మర్రాడు చాలా అందంగా ఉన్నాడు. అతను కాస్త ప్రయత్నిస్తే ఏ సినిమా వాళ్ళయినా ఎగరే సుకుపోవచ్చు!”

“ఇంకేం; ఆపవే చేసుకోమనండి! చాతయితే మీగు కాస్త సహాయం కూడా చేసిపెట్టండి!”

“కాస్త తాపీగా ఆలోచించగలసినసమయంలో నువ్వు కాస్త వేడెక్కిపోతావు. నే చెప్పేది కాస్త శ్రద్ధగా విను. ఇతని అన్న నెలకి రెండువేలు చొప్పున సగచానిదేవాట్ట.

ఆయనే ఇప్పుడు బతికుంటే ఈ సంబంధం మంచిగని నువ్వు ఒప్పుకునేదానివేనా?”

“బతికి లేడుగా!”

“ఆ నూట నాకు తెలీదూ!” అన్నాడు శ్వేతాంబరం ఓర్పు కాస్తా పోగొట్టుకుంటూ.

“తెలిసి ఎందుకడుగుతారూ! ఇది మంచి సంబంధమని నా చేత అనిపించటమేగా మీ ఉద్దేశం? ఇతనికి ఓ లక్షరూపాయల ఆస్తివుంటే మంచి సంబంధమేనా, అని అడగరాదూ? ఉన్న సంబంధం ఉన్నట్టుగా ఆలోచించాలి గాని అయిపోతూ, గయిపోతూ ఇప్పుడెందుకంట!” అన్నది గుణమణి.

శ్వేతాంబరం అందామనుకున్న నూట అనే అవకాశమే లేకపోయింది. ఆయన హేతుబద్ధంగా మాట్లాడుదామనుకున్నప్పుడల్లా గుణమణికి మరింత ఆవేశం వస్తుంది. ఈ సంగతి సీత తన చిన్నతనంనుంచీ కళ్ళారా చూస్తున్నది.

“నునం ఇంత ఘర్షణ సడేకన్న అమ్మాయి నీమంటుందో తెలుసుకోవటంమంచిదికదూ!” అంటూ శ్వేతాంబరం కల్యాణికి సీత చూశాడు.

కల్యాణి ఒక్కసారి తల్లివంకచూసి, “ప్రేవేటు మాస్తర్ని పెట్టినట్టు నెలజీతంమీద నాకు మొగుణిపెడతారా? నాకిష్టంలేదు ఆ మనిషి అంత స్పష్టంగా డబ్బుకోసం పెళ్ళి చేసుకుంటుంటే నేనెట్లా ఇష్టపడతానూ?” అన్నది.

శ్వేతాంబరానికి ఓర్పు కాస్తా పోయినట్టుంది. “నాకు తెలీకడుగుతాను, నీ అందం చూసి మురిసి చేసుకునే వాడే

అయితే వాడేసాటి అందగాడేఉంటాడు? ఇంకోరి బండారిం
ఎంచేముందు మన బండారంకూడా ఎంచుకోవాలిగా” అన్నా
డతను.

“అట్లా అయితే దానిఇవ్వం ఎందుకడుగుతారు?
డబ్బుందిగనక దానికొక మొగుణ్ణి కొనిపారెయ్యండి, ఉద్ధ
రింపు అవుతుంది. అసలు మనకున్న సంస్కారమే అంత!
అంతకంటే ఎక్కువఉన్నట్టు నటించటంకూడా దేనికీ?”
అన్నది గుణమణి.

“ఒక వేళ ఆ ప్రకాశంకోరిన షరతులు ఒప్పుకుని పెళ్లి
నిశ్చయించాననుకో, నేను నాకూతురికి పనికిమాలినసంబంధం
చేశానని నలుగురూ నన్నాడిపోస్తారా?” అని అడిగాడు
శ్వేతాంబరం.

“నలుగురూ అనుకునేదానికీ, పెళ్ళాం పిల్లలు అను
కునేదానికీ ఏమీ తేడాలేదా?”

“పెళ్ళాంపిల్లలు పైత్యానబడి తెలుపును నలుపంటే
దాన్ని శిరసావహించాలిసిందేనా?”

‘ఇక వీళ్లు ఒకరికొకరు ప్రశ్నలుతప్ప వేసుకోలేరు !’
అనుకున్నది సీత. తన తల్లిదండ్రుల ఘర్షణలో వివిధదశలు
ఆపిల్లకు కొట్టిన పిండి

“ఎందుకండీ ఈ డొంకతిరుగుడు మాటలూ? ఈ
సంబంధమే సీతకువస్తే ఇంతఆత్రంగా ఒప్పేసుకుంటారా?”
అని అడిగింది గుణమణి. ఆవిడ అంచనాప్రకారం ఇది తన

భర్తకు మర్యాదాతం! పడికట్టురాళ్ళలాగా ఆవిడకు ఇటు
వంటి ప్రశ్నలు కొన్ని ఉన్నాయి. వాటిని ఆవిడ చాలా
“టాక్ కల్”గా ఉపయోగించేది. ఒక్కొక్కసారి అవి
ఫలితాలిచ్చేవికూడానూ.

“అయితే గియితేలు నీకు సుతరామూ సరిపడవుగా”
అన్నాడు శ్వేతాంబరం వెటకారంగా.

“నేనడిగినదానికి సమాధానం చెప్పరే?” అన్నది
గుణమణి.

“నాకు నువ్వనుకునే పక్షపాతాలేమీలేవు. సీతకు
సన్నితమైతే నే నభ్యంతరం చెప్పను” అన్నాడు శ్వేతాం
బరం.

“దానికి ఇవ్వంలేదంటే శాపనార్థాలు పెట్టారుగా?”
అన్నది గుణమణి.

శ్వేతాంబరం ఉక్కిరిబిక్కిరి అయ్యాడు. తనకీసంబంధం
ఇవ్వంలేదని కల్యాణి అనగానే చగ్చ ముగించిఉంటే ఆయన
కీత విపత్తుగాకపోను!

తలవనితలంపుగా సీత ఆయనకు సహాయమువచ్చింది.

“నేనైతే ఈసంబంధానికి ఒప్పుకుంటానమ్మా!”
అన్నది సీత.

గుణమణి ఏదో అనటానికి నోరు తెరిచింది, కాని
ఏమీ అనలేదు.

“అక్కకి మరొకసంబంధం చూచి పెళ్లి చేసేదాక
 ఇతను ఆగిఉండేట్టుయితే నేను తప్పక చేసుకుంటాను. తనకు
 అన్న చదువుచెప్పించినందుకు కృతజ్ఞత కలవాడు బాతిగా
 మొరటుమనిషి అయియుండడు. మనకన్న నయమే అనుకుం
 టాను. అయినవాళ్ళమీద ఆపేక్ష చూపేవాళ్ళనుగురించి
 మనం - మనం - వేళ్ళాళ్ళంగా మాట్లాడుకోవటం నాకే
 బాగాలేదు” అంటూ సీత కూర్చున్నచోటినుంచి లేచి అవ
 తలికి వెళ్ళిపోయింది. మిగిలిన ముగ్గురూ ఆపిల్లకేసి నోళ్లు
 తెనుచుకుచూస్తూ ఉండిపోయారు.

అ నా ధ ర క్ష ణ

ఇందిరకు పట్నంనిండా స్నేహితులే. వాళ్ళల్లో నేనూ ఒకణ్ణనుకోండి.

కాని నే నెరిగినంత బాగా ఇందిరని మరెవ్వరూ ఎరగ రని నానమ్మకం. ఇందిరకు కాస్తా కూస్తా పిచ్చి ఉందని తెలుసుకున్నవాణ్ణి నే నొక్కణ్ణే!

ఇందిర ఇంటర్మీడియేట్ పాసయింది. ఆమె కింకా వెళ్ళి కాలేదు, ఇక కాదు.

వాళ్ళ అమ్మా నాన్నా ఇందిర నింటికి రానివ్వరు. ఇందిర తన ఎత్తు ధనం పోసినా పోదుకూడానూ.

ఆమ్మదగ్గిరికి, నాన్నదగ్గిరికి వెళ్ళాలిసిన అవసరం లే దిందిరకు. ఇందిర పినతండ్రి కొడుకు సోమయాజులు ఆబోగం వాళ్ళమ్మాయిని పెళ్ళాకి, ఉద్యోగం చేస్తూ పట్నంలోనే

ఉన్నాడు. ఆ పెళ్ళిని అందరికంటే ముందుగా రెండు చేతులూ ఎత్తి ఆశీర్వాదించినది ఇందిరే!

సోమయాజులు గారిల్లు కేంద్రంగా పెట్టుకుని ఇందిర పరిభ్రమిస్తూ ఉంటుంది.

నవమస్థానంలో కాబోలు శనో ఏదో ఉండటం మూలాన ఇందిర ఇతర కష్టాలు చూసి భరించలేదు. ఓ మాట సలహాగాని, యధాశక్తి చాకిరిగాని, ఎవరిదగ్గిర్నించన్నా తీసుకుని ఓ అయిదురూపాయల నోటుగాని అనాథల కివ్వ కుండా ఇందిర రోజు గడపలేదు.

నా కిందిర పరిచయం ఎట్లా అయిందో చెప్పటానికి కొంచెం సిగ్గుగా ఉంది...

“ఇందిరకంటే సులభంగా చేతి కంటే మనిషి ఉండ బోదు” అని ఓ స్నేహితుడు జారవిడిచాడు.

“డబ్బుమాట?” అన్నాను, కాస్త జాగ్రత్త మనిషిని గనక.

నా స్నేహితుడు నవ్వి, “ఇందిర ఎట్లాగైనా డబ్బు వాదిలిస్తుంది—పరిచయం కూడా అక్కర్లేదు, మొహం ఎరిక ఉంటేనే చాలు... అయితే ఎన్నడూ సొంతాని కని అడగదు—ఎప్పుడూ లోకోపకారామే!”

ఇందిరతో పరిచయం అయింతరవాత నా స్నేహితు డికి ఊహాశక్తి లేదని తెలుసుకున్నాను. అతను నాకు ఇందిర ఆదర్శం ఆశ చూపాడుగాని, అసలామనిషి వెయ్యి వర హాలిలవ చేస్తుంది. ఇందిర మొగవాడే అయినా ఆమనిషి నెరగటం ఓ అద్భుతమైన అనుభవమే.

ఇందిర అమూల్యమైన మనిషి.

ఆమె ఆడతనంజోలికి వెళ్ళలేదని కాదు - వెళ్ళాను, పరిచయమైన కొద్దిరోజులకే ఇద్దరమూ కలిసి అట్లా సినిమాకు వెళ్ళి అటునుంచి నాగడికి తీసుకెళ్ళాను. పన్నెండింటి దాకా ఇందిర నాకు అందరి కష్టాలూ చెప్పి, పొద్దుపోయింది వెళతా నన్నది.

నేను వొద్దన్నాను. ఆ రాత్రికి నాగడిలో ఉండి పొమ్మన్నాను ఎవరికన్నా తెలిస్తే ఏమన్నా అనుకోరా అన్నది. వాళ్ళనుకోవటం అబద్ధం చెయ్యటం దేశికన్నాను.

ఇందిర కొంచెం ఆలోచించి తనమీద నాకు ప్రేమా అనడిగింది ఎందుకంటే నేను ప్రేమఉన్నట్టు కనిపించలే నన్నది.

నాకు ప్రేమలో నమ్మకం లేదన్నాను.

ఇందిర మొహం చాటంత అయింది. ఆమె వెళ్ళే ప్రయత్నం మాని, మళ్ళీ కుర్చీలో కూచుంటూ నాకు ప్రేమ ఏమిటో చెబుతా నన్నది. అని చెప్పింది.

శ్రీనివాసరావని ఓ అబ్బాయి. తనకన్న ఒక్క ఏడాదే పెద్ద. మెద్రాసులో చదివేవాడు. వాళ్ళు చాలా భాగ్యవంతులు. సీనుకు చాలాచిన్నతనంలోనే పెళ్ళి అయింది. పట్నంలో అడ్డమైన స్నేహితులందరినీ దగ్గరికితీసి డబ్బు తగలేసేవాడు. ఎవరికీ కాదనలేడు. అతన్ని ఉద్ధరించే ఉద్దేశంతో తను అతని సావాసం ప్రారంభించి అతనికి గార్డియన్ అయింది.

మగవాడికీ ఆడదానికి సావాసం అయినతరువాత అది

ప్రేమగా పరిణమించకుండా ఎట్లా ఉంటుందీ? అందులో

సీను తనని గాఢంగా ప్రేమించాడని తనకు మొదటనే తెలిసి

పోయింది. అయితే సీను వొట్టి మేక కావటంవల్ల భయ

పడ్డాడు. అతని అవస్థ చూశ్యేక తనే అతన్ని ప్రోత్సహిం

చింది.

సీను తనని ఎట్లా ప్రేమించాడో వర్ణిస్తే శీరధు. అతని

కింగ్ ప్రపంచమే లేదు. చదివేవాడు కాదు నాకోసం చదువు

పాడుచేసుకోకు అని సలహా చెప్పటంకూడా ఎంత క్రూరం!

...ఆ ప్రేమలో పడిపోయి సీను తన కష్టసుఖాలుకూడా

విచారించేవాడుకాదు. కాని తను అతని ప్రేమకోసం ఎన్ని

కష్టాలైనా పడింది

ఇంకోతమాషా ఏమిటంటే, సీను ఇంతప్రేమలోనూ

తనతో వొందసార్లు రోజూ పోట్లాడేవాడు. తన ప్రతి

చూపునూ, నూటనూ విమర్శించి తన కతనిమీద ప్రేమ

లేదని తేల్చేవాడు. వొట్టి పసిపిల్లవాడి వతు!

ఇంక సీను అసూయ చెప్పటానికి వీలేదు. తన ఇతర

స్నేహితులు, నాబోటివాళ్ళుంటారా, వాళ్ళందరు తన

ప్రేమను పంచుకుంటున్నారని దెప్పేవాడు. అతనికి తనుతప్ప

ప్రపంచములో ఆడదే లేదు. తనకూ అతనుతప్ప ఇంకో

మగాడే లేనట్లుండేది. కాని యదార్థంగా ఉన్నవాళ్ళ కో

విరోధం తెచ్చి పెట్టుకుంటానూ, చెప్పండి!...

ఈసీను ప్రణయకథను ఇందిర ఎంతో ఉత్సాహంతో పూరిగా గంటసేపు వర్ణించింది. నే నడ్డుపడకపోతే ఈ కథ తెల్లారూ నడిచేట్టు కనిపించింది.

“ఏమో... ఇటువంటి ప్రేమలో నాకు పిశ్వాసం లేదు... మీసీను వొట్టి స్వార్థపరుడల్లే ఉన్నాడు. నే నింత సేపూ విన్నకథలో సీను అనేవాడికీగల ఆత్మప్రియత్వం ఓటి కనిపిస్తున్నదిగాని—” అని ప్రారంభించాను.

“అయ్యో! న న్న నేమాటలన్నీ అని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టు కునేవాడండి!... సీనుహృదయం నేను బాగా ఎరుగుదును!” అన్న దిందిర.

“అదృష్టవశాత్తూ నాకు ప్రేమం లే పేమిటో తెలీదు. కాని ఎప్పుడూదాన్ని ముద్దు పెట్టుకోబుద్ధి అయేదీ నాకు తెలుసు... ఇప్పుడు నిన్ను ముద్దు పెట్టుకోబుద్ధి అవుతున్నది. ను వీకథంతా కాసోసపు కట్టిపెడితే—”

2

ఇందిరతో ప్రణయం నడపటంకంటే సులభమైన విషయం లేదు. కామాన్ని ఆకలిదప్పుల లెక్కకు తెచ్చింది నా కొక్క ఇందిరే కనిపిస్తున్నది.

అనేకమందికి చప్పున వశమయిందిగదా అని ఇందిర వొట్టి పోటి దనటం తప్పేమో అనుకుంటాను. ఇందిర వెకిలి

మనిషి కాదు. ఇతరులల్లే తనదగ్గర ఏదో దాచుకోదగినముల్లే ఉన్నట్టు నటించదు; మనస్సు చప్పున ఇచ్చేస్తుంది—మన స్పిచ్చి శరీరం దాచుకోదు... ప్రపంచంచేత తప్పు పట్టించుకో కుండా ప్రవరిస్తూ వెకిలితనం వెళ్ళగక్కేవాళ్ళు చాలామంది ఉన్నారు.

ఇందిరని నేనెప్పుడూ ఏమీ అనను, విమర్శించను; ఇందిర కేమీ బోధించను, ఉపదేశించను; ఇందిరను తేలిక చేసిచూడను, అన్యాయం చెయ్యను.

ఇందిరను అన్యాయం చేసినవాడు పురుగులుపడి పోతాడు.

అయితే నేను ఇందిరని ఆరాధించలేదు, ఆమెను గురించి కలలు కనలేదు. ఆవిడచుట్టూ గగనసౌధాలు కట్ట లేదు.

ఈపనులు చెయ్యలేకపోవటం పెద్దతప్పుగా నాకు తోచలేదు.

ఈనాటి సంస్కారం—తెలుగువాళ్ళ సంస్కారం — ఇందిరకంటే ఉత్తమమైన మనిషి నివ్వలేదని నేను గట్టిగా నమ్ముతాను.

వైకుంఠ మనేది ఉంటే ఇందిర చచ్చి వైకుంఠానికి పోతుంది.

ఇందిరకూ నాకూ ఏదో ఉందని తెలియగానే కొందరు మూఢులు మారంకు ప్రచారంచేసి మాకేదో అపఖ్యాతి తేచాలని మాశారు మారంకు గోప్యంగా ఉంచ

టానికి నే నెటువంటి ప్రయత్నమూ చెయ్యలేదని వాళ్ళెర
గరు.

మరికొందరు మూఢులు—ఇందిరతో సంబంధం
ఉన్నవాళ్ళు — నన్ను చూసి అసూయపడాలనికూడా
చూశారు... ఇందిర ప్రచారం చేస్తున్న ఉత్తమజాతి
సంస్కారం వాళ్ళ కేకోశానా అరగలేదు, పాపం!

నామటుకు నాకు అసూయలో ఏమీ విశ్వాసం
లేదు .. అది జీవశక్తిని దుర్వ్యయం చెయ్యటమేగాని
మరోటి కాదు.

అపఖ్యాతికి వెరవక, అసూయలో విశ్వాసం లేని
వాణ్ణి ఎవరేం చెయ్యగలరూ? ... మమ్మల్ని గురించిన అల్లరి
దానంతట అదే సద్దుమణిగింది.

నేను ముఖ్యంగా కోరింది ఇందిర శరీరంకాదు—
ఇందిర స్నేహం. దాన్నెవ్వరూ అడ్డలేకపోయినారు.

అడవా దడవా అయిదురూపాయల నోట్లెక్కుకుని
ఇందిరద్వారా అడ్డమైనవాళ్ళనూ ఆదుకుంటూ ఇందిర స్నేహి
తానికి పాత్ర ఇవ్వనినాను.

3

ఓరోజున ఇందిర వెంట సీను మా గది కొచ్చాడు.
తనకూ ఇందిరకూ ఏమీసంబంధం లేనట్టు ప్రవర్తించటానికి
అతను పడే పాట్లు చూసి అతను సీనేనని పోల్చుకో గలి
గాను.

ఇందిర సీను మొహంమిదినించి కళ్లు తియ్యలేకుండా ఉంది—నాతో మాట్లాడేటప్పుడు కూడా.

“ఈయనే శ్రీనివాసరావు” అన్నదిందిర.

“నే నట్లాగే అనుకున్నాను!” అన్నాను.

“కాకినాడలో మంచిపేరుగల ప్లీడరు. నెలకి ఆయిదారు వొందలు సంపాదిస్తాడు నిక్షేపంగా!”

ఈ మాట శుద్ధ అబద్ధంగా కనిపించింది. అతను ప్లీడర్ మొదలు పెట్టి ఏ రెండుమూడేళ్ళు తప్ప అయియండదు. అతను వయసులో నా కంట అధమం ఏడేనిమిదేళ్ళు చిన్నలే కనిపించాడు. అతను కాకినాట్లో, ఈరోజుల్లో అయిదారొందలు సంపాదిస్తున్నాడంటే ఎట్లా సమ్మటం?

కాని సీను ఇందిరకు ఎదురు చెప్పలేదు.

నాకు సీనును చూస్తే అసహ్యం వేసింది అతనికి మటుకు నామీద అనుమానం కలిగినట్టు లేదు. అతన్ని ఇందిర కళ్ళతో అంత ప్రత్యక్షంగా ఆరాధిస్తుంటే నాలో ఏ వికారము లేకపోవటం అతనికి నమ్మకం ఇచ్చిఉంటుంది.

నాలో కొంతవికారం కలక్కపోలేదు. ఇందిర నన్నే అట్లా కళ్ళతో ఆరాధిస్తే నేను ఆమె నెప్పుడో మార్చిఉండేవాణ్ణి—అధమం కృతజ్ఞతలయినా ప్రకటించి ఉండేవాణ్ణి. అతని మొహంలో అటువంటి కృతజ్ఞత ఏమీ కనుపించలేదు.

ఇందిర తనని ఆరాధిస్తుంటే సీను తన స్వార్థంగురించి ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు!

సీను మనస్సులో ఏదో ఖోభ ఉన్నట్లు కనిపించింది.

అయితే ఆ ఖోభకూ, ఇందిరకూ ఏమీ సంబంధం ఉన్నట్టు లేదు.

రెండవమూడు రోజులు ఇందిర నాక్కనిపించలేదు...
ఓ రోజురాత్రి పొద్దుపోయి నాగదికివచ్చి పరధ్యానంగా
కూచున్నది.

“సీను వెళ్ళాడా?” అన్నాను.

“పాపం... వెళ్ళాను!” అన్నది.

పాపానికి కారణం అడిగాను.

“బోలెడంత ఆస్తి... లక్షణంగా బోలెడంత సంపా
యిస్తాడు... కాని క్షీనుకు ఇంట్లో సౌఖ్యంలేదు. రంభంటి
పెళ్ళాం. కాని ఆ మనిషికి హృదయంలేదు సీనుది చాలా
సుకుమారమైన హృదయం ఆ మనిషి తనకెంత గొప్ప
మొగుడు—ఎంత మంచి మొగుడు దొరికావో తెలిక
అతని హృదయాన్ని సూదులుపెట్టి గుచ్చుతుంది... సీను
బాధపడతాడు, కాని ఇతర్లని బాధ పెట్టలేదు... అదిచూసి
ఆవిడ నానాటికి విజృంభించింది... పైగా అతగారుకూడా
ఇంట్లోనే ఉంటుంది. తల్లి కూతురూ ఏకమై అతని మన
స్సును శాంతి లేకుండా చేస్తున్నారు” అని చెప్పిందిదిర.

“ఇద్దరూడవాళ్ళని అదుపు చేయ్యలేని వాణ్ణి గురించి
మనం విచారించి ఏం లాభం?”

“అతను అదుపు చేయ్యగలిగితే మనం విచారించనే
అక్కర్లేదుగా!” అన్నది ఇందిర.

సీను భార్యకలు సిచ్చాడు. కొందరు కొందరు ఆడ దాని శరీరాన్ని తమ ఆత్మాభిమానంతో కొనుక్కుంటారు. సీను ఆటువంటివనే చేశాడు.

సీను భార్య అసలే ధనికులగిడ్డ. అహంకారతిశయానికి లోటులేదు. మొగుడికి తన బంధంతప్ప ఇంకేమీ ఉండరాదని తీర్మానించుకుంది. అవతలిమనిషి మనసు నొప్పించటానికి ఆడిన అభ్యంతరంలేదు సరేకదా నొప్పించే విద్య లోగూడా ఆరితేరినది.

ఇందులో ఆవిడకు శిక్షణ యిచ్చిననునిషి సీను అత్తగారు.

సీను సుకుమార హృదయుడనే దానికేమీ సందేహంలేదు. ఆ భావకవి హృదయం అగత్యం కలిగినప్పుడన్నా ముక్కు పుటా లుబ్బించి రంకెవెయ్యలేదు.

సీను తమ యిష్టానుసారం ప్రవర్తించినప్పు డల్లా తల్లి కూతుళ్ళద్దరూ చాచామడా పోట్లాడుకుని రెండువేపుల్నుంచీ సీనును నానాకూటలూ అనేవాళ్ళు.

సీను ఇద్దర్నీ చెరో మొట్టికాయా నెయ్యక ఇంట్లోంచి లేచిపోయావాడు.

ఒక్కరోజు సీను ఇంటికొచ్చేటప్పటికి ఇంట్లో వంటా తాటా ఉండేదికాదు.

సీను నోటాలుకెళ్ళి బోంచేసేవాడు.

నిత్యమూ ఇదేవరస. కావటానికి గ్రాహ్మిణి, సంపన్నుణ్ణి కాని, ఎంత అలగా కాపరగూడా ఒకప్పుడు కాక

పోతే ఒకప్పుడన్నా బాగుంటుంది. ఈ కాపరం దానికన్నా అన్యాయం.

ఇందిర దిగగానే ఇంట్లో ఆడవాళ్ళకామె ఎవరో తెలీదు. సీను ఇందిర పేరయినా పెళ్లాం దగ్గర ఎన్నడూ యెత్తలేదు, దాచాడు!

ఇందిర సీనుకు చాలా సలహా లిచ్చింది. అత్తగార్ని పంపెయ్యమన్నది. ఇంట్లో ఆడవాళ్ళకు డబ్బు అందనివ్వద్దన్నది.

తల్లికూతుళ్ళు పోట్లాడుకునేటప్పుడు పారిపోవద్దన్నది. అది అతనిమీద వాళ్ళు ఆయుధంకింద ఉపయోగిస్తున్నారన్నది.

సీను అన్నింటికీ, “నీను తెలీ దిందిరా!” అని సమాధానం ఇచ్చాడు.

“అసలు నువ్విప్పుడెందు కొచ్చావు?” అన్నాడు.

ఇందిర వినిపించుకోలేదు. రెండురోజులపాటు అతని దగ్గర ఉన్న డబ్బుతా తనదగ్గి రే ఉంచింది ఇంటిఖర్చుకు తనే లెక్కపెట్టి యిచ్చింది.

“నా భార్య కావాలన్నది పది మాపాయలియ్యి!” అని సీను అడిగితే ఇందిర ఖచ్చితంగా లేవన్నది.

ఆ రోజు కొంపలో రాగాలు, పెడబొబ్బలూ ఎక్కువయ్యినై. ఇంట్లో నిప్పు రాజెయ్యలేదు.

ఎవతోవచ్చి నా కాపరం చెడగొట్టుతున్నరో - అని సీను పెళ్లాం పెడబొబ్బలు పెట్టింది.

సీను కొంపలో లేకుండా మాయమైనా.

ఇందిర సీను పెళ్ళాంతో ఖచ్చితంగా చెప్పేసింది.

“ఈ శవభిక్షలు నాదగ్గర నాగవు. ఈ సీనును సరిగా చూసేదాకా నేను వెళ్ళను. సీనుమీద నీకెంత హక్కుందో నాకూ అంత హక్కుంది. కావలిస్తే ఇంకా ఎక్కువే వుంది!”

మర్నాడు కొంపలో మార్పుకలిగింది. సీను భార్య, అ తగారూ ఉదయం లేచింది లగాయితు ఎంతో సఖ్యతగా వుండడమేగా సీనుతో కూడా యెంతో ఆపేక్షగా ఉండటం మొదలుపెట్టాను. సీను మొహం చాటంత అయింది.

ఇందిరే కరిగిపోయింది. మర్నాడు కా సీపు సన్నాగు డల్లే ప్రవర్తించినప్పుడు అ మాయ క హృదయాలకు కలిగే ఆనందానికి సామ్యంలేదు.

ఉదయమే సీనుకూ ఇందిరకూ కాఫీ ఉష్ణాలు పెట్టారు. మధ్యాహ్నం సీను అ తగారు పులిహోర చేసింది. భోజనాల దగ్గర సీను ఇందిరతో, “పులిహోర చేస్తే మా అ తగారే చెయ్యాలి. ఇంకెవరు చేసినా నాకు బాగుండదు” అన్నాడు.

“మిగిలినవంట యావత్తు మా అమ్మంత బాగా చేస్తానుగాని ఆ పులిహోర మటుకు కుదరదు” అన్నది సీను పెళ్ళాం.

“అయ్యో! కిందటేమి మా చెల్లెలు కూతురు పెళ్లిలో నేను పులిహోర చేస్తే చచ్చిపోయామంటే వెల్లికిలా పడ్డారు! మారు వడ్డించడానికి లేకపోయింది...” అని సీను అ తగారు ప్రారంభించింది.

ఇందిరకు పులిహోరలో ఉప్పెక్కువయిందనిపించింది, కాని చాలా బాగా కుదిరిందని ఒప్పుకుంది.

ఆరోజు సాయంకాలం ఇందిర తన దగ్గర ఉన్నడబ్బు సీనుకు వప్పగించేసింది.

“ఇక ఫర్వాలేదు. నీ కాపరం ఇట్లాగే నడిచిపో!” అని సీనుకు సలహా ఇచ్చింది ఇందిర.

సీనుకూడా ఫర్వాలేదని ఒప్పుకున్నాడు.

“అదిన్ని, ఇక నువ్వు పట్నం వెళ్లిపో... నే చెబు తాగా!” అన్నాడు సీను.

ఇందిరకు ఆశ్చర్యంవేసింది. తాను చేసిన ఉపకారం చూసి సీను, తాను వెడతానన్న పోనివ్వడన్న విశ్వాసంతో ఉన్నది ఇందిర. అదీకాక అతను సుఖపడటం కళ్లారా చూద్దామనే కాంక్షకూడా ఇందిరకు లేకపోలేదు.

“ఏం?” అన్నది ఇందిర.

“నే చెబుతాగా!... అ దేమంచిదీ!” అన్నాడు సీను.

“మళ్ళీ కొంపలో అల్లరి జరక్కుండా చూసుకుంటావు కద!” అన్నది ఇందిర...

“స్తేషనుదాకా రావు, సీనూ?” అన్నది ఇందిర.

“వొద్దునుగాని.... మా అత్తగారూ నా భార్య సుబ్బారావు పంతులుగారింటికి ప్రయాణమవుతున్నారు...” అన్నాడు సీను.

బిక్కమొహంతో ఇందిర పట్నం చేరుకుంది.

5

“ఎన్నటికి ఎవర్ని సమ్మను... నామీద నిజంగా ప్రేమ గలవాడివి నువ్వొక్కడివే కనిపిస్తున్నావు!” అన్న దిందిర నాజుట్టు చెరుపుతూ.

“నేనా! ఎబ్బే, నాకు ప్రేమంటే ఏమిటో తెలీదు... నాకు ప్రేమలో సమ్మకంకూడా లేదు” అన్నాను, భయ పడుతూ.

ఇందిరనోట ప్రేమఅనే మాటవస్తే నాకు జెరిగి చూసినట్టవుతూ వచ్చింది

“అదే నిజమైన ప్రేమకు లక్షణం!” అన్నది ఇందిర. “ఇక సీతోతప్ప ఇంకెవ్వరితోనూ స్నేహం చెయ్యను.”

“మళ్లా నన్నుకూడా ఇంకో శ్రీనివాసరావును చెయ్యాలని చూస్తున్నావు... కాని శ్రీనివాసరావు అనాధ, నేను కాను!”

ఈ ముక్క నేను ఇందిరతో అనలేదు, నాలో నేనే అనుకున్నాను.

సాహసం

నాన్నా, అన్నయ్యా ఆఫీసుల కెళ్లారు. తమ్ముడు స్కూలుకెళ్లాడు. అమ్మా, ఎదినా వంటింటో అప్పడాలు వత్తుతున్నారు. పోనీ పాపంగదా అని తానుకూడా సాయ పడదాగకదా అనుకుంటే, “నువ్వు వత్తే వుండలకన్న తినే వుండలు జాస్తిగా వున్నై. నీ సాయం మాకొద్దు పో, తల్లీ” అన్నది అమ్మ, పనిచేస్తున్నదన్న మెప్పుకూడా లేకుండా. ఆమాట అనేసరికి వదినె, “ఉన్నవి రెండే అప్పడాల కర్రలు. నీకెందుకీ శ్రమ? హాయిగా వెళ్ళి ఏ సినిమాపత్రికైనా చదవకోక!” అన్నది. అంతంత మాటలు పడ్డాక ఇక తన కక్కడి ఏంపనీ? గ్లాసెడు నీళ్లుతాగి, ఎందుకైనా మంచిదని మరి రెండు అప్పడాల పిండివుండలు సంగహించి, కారానికి మండిపోతున్న నాలుకకు ఉపశాంతిగా చోజుకుంటూ రాజ్యలక్ష్మి మూడుగదిలోకి వచ్చింది.

గదిలోకి అడుగుపెడుతూనే ఆమెకళ్ళు కిటికీలో పడివున్న ఉత్తరంమీద పడ్డాయి. తీసిచూస్తే కవరుమీద తన పేరేవుంది. తనపేర ఉత్తరం రావటం ఇదే మొదలు. ఎవరు రాసివుంటారు? అక్క గుంటూరునుంచి రాసి వుంటుందా? ఎడ్రెసు ఇంగ్లీషులో రాసిందెవరూ? బావ దస్తూరి కాదే. ఇంకెవరో రాసివుంటారు. ఉత్తరంమటును గుంటూరునుంచే రాది. అన్నట్టు అక్క-దగ్గరనుంచి నిన్నగాక మొన్ననేగా ఉత్తరం వచ్చింది? ఇల్లు మారుతున్న హడావుడిలో అమ్మకు జవాబు రాసేటందుకైనా పడలేదు. సాయంకాలం జవాబు రాసి పోష్టులో వేయిద్దామనుకుంటోంది. చక్క-గా ఈ ఇంటికి పోష్టుడబ్బా చాలా దగ్గరే కూడానూ—వెనక వుండిన ఇల్లును దూరంగానీ!

ఉత్తరం చించి చూస్తేగాని లక్ష్మీకి వూపిరి సలిపేలాగు లేదు. అందుచేత చేతిలోవున్న అప్పడాలపిండి గబగబ్బా తినేసి కవరు చించి ఉత్తరం బయటికిలాగి మొదటి చూటలు చూస్తూనే కొయ్యబారిపోయినట్టయింది.

“నా ప్రాణసమానురాలైన రాజ్యానికి”

రాజ్యలక్ష్మి కళ్ళు అప్రయత్నంగా ఉత్తరం చివ సంతకంమీదికి పోయాయి.

“ఇట్లు నీ ప్రేమాపాసి, రంగారావు.”

ఎవరో తిడితేనో, గట్టిగా కొడితేనో కలిగే అనుభవంలాటిది కలిగింది లక్ష్మీకి. కళ్ళు కవబడలేదు. చెవులలో ఏదో హోరు. ఎంటినిండా చెమటలు. వూపిరి సరిగా ఆడదు.

ఎవడిరంగారావు? వాడు తనకా ఉత్తరం రాస్తాడా? ఎంత సాహసం! ఎన్ని గుండెలు!

ఈ ఉద్రేకం కాస్త ఉపశమించే సమయానికి లక్ష్మీకేశవర్ ఆలోచన కలిగింది అయినా ఏరాశాడో చూస్తేనే? ఎట్లాగూ చించిపోరేనే ఉత్తరమేగా?

“నా ప్రాణసమానురాలైన రాజ్యానికి, చాలారోజులుగా నీదగ్గిరనుంచి ఉత్తరం లేదు. జీవితం ఆనంద రహితమై, ఎండదెబ్బకు నెర్రెలు పడ్డ భూమిలాగా ఆశా రహితంగా, నిరీవంగా ఉన్నది. చల్లని జల్లులాగా నీ సానుభూతి కాస్తకురిపించావంటే మరేమీ చెయ్యకుండానే దీనిమీద మళ్ళీ పచ్చిక మొలుస్తుంది. రాజ్యం ఈ సమయంలోనేనా నువ్వు మానంగా ఉండాలిసింది? వెంటనే జవాబు రాయి. రోజుల్లాగే ఉండవు నాకు మళ్ళీ ఉద్యోగం దొరుకుతుంది. ఒక్కొక్క పుస్తకమే అమ్మేస్తున్నాను కాని ఇంతకి రెండింతలు పుస్తకాలు కొంటాను.

న్యాయంగా నేను ఇతరుల సానుభూతి కోరరాదు. ఎందుచేతనంటే, నా కభ్యంతరం లేనిక్షణంలో చేసేటందుకు ఉద్యోగం ఒకటి ఉంది. అది నిరాకరించానని మా బంధువులకూ, కొందరు మిత్రులకూ చాలా కోపం వచ్చింది నామీద! నూరురూపాయలిస్తావుగదా అని పరమ చౌర్యాగ్యులదగ్గిరా, సంస్కారహీనుల దగ్గిరా అవమానాలు భరిస్తూ ఎట్లా ఉద్యోగం కెయ్యటం? అట్లా జీవితాన్ని అమ్ముకుని బానిస అయినవాడు భూభారమేకదా?

ఏదైనా పాట రాద్దామని కూచున్నాను. రాయగలి

గితే ఈ ఉత్తరంలో పెట్టేవాణ్ణే కాని, చెప్పానుగదూ. మనస్సు నెర్రెలుపడి ఉంది. పాట కాదుగదా, చిన్నకూత కూడా పలకటం లేదు.

ఈ ఉత్తరం ఎంతో సరదాగా రాద్దామనుకున్నాను, నా ఆర్తనాదం తప్ప ఇందులో ఇంకేమీ లేదు. ఈసారి మంచి ఉత్తరం రాస్తాను.

ఇట్లు, నీ ప్రేమోపాసి, రంగారావు”

ఉత్తరం చదవటం మంచిదయింది. అది పూర్తి చేశాక రాజ్యలక్ష్మికి కలిగిన వికాగమంతా దిగిపోయింది. ఈ ఉత్తరం తనది కాదు. మరి తనపేర, తన చిరునామాకు ఎట్లా వచ్చిందో తెలియలేదు.

అన్నట్టు తనుకు ముందుకూడా ఈ ఇంట్లో తెలుగు వాళ్ళే ఉండేవారుట వాళ్ళ కుటుంబంలోకూడా తన పేరు గల మనిషే వుండేదేమో. తామీ ఇంటికి వచ్చి మూడు రోజులేగద అయింది? తన నేడిపించటానికి ఎవరన్నా రాశా రనుకోవటానికైనా వాళ్ళకి ఈ ఎడ్రస్ తెలిస్తే అవకాశం ఏదీ? ఈ ఉత్తరం అమ్మగాని, వదినెగాని మగవాళ్ళుగాని చూస్తే బాగుండదు అందుచేత దాన్ని రాజ్యలక్ష్మి చించి ముక్కలు చేసి ఇంటిబయట కందకంలో పారేసి వచ్చింది. వంటింటోకి వెళ్ళి మరికాస్త అప్పడాలపిండి తిననారంభించింది.

“మళ్ళీ వచ్చావా, తల్లీ?” అన్నది వదినెగారు.

దీనికి రాజ్యలక్ష్మి ఏం జవాబు చెప్పివుండేదోగాని

ఈ సమయానికే, దేవుడు పంపినట్టుగా, నాలుగోయింటి తెలుగావిడ ప్రాపదమ్మగారు వచ్చింది.

“అహహహ! కారపు అప్పడాలే? ఏమదృష్టమమ్మా! ఎంతసేపటికీ ఈ తెల్ల అప్పడాలేగాని కారం అప్పడాలు ఎరగంగదా!” అన్నది ప్రాపదమ్మగారు.

“అన్నీ కొనటం అలవాటైపోయాక ఈ మహానగరంలో ప్రతిదానికీ మొహం వాచిపోతున్నాంగాని మనవైపు నైతే అప్పడాలు చేసుకోంటుండీ?” అన్నది అమ్మ.

“దేనికైనా మనిషికి మనిషి తోడుంటే గాని ఉత్సాహం వుండదు లెస్తుచూ. పూరగాయలూ, అప్పడాలూ వడియాలూ పెట్టుకోవాలని ఎన్నోసార్లనుకుంటూ, కాని నడుముబిగించ బుద్ధికాదుగద. ఈ ఇంటో రామాయమ్మ గారున్నప్పుడు ఎన్ని చేసేవాళ్ళం! ఆవకాయలు పెట్టాం, మాగాయలు పెట్టాం, కందిసున్నికూడా పెట్టాంగా!”

లక్ష్మికి మంచి అవకాశం దొరికింది.

“ఏమండీ, పిన్ని గారూ? వాళ్ళింటోకూడా చాలా మంది ఆడవాళ్ళుండేవాళ్ళా?” అన్నదామె

“చాలామంది ఎవరున్నారూ? రామాయమ్మగారేగా! కూతురుండేదనుకో! అబ్బో ఆవిడంతా నాగరికపుతరహా! ఎంతసేపూ పుస్తకాలు చదవటం, పత్రికలు చదవటం, సినిమాలు, షికార్లు—అడిగావ్? బియ్యో చదివిం దమ్మోయ్! బియ్యో!”

“ఆ అమ్మాయి పేరేమిటండీ?”

“రాజ్యం, రాజ్యం అనేవాళ్ళు. రాజ్యలక్ష్మి వదో

అయివుంటుంది.”

“సారిపోయింది! మా ఆడబిడ్డ పేరేనా?” అన్నది వదినె, వ తిన అప్పడాన్ని వెలుతురుకు పెట్టి పళ్ళుగా వచ్చిందీ లేందీ పరిశీలిస్తూ.

“పేరులో ఏముందమ్మా? ఈ పిల్లముందు ఆ పిల్ల ఎందుకు పనికొస్తుంది ఊరికే పోడర్లు పామగానే సరా ఏమిటి? ఈ పిల్ల అందమెక్కడ, ఆ పిల్ల అందమెక్కడ! ఇంతకీ నాకో పాతిక అప్పడాలిస్తున్నారా, ఇవ్వటంలేదా? డబ్బిచ్చుకుంటాలేవమ్మా! నాకు ఊరికే వద్దులే!”

2

ఒకటి రెండు రోజులపాటు రాజ్యలక్ష్మికి రంగారావు ఉత్తరం గురించి క్షణ క్షణమూ జాప్యం వస్తూండేది. అందులోనే వాక్యాలు బుర్రలోకి వస్తూ చేసే ఆలోచనల్ని కూడా పాడుచేసేవి. ఆమె పరధ్యానాన్ని దాదాపు అందరూ గమనించారు, దానిమీద వ్యాఖ్యానించారు. అయితే రాను రాను చెప్పుపుండు కాయగాచిపోయినట్లు రంగారావు ఉత్తరం గురించిన భావాలు మొద్దుబారిపోయాయి క్రమంగా వాటిని గురించి గాఢపడటం మానేసింది లక్ష్మి.

లక్ష్మి జీవిత రామాయణంలో రంగారావు ఉత్తరం పిడకల నేల ముగిసినట్టే కనపడిన సమయంలో రంగారావు

దగ్గరనుంచి మరో ఉత్తరం వచ్చింది. అదృష్టవశాత్తూ అది కూడా ఇశరులకంట పడకుండానే లక్ష్మీకి దొరికింది. అయితే ఇది చాలా చిన్న ఉత్తరం.

“రాజ్యం, నా ఉత్తరం అందలేదా? సమాధానం రాశావుకావేం? నీ ఉత్తరంకోసం నేనెంతగా తపిస్తున్నానో తెలుసుకొని ఏడిపిద్దామని చూస్తున్నావా? లేక శైలియక నీకేమైనా అపచారం చేశానా?”

—నీ రంగారావు—

ఈ ఉత్తరం చదవగానే లక్ష్మీకి పట్టరాని కోపం వచ్చింది. ఆ రంగారావుమీద అసహ్యం పుట్టుకొచ్చింది. మగాళ్ళంతా ఇంతే. అందని ఆడదంటే వాళ్ళకి అంత గౌరవం! పెళ్ళామైతేనే వాళ్ళకి అలుసు! ఛీ, సిగ్గుమాలిన వాళ్ళు! ఆమె రంగారావునూ ఎరగదు, రాజ్యాన్నీ ఎరగదు. కాని రాజ్యం రంగారావు ఆరాధనకు ఎంతమాత్రం తగదని లక్ష్మీ అంతరాత్మ ఢంకా బజాయించి చెబుతోంది. ఈ ఆరాధన మూలంగా రంగారావుమీదకూడా ఆమెకు జగుప్స కలగసాగింది. లక్ష్మీ రంగారావుకొక ఉత్తరం రాసి పడేద్దామని అనుకుంది. రాత్రిపూట అందరూ నిద్రపోయేటప్పుడు కాగితమూ కలమూ తీసుకుని రంగారావు ఎడ్రసుకు, చిన్న ఉత్తరం రాయ బూనుకున్నది. కాని ఈపని అనుకున్నంత తేలిక కాదని రూఢి అయింది. చేతులు వణికాయి. అక్షరాలు భీభత్సంగా తయారయాయి. ముచ్చెమటలు పోసి కాళ్ళు చల్లబడిసాగాయి. రాసినంతవరకు చదివింది:

“రంగారావుగారూ, మీ రాజ్యం ప్రస్తుతం ఇక్కడ ఉండటంలేదు. వాళ్ళు మరో ఇంటికి వెళ్ళిపోయారు. దయ చేసి మీ వుత్తరాలు ఈ చిరునామాపై రాయవద్దు. ఏమైనా మీరు చాలా వెర్రిన పడుతున్నారని చెప్ప సాహసించే—”

ఏమిటీ వుత్తరం? తనకెందుకొచ్చిన ఊభ! రేపు కవరు సంపాదించి దీన్ని పోస్టు చేసేలోపుగా ప్రపంచమంతా ఈ వుత్తరం చదివేస్తుంది! అందులో ఏమీ సందేహంలేదు. లక్ష్మీ అతి జాగ్రత్తగా రాసిన కాగితం చించి ముక్కలు ముక్కలు చేసి బయట పారేసింది.

మరి మూడు మాసాలు గడిచాయి. రంగారావు మళ్ళీ వుత్తరం రాయలేదు.

3

“ఆరోనెల దాటుతుంది. అమ్మాయిని తీసుకురావద్దుటండీ?” అన్నది అమ్మ నాన్నతో. ఈ మాట చెవిని పడగానే లక్ష్మీ పదేళ్ళపిల్ల అయిపోయింది. ఈశక్తి అందరికీ వుందో లేదోగాని లక్ష్మీకి వుంది. లక్ష్మీ జీవితంలో “నిన్న జరిగినట్టు” తోచే సంఘటనలు కొన్ని వున్నాయి వుదాహరణకు లక్ష్మీ అయిదేళ్ళపిల్ల అయివుండగా బోటు ప్రయాణం చేసింది. తరవాత ఎప్పుడు రహదారిబోటు చూసినా సరే ఊణికంగా అయిదేళ్ళపిల్ల అయిపోతూండేది. అట్లాగే అక్క-

పెళ్ళికి లక్ష్మీ పదేళ్ళది, అక్క వివాహ జీవితానికి సంబంధించిన విషయం ఏది వచ్చినా ఆమె పదేళ్ళపిల్లలయి అక్క మధుసర్కాలు కట్టుకుని వుండగా తోడి పెళ్ళి కూతురుగా తాను పక్కన నిలబడి వుండటం ఆమెకు జాపకం వస్తుంది. ఈ దృశ్యంతో బాటు గంధంవాసన, పన్నీరువాసనా, పురుగువాసనా. అగరువత్తుల వాసనా, పెళ్ళిపందిరి వాసనా కూడా లక్ష్మీకి స్ఫురణకు వస్తుంది... అక్క తొలిసారిగా కడుపుతో వుంది. కాన్పుకు పట్నం తీసుకొస్తారు. అక్క కళ్యాణం బొట్టు పెట్టుకుని నిన్ననే పెళ్ళి కూతురైనట్టుగా వుంది, అప్పుడే పిల్లతల్లి! తన ఈడుకప్పుడే అక్కకు పెళ్ళయిపోయింది, తనకే ఇంకా కాలేదుగాని! ...

“అమ్మాయిని ఎప్పుడైనా తీసుకురావచ్చు. ఎప్పుడు వీలవుతుందంటాడో అల్లుడికిరాసి కనుక్కుందాం!” అన్నాడు నాన్న.

“మరిచిపోకుండా రాయండ్రి” అన్నది తల్లి.

“అమ్మాయిని గుంటూరునుంచి నేను తీసుకొస్తా,” అన్నాడు అన్నయ్య.

“అట్లాగే పోదువుగాని,” అన్నాడు నాన్న.

“నేనుకూడా పోతా!” అన్నాడు తమ్ముడు.

“నువ్వెందుకు? నేనుపోతా,” అన్నది లక్ష్మీ.

“ఇంకేం ఇంటిల్లిపాతీ పోదాం! దొరికారు పరమానందయ్య శిష్యులు! ఒక్క సూది తీసుకురావటానికి ఏడుగురు బయల్దేరారుట!” అన్నది అమ్మ.

“అమ్మకి చాన్సు దొరికింది, పరమానందయ్య శిష్యులు సినారియో రాయటానికి!” అన్నాడు తమ్ముడు, లక్ష్మీకేశి కన్ను మలుపుతూ.

“నోరు మూసుకోరా, కుంకయ్యా!” అన్నది అమ్మ... ఆ మర్నాడో, మూడోనాడో తలవనితలపుగా లక్ష్మీ తన పేరుగల పిల్లను స్వయంగా చూసింది. ఆ అమ్మాయి, వాళ్ళ నాన్నా ద్రౌపదమ్మగారింటికి వచ్చారు. వాళ్ళని ద్రౌపదమ్మగారు లక్ష్మీ వాళ్ళ ఇంటికి తెచ్చింది.

“రాజ్యం” మొహం చూడగానే లక్ష్మీకి జేర్లులు వాకినై కారణం ఆమెకే తెలీలేదు. లక్ష్మీకి ఆమెలో ఏ ఆకరణా కనపడలేదు. మొహం ముచ్చల్లే ఉన్నది. కళ్ళు పెద్ద కళ్ళేగాని వాటిలో కాంతి లేదు. వయస్సు ఇరవైదాకా ఉండొచ్చు. చాలా నిమగ్న మనిషి. మాట్లాడిన రెండు మాటలూ తాననేదానికి తిరుగులేదన్నట్టుగా మాట్లాడుతుంది.

“ఈ మనిషిలో ఏంచూశాడో ఆ రంగారావు. అయినా వాడెటువంటివాడో!” అనుకున్నది లక్ష్మీ.

“నీ రిహాస్యం నాకు తెలుసు!” అని ఎట్లాగైనా ఆ పిల్లకు తెలియజేయాలని లక్ష్మీ లోలోపల తనతనలాడి పోతున్నది.

“వాళ్ళ రాజ్యానికి సంబంధం కుదిరిందండోయ్!” అన్నది ద్రౌపదమ్మగారు లక్ష్మీ తల్లితో.

“అట్లాగే?” అన్నది అమ్మ సంతోషం అభినయిస్తూ.

“ఈ అమ్మాయి ఇంటరు పాసయింది. పిల్లాడు కూడా

బాగా చదువుకున్నవాడేలేండి. ఎమ్మే పాసయి అయిదొం
దలు తెచ్చుకుంటున్నాడు ”

“నాసామిరంగా!” అన్నది లక్ష్మీ రాడివేషంగా.
ఆమె గుండెలు గుబగుబలాడుతూనే ఉన్నప్పటికీ, యేదో
ఒకటి అనకుండా వుండలేకపోయింది. అయినా లక్ష్మీ
ప్రయత్నం వ్యర్థమైనట్టు కనపడింది. రాజ్యం తానన్నమాట
వినిపించుకున్నట్టుకూడా లేదు వినిపించుకుని లక్ష్మీకేసి ఆశ్చ
ర్యంగా చూసిన మనిషి అమ్మ ఒక్కతే.

“ఏమిటే, అమ్మామ్?” అన్నది అమ్మ.

“పెళ్ళి చేసుకుంటే మంచి సంపాదన ఉన్నవాణ్ణి
చేసుకోవాలి, నిరుద్యోగుల్ని దేనికి!” అన్నది లక్ష్మీ, తన
గుండెదడిను ఖాతరు చెయ్యకుండా.

ఈసారి రాజ్యం లక్ష్మీకేసి ఒక కోరచూపు చూసింది.
కాని ఒకంతట తోణికే ఘటంకాదు. రాజ్యంమీద లక్ష్మీకి
యేదో కొంత గౌరవంచూడా కలగసాగింది. ఆమె తనకన్న
రెండు మూడేళ్ళే పెద్దదైనా, కనీసం పదేళ్లు పెద్దదానిలా
ప్రవర్తిస్తోంది. తనుకూడా అంత నిబ్బరం నేర్చుకోవాలి. ఎంత
నిబ్బరంలేని మనిషి కాకపోతే రంగారావును వెధవను
చేసిందా?

“రాజ్యం” తండ్రి. నాన్న పేరు అడిగి తెలుసుకుని
శుభ లేఖమీద పేరు రాసి ఇచ్చాడు. పెళ్ళి వచ్చే మాసంలో
పట్నంగానే. అశ్రద్ధచెయ్యక అందరూ తప్పక రావాలి!

“ఈ లోపల గుంటూరునుంచి మావాళ్ళుకూడా
వస్తారు,” అన్నది లక్ష్మీ ఆఖరు చాన్సుగా.

వల్లి “రాజ్యం” లక్ష్మీకేసి ఇందాకటిలాగే చూసింది.
 “నా పెద్దమ్మాయిని పురిటికి తెస్తున్నాంటే!..”
 అన్నది అమ్మ, లక్ష్మీ అమ్మమ్మయ్య సంభాషణ గ్రాహ
 దమ్మగారికి విశదపడుస్తూ.

“చెప్పరేం!” అన్నది ద్రాపదమ్మ.

వచ్చినవాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

ఆరోజే లక్ష్మీ “రాజ్యం” పెళ్ళి శుభ రేఖ కవరుమీద
 నాన్నపేరు కొట్టేసి రంగరావు పేరూ, చిరునామా రాసి,
 ముక్కానీ బిళ్ళ అంటించి దగ్గిరిలో వున్న పోస్టుడబ్బాలో
 స్వయంగా పడేసి చేతులు మలుపుకుని ఇంటికి చక్కా
 వచ్చింది

4

పన్నెండో తేదీ తరవాత వచ్చి అక్కను తీసుకుపోవచ్చు
 నని భాస రాశాడు. పదమూడో తారీకు భాగుంది. ఆనాడు
 అన్నా, వదినా బయలుదేరి గుంటూరు ప్రయాణం కావటం
 ఖాయమయింది. తమ్ముడు తను కూడా వెళ్ళి తీరాలన్నాడు.
 అందుచేత తను కూడా వెళ్ళి తీరాలన్నది లక్ష్మీ. అంతేగాని
 తనను వెళ్ళనిస్తానిగానీ, తాను వెళుతుందనిగాని లక్ష్మీకి
 ఏకోశానా లేదు

తలవని తలపుగా ఎనిమిదో తారీఖున “రాజ్యలక్ష్మీ

పేర ఒక ఉత్తరం వచ్చింది. ఉత్తరం వచ్చేసరికి ఆడవాళ్ళు భోజనాలకు కూర్చోబోతున్నారు. బయటివాకిలివేసి లక్ష్మీ లోపలికి పోబోతుండగా కిటికీలో టప్పుమని చప్పుడయింది, పక్కగది కిటికీలో కాగు పడిఉంది. దానిమీద మళ్ళీ తన పేరేఉంది! దసూరివేరు. రంగారావు దసూరిమటుకు కాదు.

లక్ష్మీ గబగబా ఉత్తరాన్ని పుస్తకాలనుధ్య దాచి భోజనానికి వెళ్లింది. భోజనాల అనంతరం ఆ ఉత్తరం చదువు కునేటందుకు లక్ష్మీకి పడనేలేదు. అది చదువుకోవటంకోసం లక్ష్మీ ఆ సాయంకాలం ఒకటరిగా షికారుకు బయలుదేర వలసి వచ్చింది.

“ఎక్కడికే?” అన్నది తల్లి.

“ఏమీ తోచటంలేదు. పార్కుదాకా నడిచి పొద్దుకేలోపలే తిరిగొస్తా!” అన్నది లక్ష్మీ. రెండు వీధి మలుపులు తిరిగేదాకా లక్ష్మీ ఉత్తరం పైకి తీయ . ఆ తరవాత ఈ విధంగా చదువుకున్నది:

“మాసాలిట శనిదేవత అయిన రాజ్యలక్ష్మీదేవి గారికి: మీరు దయతో పంపిన మీ పెళ్లి శుభ లేఖ అందింది, అదిచూసిన కుణంనుంచీ మా అన్నయ్య రంగారావు 105 డిగ్రీల స్వరంగో వాళ్ళు తెలియకుండా పడిఉన్నాడు. మీరు మాకు చేసిన మహాపాపకారం తరతరాల చెప్పుకుంటాము. ఇల్లు, కృతజ్ఞుడు నెంకటేశ్వరుం.

ఈ పుత్తరంచూసి లక్ష్మీ నీరసించి పోయింది. ఆమె కాళ్ళలో సత్తున యావత్తూ పేవ్ మొంతులోకి ఇంకిపోయి నట యింది. తలతో అలారం కొడుతున్నట్టుంది. పక్కగా వెళ్ళే

కార చప్పుళ్ళు కూడా నూతిలోనుంచి వినిపిస్తున్నట్టు
తోచింది.

తాను ఏంపని చేసింది? ఆ శుభలేఖ రంగారావుకు
తానెందుకు పంపవలసి వచ్చిందో ఎంత ఆలోచించినా బోధ
పడలేదు. రంగారావు ఈ దెబ్బతో చచ్చిపోతాడా? తాను
మాతకు రాలవుతుందా?

లక్ష్మీ అంతరాత్మ ఈ ఆలోచనలపై ఎదురుతిరిగింది.
తాను శుభలేఖ పంపకపోతేమాత్రం అతనికి ఎప్పటికైనా
ఈ పెళ్ళిగురించి తెలియకపోదుగదా! అప్పుడైనా ఈ జ్వరం
వచ్చేదే? రంగారావు ఒక యుద్ధరాలికోసం చావదలిస్తే
అది తన తప్పా? చావనీ... కాని తానా శుభలేఖ పంపక
పోతే అతని చావుతో తనకేం సంబంధం ఉండదుగద. ఆ
పాడుపని తానెందుకు చేయవలసివచ్చింది?

ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం తెలుసుకునే తెలివి లక్ష్మీకి
లేదు. మనమైనా ఒక్కమాటే అనుకోవాలి: “నువు ప్రేమిం
చిన స్త్రీ చూడు ఏం చేస్తున్నదో!” అని రంగారావుకు
తెలియజెప్పటానికే లక్ష్మీ శుభలేఖను అతనిపేర పోస్తుచేసి
ఉండాలి-ఒక మగవాడు ఎవరో ఆడదాన్ని అంతగా ప్రేమి
స్తున్నట్టు తెలుసుకుని లక్ష్మీకి ఆ ఆడమనిషిమీద అసూయ
కలిగినమాటమటుకు నిజం. ఆ అసూయను లక్ష్మీ అసూయ
రూపంలో పైకిరానివ్వలేదు. తన అసూయకు కారకుడైన
రంగారావుకు నొప్పి కలిగించాలనికూడా ఆమె శుభలేఖను
అతనికి పంపిఉండవచ్చు.

ఏమైనా ఇప్పుడు లక్ష్మీ చాలా పశ్చాత్తాప పడసా

గింది. రంగారావుకు కలిగిన విపత్తుతో తనకేమీ సంబంధం లేదని లక్ష్మి తన అంతరాత్మను సమ్మించ లేకపోవటం వల్ల పశ్చాత్తాపం పైచెయ్యి అయింది.

“నేనుకూడా గుంటూరు వెళతాను. సాధ్యమైతే రంగారావును ఒక్కసారి—ఒక్క నిమిషంపాటు—చూస్తాను” అని నిశ్చయించుకుంది లక్ష్మి.

ఇందువల్ల కలిగే దేమిటో లక్ష్మికి తెలియదు. ఒక వేళ గుంటూరు వెళ్ళినా తాను ఒంటరిగా బయలుదేరి రంగారావును చూడటం సాధ్యపడుతుందని లక్ష్మికి నమ్మకం లేదు. కాని తాను గుంటూరు బయలుదేరే పక్షంలో ఆమె అంతరాత్మ శాంతిచేటట్టు కనబడింది. ఈలోపుగా రంగారావు చచ్చేపోవచ్చు. అయినా—

“అమ్మా, అన్నావాళ్లతో నేగూడా గుంటూరు పోవడమా?” అన్నది లక్ష్మి ఆరాట్రీ

“ఎందుకమ్మా, ఇంతమందీ?” అన్నది అమ్మ.

“కాదు, నేను వెళ్ళాలి!”

లక్ష్మి గొంతులో వుండే ఆవేదన చూసి తల్లి, “చూద్దాంలే!” అన్నది.

ఎవరు ఎన్ని చెప్పినా లక్ష్మి మంకుపట్టుపట్టిగుంటూరు వెళ్ళి తీరాలనటంచేత వదినె తన ప్రయాణం మానుకున్నది. గుంటూరుకు అన్నా చెల్లెళ్ళు మాత్రమే బయలుదేరారు.

“నువే వెళ్ళిరావమ్మా! సగంటికెట్టు ఆదా!” అన్నది వదినె లక్ష్మిని పీడిస్తూ.

“నువే అరటిక్కెట్టు! నేనేంకాదు! అన్నది లక్ష్మి.

“ఊరి కెళ్ళటానికి నువ్వుచేస్తున్న హంగామా చూస్తే రైలువాళ్ళు నీదగ్గర పూర్తి టికెట్టు పుచ్చుకొడు” అన్నది వదినె.

“అట్లా ఉడికిస్తే నేను మానేసి నిన్ను పంపిస్తాననా? పాపం, ఆశే!” అన్నది లక్ష్మి. పన్నెండేళ్ళిల్ల ఏపోతూ.

“లేదమ్మా, తల్లీ! నేను పోనేపోను! నువ్వే వెళ్లు!” అన్నది వదినె.

5

లక్ష్మి గుంటూరుచేరి అప్పుడే 24 గంటలయింది. ఆమె వచ్చింది అరండల్ పేటకు. రోడ్డుదాటితే బ్రాడీపేట. అందులో యెక్కడో ఉన్నాడు రంగారావు తనలో పోతన్న గాను చెప్పిన “భీకరశత్రువులు” లేకపోతే అక్కగారింటి నుంచి బయల్దేరి గుర్రబ్బండిలో వెళ్ళి రంగారావింటిముందు దిగటానికి గట్టిగా అయిదు నిమిషాలు పట్టదు. కాని ఈపని చేయటానికి అవసరమైన సాహసం లక్ష్మిలో కొంచెంకూడా లేనట్లు కనబడింది. తన స్థితిలో రంగారావును వెతుక్కుంటూ పోవటంకంటే ఎర్రగా కాలిచ్చిన కర్రతో వాతలు పెట్టించు కోవటం ఎంతో సులభమైనపనిగా తోచింది.

అయినా లక్ష్మి రెండోరోజు సాయంకాలం రంగా

రావుచు వెతకటానికి బయలుదేరనే బయల్దేరింది. పరిస్థితి అనుకూలించటంవల్ల ఆమె ఆపని చేయగలిగింది, అంతే.

అక్కకు శారద అని ఆడబిడ్డ ఉంది. పదేళ్ళపిల్ల. శారద సాయంకాలం అయిదుకు ఇల్లు బయలుదేరింది. ఆ పిల్లకు గ్రాడీపేటలో స్నేహితురాలుందిట.

“నాకేయీ తోచటంలేదు. నేనుకూడా రానా, శారదా?” అన్నది లక్ష్మి.

“ఓ” అన్నది శారద.

ఇద్దరూ బయలుదేరారు. శారద ఒక రోడ్డువెంబడి దారిటీసింది. నడిచి నడిచి చివరకు గమ్యస్థానం చేరుకున్నాను—శారద గమ్యస్థానం. శారద లక్ష్మిని తన స్నేహితురాలికి, వాళ్ళ అమ్మకూ పరిచయం చేసింది. లక్ష్మి కొంచెంసేపు కూచున్నది. శారదా, ఆమె స్నేహితురాలూ చదువు పిష్యూలలో నిచుగ్నరాళ్ళయి ఉండగా లక్ష్మి చల్లగా లేచింది. “నేనింటికి పోతాను శారదా! దారి జాషకం ఉందిలే” అన్నది. శారద పరధ్యానంగా తల ఊపి, స్నేహితురాలితో మూట్లాడుకు పోసాగింది.

శారద రోడ్డుపేర్లు అడుగుతూ బయలుదేరింది. రంగారావుండే రోడ్డు చేరుకోవటానికి ఆమెకు సరిగా నాలుగు నిమిషాలు పట్టింది. రంగారావుండే యింటిని నంబరుబట్టి తెలుసుకోవటానికి మరో మూడు నిమిషాలు పట్టింది. గుండెల్లో రెళుపగుగెడుతూ లక్ష్మి తన గమ్యస్థానం

బయట నిలబడింది. ఆ ఇల్లు పేదగానేవుంది. ఇంట్లో ఎవరూ ఉన్నట్లు లేదు. ఆమె చేయగలిగించేమీ కనిపించలేదు.

వెనకపోటున సైకిల్ బెల్ చప్పుడువిని లక్ష్మీ ఉలిక్కి పడి వెనక్కి తిరిగింది ఒక కుర్రవాడు దాదాపు తన యీడు వాడే, సైకిల్ దిగి ఆమెనుచూసి ఆగి, “ఎవరు కావాలి?” అన్నాడు.

లక్ష్మీనోట మాటరాలేదు. ఎవరూ అక్కర్లేదన్నట్లు తల అడ్డంగా ఆడించింది. అక్కణ్ణుంచి పారిపోదామనిపించిందిగాని కాళ్ళు చచ్చుబడ్డాయి.

“మీ పేరు?” అన్నాడా కుర్రవాడు.

“లక్ష్మీ! రాజ్యలక్ష్మీ!” అన్నది హీనస్వరంతో.

ఈమాట వినగానే ఆ కుర్రాడిలో కలిగిన మార్పు వర్ణనాతీతం. ఒక్కసారి కొయ్యబారిపోయినాడు. ముఖం వెలవెలపోయింది. మరుక్షణం మొహమంతా ఎర్రగా కండ గడ్డ అయిపోయింది

అతి బలవంతంగా మాట్లాడుతూ, “నాపేరు వెంకటేశ్వర్లు, ఎప్పుడొచ్చారు?” అన్నాడు.

“నిన్న వచ్చా!”

తనను ఈ కుర్రాడు ఎవరనుకుంటున్నాడో లక్ష్మీకి అర్థమయింది. కాని ఆతని అపోహ ఎట్లా పోగొట్టాలో, పోగొట్టిన అనంతరం తానక్కడికి ఎందుకు వచ్చిందీ ఎట్లా

వివరించాలో లక్ష్మికి తెలియలేదు. అంతా వివరించవచ్చు. ఈ రోడ్డుమీదకాదు, ఒకటి రెండు వాక్యాలలో అంతకన్నా కాదు.

“లోపలికి వస్తారా? అన్నయ్యడాక్టరుదగ్గరికి వెళ్లాను. యింకో పావుగంటలో వస్తాను” అన్నాను వెంకటేశ్వర్లు.

“రంగారావుగారి కెట్లా ఉంది?” అన్నది లక్ష్మి.

“కొంచెం నింపాడిగానే ఉంది” అంటూ కుర్రాడు తలవాకిలి తలుపుతెరిచి ఇంట్లోకి దారితీశాడు. లక్ష్మి పిల్లిలాగా అతన్ని అనుసరించింది.

ఇల్లు కొంచెం లోపలగా ఉంది. ఇంటి వాకటిబయట అరుగులున్నై. ఒక అరుగుమీద లక్ష్మి చతికిలబడి చీరె చెంగుతో ముహం తుడుచుకున్నది.

“లోపలికి వచ్చి కూచోవచ్చు. మా అమ్మమ్మను కాస్తకాఫీ పెట్టమంటాను” అన్నాను వెంకటేశ్వర్లు. అతని గొంతులో ఆగ్రహం ఏమీ లేదు.

“ఫరవాలేదు. ఇక్కడ బాగానే ఉంది” అన్నది లక్ష్మి.

వెంకటేశ్వర్లు కూర్చోలేదు లోపలికి పోనూలేదు. వాకిలిదగ్గరే ఎటూ తోచనట్టు నిలబడి ఒక కుణం వ్రండి, “మీ పెళ్ళి యింకా నాలుగు రోజులే ఉన్నట్లుంది” అన్నాడు.

“లేదు! నా-నా పెళ్ళి ఇప్పుడప్పుడే లేదు” అన్నది కంగారుగా.

మొట్టమొదటిసారిగా వెంకటేశ్వర్లు మొహాన చిరు నవ్వాకటి వెలిసింది. అతను లోపలికిపోతూ, “మీరులోపలి కొచ్చి కూర్చుంటే బాగుంటుంది. నేనిప్పుడే వస్తున్నా” అని వెళ్ళాడు.

లక్ష్మికి క్షణమొక యుగంగా వుంది. వెంకటేశ్వర్లు లోపలికి వెళ్ళటం తనకేదో విమోచనం అయినట్టయింది. ఆ రంగారావు రాకముందే తాను వెళ్ళిపోవటం మంచిది. అతను కోలుకున్నాడు, తన బరువు తీరిపోయింది ఇంకెందు కొచ్చిన అనవసరం తగలాటం? లక్ష్మి చివాలున లేచింది తాను ఆ “రాజ్యం” వెళ్ళిపోతున్నానన్న విచారంతప్ప ఆమె కింకేమీలేదు అయినా అదంత ముఖ్యవిషయంకాదు తనజన్మలో తాను వీళ్ళని చూసేదిలేదు; వాళ్ళు తనను చూసేదిలేదు

నాలుగంగల్లో లక్ష్మి, ఎవరో తరుముకొస్తున్నట్టుగా తలవాకిలిద్గ్గిర వచ్చిపడింది. సరిగా ఆ సమయానికే గుర్ర బృందీ ఒకటి వచ్చి వాకిట ఆగింది. అందులోనుంచి నీర సంగా, జబ్బుగా కనిపిస్తున్న యువకుడొకడు, చేతిలో మందాసీనా పట్టుకుని దిగాడు తన యింట్లోనుంచి వీధిలోకి వచ్చిన పరాయిపిల్లనుసయితం అతను గమనించినట్టు కనపడ లేదు. కాని అతన్ని లక్ష్మి శ్రద్ధగా పరికించింది.

అతనే రంగారావయితే, అతనికంటే అందమైన యువకుణ్ణి లక్ష్మి ఎన్నడూ చూడలేదు...

అక్కను పట్నం తెచ్చారు. నెల గడిచింది. ఆమెకు సూడిదలు చేశారు. లక్ష్మీ కిప్పుడు ప్రతిరోజూ ఒక పర్వ దినంగా గడిచిపోతుంది. రాజ్యం పెళ్లి ఆర్భాటంగా అయి పోయిందిట; పెళ్ళికొడుక్కు కొంచెం ఐటతలట నల్లగా, లావుగా ఉంటాట. నవ్వితే భూమ్యాకాశాలు దద్దరిల్లుతాయట! చౌపదమ్మగారు గొప్పగావర్ణించింది. ఆవిడఅంచనా ప్రకారం ఎంత డబ్బు ఖర్చుచేసి చేస్తే అంత గొప్పపెళ్ళి.

అక్క పట్నం రావటం ఇదే మొదటిసారి. కనీసం రోజువిడిచి రోజు ఏదో ఒకవైపు పోవాలనిఉబలాటపడేది— రూపలేని మనిషయినా.

ఒకనాడు సాయంకాలం అక్క, లక్ష్మీ, తమ్ముడూ సినిమాకు ప్రయాణం కట్టారు. లక్ష్మీ స్నానాలగదిలో సబ్బేసి ముఖం కడుక్కుంటున్నది. ముందుగదిలో అద్దం ముందు నిలబడి తమ్ముడు శ్రద్ధగా క్రాపు నువ్వుకుంటున్నాడు.

“ఎవరండీ లోపలా?” అన్న పిలుపు వరండాలోనుంచి వినిపించింది.

తమ్ముడు బయటకొచ్చాడు. ఎవరో కొత్తమనిషి కనిపించాడు. అతన్ని చూస్తూనే తమ్ముడు తన మనస్సులో, “సినిమాస్టార్ లాగున్నాడే!” అనుకున్నాడు.

ఈ ఇంట్లో ఇప్పు డెవగుంటున్నారు?” అని అడిగాడు. తమ్ముడు చెప్పాడు.

“ఈ ఇంట్లో రాజ్యం అనే అమ్మాయి ఉంటున్నదా?” అన్నాడా యువకుడు.

“రాజ్యం కాదు, లక్ష్మీ” అన్నాడు తమ్ముడు గర్వంగా

ఆ సమయానికే లక్ష్మీ ముఖం తుడుచుకుంటూ బయటికి వచ్చింది. ఒక క్షణంపాటు ఆమె గుంటూరులో గుర్రబృందీ దిగుతూ కనిపించిన జబ్బుమనిషిని గుర్తించలేదు. అతనికి ఏజబ్బా లేదు. చక్కగా పూడాడు. ఇంకా అందంగా ఉన్నాడు.

లక్ష్మీని మాత్రం రంగారావు గుర్తించలేదు. అతను మొదటిసారిగా ఆమెకేసి చూస్తున్నాడు.

“నీపేరేనా రాజ్య - లక్ష్మీ?”

లక్ష్మీకి నోట మాటరాలేదు. అతను ఆమె జవాబు కోసం ఎదురు చూడనూ లేదు.

“నా కంటా అర్థమయింది. మా వెంకటేశ్వర్లు పొర పడ్డాడు. నాకోసం శ్రమపడ్డాడుకు థాంక్స్! వీలుంటే మీ పెద్దవాళ్ళతో రేపా ఎల్లుడో మాట్లాడతాను” అంటూ వచ్చినవాడు వెళ్ళిపోయాడు.

తంవాత రెండు మూడు రోజులకు నాన్న ఇంటికి వస్తూనే అమ్మతో, “ఎవరే ఆ అబ్బాయి? మొన్నెప్పుడో మనింటికూడా వచ్చాట్ట. లక్ష్మీని పెళ్ళిచేసుకుంటానని

కూచున్నాడు! ఈమధ్య ఉద్యోగం లేకుండా ఉన్నట్టే. ఇప్పుడు మళ్ళీ సంపాదించాట్టే! లక్ష్మీవంటివాళ్ళు కోటి కొకళ్ళుకూడా ఉండరన్నాడు దీని విషయం అతనికెట్లా తెలుసు?" అన్నాడు అయోమయంగా.

అంతా వింటున్నలక్ష్మి, "ఈమారుమనువు సంబంధం నాకేమీ అక్కర్లేదు!" అన్నది.

లక్ష్మి దొరికిపోయింది. అక్కా, వదినా, అమ్మా చుట్టూ చేరి లక్ష్మిచేత జరిగినదంతా చెప్పించారు. లక్ష్మిని వేళాకోళం చేశారు. చిట్టచివరకు ఈ సంబంధానికి ఒప్పుకోవచ్చునని సలహా ఇచ్చారు.

రంగారావు రెండుమూడు నార్లు వచ్చాడు. వచ్చి నప్పడల్లా, "అవునో మీ ఆయన వచ్చాడు" అని వదినే వేళాకోళం చేసింది.

ఒక్కసారి లక్ష్మితో ఒంటరిగా మాట్లాడతానన్నాడు రంగారావు. పెద్దవాళ్ళు సరేనన్నారు.

రంగారావు లక్ష్మితో ఏవో చాలావిషయాలుమాట్లాడాడు. రాజ్యం విషయం కూడా చెప్పాడు. మొదటగా ఆమె తనకు ఉత్తరం రాసి మోసగించిందన్నాడు. తనకూ రాజ్యానికిమధ్య ఉత్తరాలతప్ప ఇంకేమీ నడవలేదన్నాడు. తనకోసం జాలిపడి చూడవచ్చిన లక్ష్మికన్న తనకు ప్రపంచంలో ఆపులేవనూ లేరన్నాడు ఆమెచేసిన పని చెయ్యటానికి ఎంతో సాహసం కావాలన్నాడు.

ఒక ఆడదాని విషయంలో మోసపోయేవాడు ఎందరూ లేరు. విషయంలోనన్నా మోసపోతానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు. మళ్ళీ మరొక విషయంలో మోసపోయేకన్న ఈ అందగాడు తన విషయంలోనే మోసపోవటం మేలేమోననుకున్నది లక్ష్మి. అందుచేతనే ఆమె తన “నాహాసానికి” పరిస్థితులు ఎట్లా కలిసివచ్చినదీ ఆమె రంగారావుకి వివరించలేదు.

లక్ష్మి రంగారావును పెళ్ళాడటానికి ఒప్పుకున్నందుకు అందరూ సంతోషించారు అందరికన్న రంగారావు అధికంగా సంతోషించాడు.

శ్రీ కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః అయ్యా ! ఇవాళ...
తిథి వార నక్షత్రాలూ, త్యాజ్యమూ ఏకరుపు పెట్టాడు భైరవ
శాస్త్రులు.

“శాస్త్రులుగారికి ఉపదానం వెయ్యండ్రా,” అని
కేక పెట్టాడు మాధవరావుగారు.

“అయితే చూడండి, బాబూ. తను తండ్రిగారి తిథి
ఎల్లుండే, గుర్తుంది కాదా ?” అన్నాడు శాస్త్రులు స్నేహితు
గారితో.

“అవునండీ. మీ అబ్బాయిగారు ఊళ్లో ఉన్నారా”

“ఎల్లుండికీ ఉంటాడలెండి. వాడూ నేనూ తప్పక
వస్తాం. వేరే ఎక్కడా వెళ్ళకండి”

సరేనన్నాడు మాధవరావుగారు ఆయన భార్య
దోసెను బియ్యం తెచ్చి శాస్త్రులుగారి చెంబులో వేసింది.

శాస్త్రులు వెంటనే నిష్క్రమించక, “అయితే చూడండి బాబూ? ఈ యేడు మా రోడ్లోవాణ్ణి బళ్లో వేద్దామనుకుంటున్నాను. నలుగురూ తలాయంత సహాయం చేస్తున్నారు తమరు కూడా...” అని అడిగాడు.

“అట్లాగే చూద్దాంలేండి. కుర్రవాడి చదువెంత భాగ్యం? ... అవునుగాని ఆచారం తప్పిస్తున్నారేం?” అన్నాడు మాధవరావుగారు నవ్వుతూ.

“ఇంగ్లీషు చదువు చెప్పిస్తున్నా వేమంటున్నారా? చూడండి, బాబూ, నేను నేదం చదువుకున్నాను. ఏం శావుకున్నానూ? అక్షయపాత్ర తప్పలేదు. మా పెద్దవాడికి శాస్త్రం చెప్పించాను. ‘అబ్బో, తర్కవ్యాకరణాల్లో నీ కొడుకంతటివాడు లేడన్నారు. ఏం లాభించిందీ? సంభావనలకూ, సన్మానాలకూ తెగతిరిగి ఆరోగ్యం పాడుచేసుకున్నాడు. హైదరాబాదులో ఏమిటో కొల్లబోతున్నదని అక్కడి కెళ్ళాడు. అక్కడ ఎంత అవమానం జరగాలో అంతా జరిగింది. ఆ తురక సామ్రాజ్యంలో తద్దినం, మంత్రాలూ, సంధ్యావందనం ముక్కలు కూడా రాని తాగుబోతు వెధవలు పెద్దవాళ్ళయి కూర్చున్నారు... మనవాళ్ళే. ఇక్కణ్ణించి వెళ్ళివస్తాళ్లే. అయితే ఏం? యాచకో యాచకశ్శత్రుః! మా వాడికీ వొక పోగుపడ్డ వెధవలతోపాటు సంభావన లిప్పించామట జబ్బుపడి చక్కా వచ్చాడు.”

“మన తెలుగువాళ్ళ జన్మే అంతలేండి. ఎంత మానవ స్వభావమైనా ఎక్కువ స్థితిలో ఉన్నవాణ్ణి చూసి ఓరవలేక

పోవటంలో అర్థం ఉందిగాని, మనవాడు వెయ్యిరూపాయలు సంపాదించుకుంటున్నా, పదిరూపాయలు తెచ్చుకునేవాణ్ణి చూసి కళ్ళలో నిప్పులు పోసుకుంటాడు. అలా చూస్తే తెలుగు జాతంతా అడుక్కుతినే జాతే.”

“బాగా సెలవిచ్చారు ! — ఇక ఈ యాయవారం చాలాచ్చింది మా రెండో వెధవకైనా ఇంత ఇంగ్లీషు చదువు చెప్పించి గౌరవంగా బతికే సదుపాయం చేద్దామని చూస్తున్నాను.”

“నన్నడిగితే మంచిపని చేస్తున్నారంటాను. మా వాణ్ణి కూడా ఈ యేడే స్కూల్లో ప్రవేశ పెడుతున్నాను. మా వాడికి చదువు రాదేమోననిపిస్తుందండీ ! ఆ వెధవకు గట్టిగా రెండో యెక్కం రాదు. వాడికి లెఖ్కులు బొత్తిగా రావు. ఇంగ్లీషు కూడా అంతంత మాత్రమే. తెలుగేదో కాస్త వీడుస్తాడు అందుకని మా బావమరిదిని—వీడే మా రెండో బావమరిది ఇక్కడే వుండి పిల్లవాడికి కాస్త చదువుచెప్పరా అన్నాను మా గోపాలం ఇంటను చదివి బ్రెయినింగ్ కూడా అయినాడు. స్కూల్లో మాష్టరు పని దొరుకుతుందేమోనని చూస్తున్నాడు. స్కూలు కమిటీ చూడబోతే నానా అయోమయంగానూ ఉంది. అక్కడ పార్టీలూ ! నియోగులూ వైదీకులూనూ ! కొట్టుకు చస్తున్నారు. మా వాడికి ఉద్యోగం ఇవ్వటానికి ప్రయత్నిస్తామన్న వాళ్ళంతా మైనారిటీవాళ్ళు. మెజారిటీలో ఇద్దరు ముగ్గురైనా మావాడికోసం పాటుపడితే తప్ప ఉద్యోగం అయేటట్టులేదు. ప్రస్తుతం మీ వైదీకులదే

అక్కడ రాజ్యంగా వుంది — నే నన్నానని కోపం వద్దు” అన్నారు మాధవరావుగారు.

“ఉన్నమాటకు తప్పేమిటి, బాబూ ... అయితే, చూడండి ! తమ పేరేమిటన్నారూ? గోపాలంగారా ! మీగు పంతులుగారి పిల్లవాడికి చదువు చెప్పేటప్పుడు కాస్త మా వాణ్ని కూడా దగ్గిర ఉండనివ్వండి ? మావాడికోసం తమ రేమీ శ్రమ పడనక్కర్లేదు, చదువులో మావాడేమంత ఫరవాలేదు. అదీగాక పక్కన ఇంకో కుర్రాడుంటే పంతులు గారి పిల్లవాడి కూడా కొంచెం ఉత్సాహంగా ఉంటుంది. ఏమంటారు !”

“దానికేం భాగ్యంలేండి. అట్లాగే పంపించండి” అన్నాడు గోపాలం.

తనపని అయిపోగానే భైరవశాస్త్రులు శెలవు పుచ్చు కుని వెళ్ళిపోయాడు.

“ఉద్దండల్లే వున్నాడే! చీపురుపుల్లకూడా ఊరికే దొరికితే పొనిచ్చేట్టు కనిపించదు. దరిద్రం మదుషులచేత అటునంటిపనులు చేయిస్తుందనుకుంటా” అన్నాడు గోపాలం అతనూ దరిద్రంలో ఉన్నవాడే.

“దరిద్రం ఏమిటి నీ మొహం! ఆయనకు కనీసం పదిహేనేకరాల పొలా వుంది. ముప్పైవేళ్ళనుంచీ జోలె పట్టుకు తిరుగుతున్నాడు. నేనింతప్పట్నుంచీ ఎరుగుదును. అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఆయన అలవాట్లు మారలేదు. ఆ పిరు

కావిగుడ్డే కడతాడు. ఆ అంగవస్త్రమే పైనవేస్తాడు. ఆపూరి గుడిసెలోనే వుంటున్నాడు. ఈ ఊళ్లో కనీసం వంద ఇళ్ళల్లో ఆయనే తద్దినాటు పెట్టిస్తాడు. పెళ్ళిళ్ళూ వడుగులూ చేయిస్తాడు. అసల క్రియలు కూడా తనే చేయిస్తాడు. గోజుకెదారు మానికల బియ్యం సంపాదిస్తాడు. దొడ్లో ఒక కరేపరెబ్బ గగ్గర్నుంచీ గుమ్మడికాయవరకూ ఏది కనిపించినా దేహీ అని చెయ్యిచాస్తాడు. నెలకు రెండుగోజులన్నా ఇంట్లో వంట చేయిస్తాడో లేదో. అన్ని ఇళ్ళల్లోనూ ముత్యదువు పెట్టుకుంటే ఆయన పెళ్ళాం వుంది. ఎవరింట్లోనన్నా పెళ్ళి అయితే అయిదుగోజులూ వడ్డనలూ అనీ చేస్తుంది. యాభై యేళ్ళున్నయ్యా. ఇప్పటికి మనిద్దరం తినలేని తిండితిని హారా యించుకుంటాడు. నల్లగా చావదేలి ఎట్లా ఉన్నాడోచూసు ఉక్కు-ముక్క!”

“ఓరి పిడుగా!...వీడి కొడుక్కా నేను ఊరికే పాఠాలు చెప్పేదీ? కావలిస్తే నా ఆస్తిని అయిదుసార్లు కోనేస్తాడుకదా:” అన్నాడు గోపాలం. భైరవశాస్త్రులువ టి మనుషులుంటారని అతను కల్లోకూడా ఎరిగిడు.

2

భైరవశాస్త్రులు కొడుకు చదువుకుగాను లోకులదగ్గర పాఠిక రూపాయలు పోగుచేశాడు. అవి సత్యనారాయణ

ఏడాది చదువుకుగాను జీతానికి పుస్తకాలకూ రెండుజతల బట్టలకు కూడా సరిపోతే. ఇంకా అయిదో ఆరో మిగులుతే కూడానూ.

సత్యనారాయణనూ, మాధవరావు గారబ్బాయి రంగారావునూ బల్లోవేసిన రెండుమూడు రోజుల్లోపల మాధవరావుగారి బావమరిది గోపాలానికి తలవని తలంపుగా ఉద్యోగం అయింది. అవుతుందని మాధవరావుగాని, గోపాలరావుగాని కల్లోకూడా అనుకోలేదు. మాధవరావు ఈ విషయం స్కూలు ప్రెసిడెంటుతోనూ సెక్రటరీతోనూ ప్రస్తావించినప్పు డిద్దనూకూడా అసహ్యంగా మాట్లాడారు.

ఈ రహస్యం సత్యనారాయణ ద్వారా రంగారావుకి తెలిసి, రంగారావుద్వారా సెద్దవాళ్ళకు తెలిసింది సత్యనారాయణ రోజూ మాధవరావుగారింటికి వచ్చి ఒకగంట సేపు రంగారావు పక్కనేకూచుని గోపాలం చెప్పే పాఠాలు వింటూండేవాడు. గోపాలానికి ఉద్యోగం ఇప్పించింది భైరవ శాస్త్రిలేనని సత్యనారాయణ రంగారావుతో రహస్యంగా అన్నాడు.

మొదట మాధవరావు ఈ మాట నమ్మలేకపోయినాడు. కాని ఆలోచించినకొద్దీ నిజమే వుండాలనిపించింది. ఏమో ఉద్దండ ముండాకొడుకు! ఆ ప్రెసిడెంటు దగ్గరికి, సెక్రటరీ దగ్గరికి వెళ్ళి కాస్త గట్టిగా చెప్పాడేమో!

మర్నాడు ఉపాదానానికి వచ్చినప్పుడు మాధవరావు

గారు భైరవశాస్త్రులతో, “విన్నారా! మా గోపాలానికి సూక్ష్మలో వుద్యోగం దొరికింది” అన్నాడు.

“చాలాసంతోషం! ఎందుకు దొరకడండీ? మావాడు కూడా చెప్పాడు పాఠాలెంతో విశదంగా చెబుతారుట వారి ధర్మమూ అంటూ మావాడికింత చదువచ్చితే!” అన్నాడు శాస్త్రులు.

“శ్రీ కృష్ణార్పణం”గా ఇన్ని బియ్యం చెంబులో పోయించుకుని నిండిన చెంబులో బియ్యం జోలెలోకి మార్చుకుని శాస్త్రులు వెళ్ళిపోయినాడు.

“దొంగముండాణ్ణాడుకు, అంతుచిక్కలా!” అన్నాడు గోపాలం. “ఈ పుణ్యం ఈ బ్రాహ్మడు కట్టుకున్నదే. సందేహంలేదు. ఎటువంటివాళ్ళకు ఏవిధంగా రుణపడతామో చెప్పలేంకద!”

గోపాలం కృతజ్ఞతతో కూడిన హృదయం గలవాడు. పైకి చూపడం అలవాటులేకపోయినా అతను తన కితరులు చేసే చిన్నచిన్న ఉపకారాలు మరిచిపోయేవాడుకాదు. ఇతరులకు చిన్నచిన్న వుపకారాలు చేసే అవకాశం తనకు దొరికితే పోనిచ్చేవాడుకాదు. ఇటువంటివాళ్ళు ప్రపంచాన్ని ప్రేమించటానికి ప్రయత్నించి పరాభవం పొందుతుంటారు. ప్రపంచం మంచివాళ్ళ చేతుల్లో వుంటే గోపాలంవంటివాళ్ళు ఉపకారం తక్కువ పొందటమూ పరాభవం ఎక్కువ పొందటమూ తగుచు జరగదు. తనకు పరాభవం జాస్తిగా జరగ

బతుకే గోపాలం వుపకారం చేసేవాళ్ళని మరింతగా జాపకం పెట్టుకునేవాడు.

ఉద్యోగం దొరికిందన్న మాటేగాని స్కూలులో తనను హెడ్మాస్టరు, పెద్దమాస్టరుగావున్న ఇతర వైదీకి మాస్టరు చిన్నచూపు చూస్తారనీ, తన లోపాలన్నీ చిట్టా వేసి కమిటీవారి కందజేస్తూ వుంటారనీ, తనమీద వెగు ఉంటుందనీ గోపాలానికి తెలుసు. బళ్ళో మాస్టర్లంతా చెడ్డవాళ్లు కాగనీ గోపాలానికి తెలుసు. అందులో మంచివాళ్ళున్నారని కాని వాళ్ళు అరణ్యమృగాలల్లే స్వార్థం చూసుకోవటంలో ముణిగి వున్నారు. తనకు పైవాళ్ళ వల్ల అన్యాయం జరుగుతుంటే, అన్యాయమని నమ్మినా, వాళ్ళు దాన్ని గురించి ఏమీ చెయ్యరు. తమకన్యాయం జరుగుతుంటే ఇతరులు సహాయం చెయ్యకపోయినా చెయ్యలేదనుకోరు. వీళ్ళు దాస్యంలో వుండటమేగాక దాస్యం ఆమోదించారుకూడాను. ఆమాటకోస్తే గోపాలం కూడా దాస్యం ఆమోదించినవాడే మరి...

సత్యనారాయణ, పాపం రంగారావుతోపాటు కూర్చునేవాడేగాని గోపాలాన్ని ఒక్కప్రశ్న అడిగేవాడు కాదు. నోరు తెరచేవాడుకాదు. ఈ రెండూ మూడు రోజులన్నీ జరిగినపాఠాలేమీ లేకపోయినా సత్యనారాయణతో మాట్లాడనన్నా మాట్లాడనందుకు గోపాలానికిప్పుడు పశ్చాత్తాపం కలిగింది. ఇప్పుడు సత్యనారాయణకు రంగారావుతో పాటు సమానమైన శ్రద్ధను చూపసాగాడు. సత్యం చాలా

చురుకైన కుర్రవాడనీ, ఎంతో మంచి పాఠ్యాలు నేర్చుకోవటంకోసం భైరవశాస్త్రులు తన కొడుకును పంపిస్తున్నాడనీ గోపాలానికర్థమైంది. తనచేతిలో వున్నంతవరకూ సత్యాన్ని పెక్కి తెద్దామనీ; బాగా కనిపెట్టివుందామనీ అనుకున్నాడు.

కాని గోపాలం ఆశయం నెవ్వరే మోగ్యతే లేకపోయింది. పైవేటు ట్యూషన్లు చెప్పరాదనీ, డబ్బు తీసుకున్నా తీసుకోకపోయినా పైవేటు ట్యూషనుకు స్కూలు నిబంధనలు వొప్పుకోవనీ గోపాలానికి హెచ్చరిస్తారుగారు తెలియజేశారు. రంగారావుకు గోపాలం సహాయం చెయ్యకుండా అడ్డుపడటం బ్రహ్మవశం కాదు. గోపాలం వాళ్ళింట్లోనే వుంటున్నాడు కాని సత్యంమటుకు తన స్వగృహంలోనే చదువుకోవలసి వచ్చింది.

3

గోపాలం ఉద్యోగం ఏప్రిల్ నెలలో అయిపోయింది. అతని ఉద్యోగం అక్కడలో అంతం చేసి రెండు నెలలజీతాన్నింట్లోనే పాపాలు-ఆదా చేశారు స్కూలు కమిటీవాళ్ళు. ఆ ఉద్యోగం అయిపోయినందుకు అతనికి విచారం కలగలేదు. స్కూలుకక్షలమూలంగా అతను చాలాఅవసూనాలు

భరించాడు. ఎంతో ఓర్పుగలవాడైనప్పటికీ అతనికి ఎప్పుడో నొకరీమీద విసుగెత్తింది. స్కూలు మటుకు మంచి ఉపాధ్యాయుణ్ణి కోల్పోయింది. స్కూలందు విషయమై విచార పడలేదు.

స్కూలు కమిటీవాళ్ళ నిరంకుశ ప్రవర్తన ద్వారా గోపాలం చాలాడబ్బు కోల్పోయినాడు. కనీసం పదిహేను మంది స్కూలు నిర్ద్యోగులు అతని దగ్గర ట్యూషను చెప్పుకోవటానికి తయారయినారు. కొత్తమేస్త్రనే నెపంమీద కమిటీవారతన్ని ట్యూషనులు చెప్పుకోనివ్వలేదు.

స్కూలులో అనేకమంది ఉపాధ్యాయులు ట్యూషనులు చెప్పుకుంటున్నారు. దత్తాత్రేయలింట్లోనూ, రామ్మూర్తి ఇంట్లోనూ, శివరామయ్య ఇంట్లోనూ, గణపతి ఇంట్లోనూ, పాతికమందీ, ముప్పైమందీ నిర్ద్యోగులు ట్యూషను చెప్పుకుని అక్కడే పడుకునేవాళ్ళు. పరీక్షలు దగ్గరకొస్తున్న కొద్దీ ఈ నిర్ద్యోగుల సంఖ్య దాదాపు రెండింతలకు పెరిగింది. కొంతమంది క్లాసుకు క్లాసు ఇంటిదగ్గర చేర్చుకునేవాళ్ళు.

ఈ నిర్ద్యోగులకు క్లాసులో రానిసాతాలు ఇంటిదగ్గర ఎట్లావస్తాయి? ఏ ఆశతో ఈ నిర్ద్యోగుల తల్లిదండ్రులు నెలకు అయిదేసి రూపాయలిచ్చి ట్యూషను చెప్పిస్తున్నారు?

ట్యూషను చెప్పించుకునే నిర్ద్యోగులకు క్లాసులో ఎక్కువమార్కులు రావటం రివాజు. క్లాసుపరీక్షల్లో వీళ్ళే స్వమా తప్పరు. అయితే ఆఖరు పరీక్ష మాటేమిటి? అదీ

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః

ఉపాధ్యాయుల చేతుల్లో వున్నదే. ఎల్లయ్య క్లాసు పేపరు పుల్లయ్య చేతిలో వుంటుంది. పుల్లయ్య క్లాసు పేపరు మల్లయ్య చేతిలో వుంటుంది. అంతా బీరకాయపీచే. నీ పేపరు నాకు చూపించు, నా పేపరు నీకు చూపిస్తా! అంతా పొట్టకోసం దేవులాడుతున్నవాళ్ళే.

ఫలితమేమంటే స్కూలుఫైనలు వరకూ దేదీప్యమానంగా వెలిగినవాడు గవర్నమెంటు పరీక్షలో గొట్టుపడ్డట్టు పడటం జరిగేది, ఇంత డబ్బూ బుగ్గిలో పూసిన పన్నీరయిందని అప్పటికి తెలిసినప్పటికీ పిల్లల తండ్రులకు! యాభై రూపాయల జీతంగల మాస్టరు, పైన నూటయాభై సంపాదించటం విడ్డురంగా వుండేదికాదు. స్కూలు కమిటీ కట్టుదిట్టాలతో కూడుకొని వుంటే మేస్టర్లంత తెంచుకుపడటాని కవకాశం వుండకపోను. కాని ఈస్కూల్లోకుళ్ళంతా కమిటీలోనే ఉంది. ఉపాధ్యాయుల పై సంపాదనలో భాగం తీసుకుని సెక్రటరీగారే చాలా వేలు సంపాదించాడని ప్రతీతి ఉండేది. నిజం కూడా కావచ్చు.

స్కూలు విద్యార్థులలో మటుకు గోపాలం చాలా గట్టి మేస్టరనే ప్రతీతి పడిపోయింది చదునంటే ఇష్టం వున్నవాళ్ళూ, లేనివాళ్ళూ, మెత్తనివాళ్ళూ, అల్లరివాళ్ళూ — అందరూ ఏకగ్రీవంగా గోపాలనుంటే గౌరవంగా వుండేవాళ్ళు. శలవల్లో నలుగురైదుగురు విద్యార్థులు రెండోఫారం కింది తరగతులవాళ్ళు అతని దగ్గరికి ప్రేవేటుకొచ్చి నెలకు పది పదిహేనూ, ఇరవై కూడా ఇచ్చి శలవలాఖర్న వేరే ఊళ్ళలో

పై తరగతుల్లో ప్రవేశించటానికి ఆశపడ్డారు వీళ్ళంతా పాసవుతామనే ఆశ ఏమీలేని బాపతు. అయినా గోపాలం ఈ ట్యూషన్లు ఒప్పుకున్నాడు. సత్యానికూడా శలవుల్లో వచ్చి తనదగ్గర చదువుకోమన్నాడు. కేవలమూ ప్రైవేటు ట్యూషన్లు చెప్పి బతకవచ్చుననే ఆశ పుట్టింది గోపాలానికి.

ఈ విధంగా గోపాలం ఒక సంవత్సరం గడిపాడు. మరుసటి సంవత్సరానికి పరిస్థితులు తారుమారై స్కూలు కమిటీలో నియోగుల సంఖ్య హెచ్చి వారికి పెత్తనం లభించింది. ఒక్కసారిగా పదిమంది నియోగి మెంబర్లు వచ్చి స్కూలు కమిటీలో చేరారు, స్కూలు ఆర్థికపరిస్థితులు బాగుండని కారణంచేత, స్కూలు నిర్వహణం గురించి వూళ్లో అలజడి జాస్తి కావటం వల్లా ఈ మార్పు తాత్కాలికంగా మంచిదే అయింది.

ఇతరవిషయాలెట్లావున్నా గోపాలం తిరిగి ఉద్యోగం సంపాదించాడు. మరుసటి సంవత్సరం అదిఖాయం కూడా అయిపోయింది.

గోపాలం సత్యానికి శాశ్వతమైన మేస్టర్స్ రైపోయినాడు. సత్యం ప్రతి ఏడూ దాదాపు ప్రతి సబకులోనూ మొట్టమొదటి మార్కు తెచ్చుకుంటుంటే గోపాలానికి స్వయంగా ఎంతో గర్వంగా వుండేది. రంగారావు మొదటి సంవత్సరమే వెనకపడిపోయినాడు. అయినా సత్యాన్ని గోపాలం వదలలేదు గోజూ సత్యం, గోపాలం గార్రింటోనే చదువుకునేవాడు. అక్కడే పడుకునేవాడు అతనికింటో పడుకునే అలవాటు కూడా తప్పింది.

సత్యం మూడో ఘాట చేరిన సావత్సరం గోపాలం

అతన్ని తన సెక్కులోనే వేసుకున్నాడు. ఆ సంవత్సరం సత్యం చదువుకో తీసుకున్న శ్రద్ధ గోపాలం మరే విద్యార్థి చదువులోనూ ఎన్నడూ తీసుకుని ఉండలేదు.

ఆ తరువాత సత్యానికి గోపాలం మేస్టరుగా వ్యవహరించలేదు. తనతో సమానంగానే చూసుకున్నాడు. తన ఇంటోనే సత్యాన్ని చదువుకోమన్నాడు. అప్పుడప్పుడూ అతని చదువు గురించి విచారిస్తూ వచ్చాడు. కాని స్వయంగా దగ్గర కూర్చుని సూచించాడేమీలేదు.

సత్యం స్కూలు ఫెలోలు పరీక్షకు కూర్చునేనాటికి అతని జీవితంలో గోపాలం ఒక గొప్ప స్నేహితుడుగా తయారై సిద్ధంగా ఉన్నాడు.

4

ఇంకా కొద్దిరోజులకు పరీక్షా ఫలితాలు తెలుస్తాయనగా ఒకనాడు సత్యం వచ్చి గోపాలాతో, “మేస్టారూ, మా నాన్న నా పెళ్ళి చేద్దామని చూస్తున్నాడు. మీరే సలహా చెబుతారు?” అని అడిగాడు.

సత్యం ఆమాట అంటూడగా గోపాలం చేతిలో ఒక ఉత్తరం ఉంది— ఒకానొక స్నేహితుడు రాసినది. ఆ క్షణంలో సత్యం వచ్చి ఈ వార్త చెప్పి సలహా అడగటం గోపాలానికి దైవికంగా కనిపించింది.

“నన్నడిగితే చేసుకోమనే అంటాను. ఇంకా ఆలస్యం చేశావంకే పిల్ల నీకన్న మరీ చిన్నదైపోతుంది. దురదృష్టవశాత్తు మన సంఘం రజస్వలనంతర వివాహాలు ఒప్పుకోదాయె... కాని ఒక్కపని చేస్తావా, సత్యం? అర్జంటుగా నేను మీ నాన్నగారితో ఒక విషయం మాటాడాలి. ఆయన కెప్పుడు వీలవుతుందో కనుకో. పెద్దవాడు, ఆయన నా దగ్గరికి రానక్కర్లేదు నేనే వచ్చి మాటాడుతాను” అన్నాడు గోపాలం.

“అదేమిటండీ, మాష్టాకూ? ఆయనే మీ దగ్గర కొస్తాడలెండి ఆయనతో ముందుగా అప్పాయింటుమెంటు పెట్టాలా?” అన్నాడు సత్యం.

“అలాకాదు, సత్యం! ఈ విషయంలో న్యాయంగా నేనే ఆయన దగ్గరికి వెళ్ళాలి.”

“ఫరవాలేదులెండి, నే నింటికి వెళ్ళి చెప్పగానే బయల్దేరి రాడూ?” అంటూ సత్యం సెలవు పుచ్చుకున్నాడు.

సత్యం చెప్పినట్టే మరో పావుగంటలో భైరవ శాస్త్రిల్లు గోపాలంగారింటిదగ్గర హాజరయినాడు.

“రండి శాస్త్రిల్లుగారూ, దయచెయ్యండి. పెద్దలు మీరే వచ్చారు” అన్నాడు గోపాలం.

“రావటం నా విధి” అన్నాడు ముసలాయన. ఆయన కిప్పుడు అరవై చేరబడుతున్నాడు. కొంచెం వయసుకూడా కనిపిస్తున్నది. గోపాలం ఆయన్ను బలవంతాన కుర్చీలో కూర్చోబెట్టాడు.

“మ రేం లేదు, మీవాడి వినాహం గురించి అనుకుంటున్నట్టు నాకు చూచాయగా తెలిసింది. ఆముక్కనిజమేనా?”

“అనుకోవటంవరకూ చేతిలో పనేగనక అనుకున్న మాట నిజమే. తమకు చెప్పుదామనుకుంటున్నాను కూడానూ. నాకు తనుకంటే ఆపులేవనున్నారా? తమరు మావాడి విషయంలో తీసుకుంటున్న శ్రద్ధ మరెవరు మటుకొందుకు తీసుకుంటారు గనకా? వాడి పురాకృత పుణ్యమో ఏమిటో అనుకుంటాను!”

“ఎంతమాటన్నాడు? పైకొచ్చే విద్యార్థి నావాడిని చెప్పుకుందామని ఏ మేస్తరుకుండడు చెప్పండి. రేపు మీవాడు పెద్దవాడైతే నేను చెప్పుకుని గర్వపడకూ?” అన్నాడు గోపాలం నవ్వుతూ.

“ఏ జన్మానో మావాడు పెట్టి పుట్టబట్టే తమరంతగా వాడియందు నమ్మకం వుంచటం జరిగింది... ఇంతకూ వాడి పెళ్ళి విషయం అడగటంలో తమ వుద్దేశం—”

“మ రేమీలేదు మీరు పిల్లవాడికి ఏపాటి కట్నం కోరుతున్నారు, ఎటువంటి అభిప్రాయంలో వున్నారో తెలుసుకుందామనే!”

భైరవశాస్త్రిల్లు కనుబొమ్మలు ముజేసి రెండు క్షణాలపాటు వేలకేసి చూసి తలపైకెత్తి మనస్సులో వున్న మాట చెబుతున్న వాడిల్లే “అయ్యా, నేను పెద్ద గొంతెమ్మ కోరిక పెట్టుకున్నాను. మనస్సులో వున్న దురాశ బయటికి చెప్పేస్తే పోతుంది. నా రెక్కలు బలహీనమైపోయినై. శరీ

రంలో పూర్వపు దార్ధ్యమూ జవసత్వాలూ లేవు. పోను పోను కుర్రవాడి చదువు నాకు భారమైపోతుందా అనేభయం పట్టుకుంది. ఇదివరకల్లా పడ్డ కష్టమేమో పడ్డానుగాని, ఇక నైనా, ఈ మిగిలిన నాలుగురోజులూ కృష్ణా రామా అంటూ ఇల్లు కదలకుండా కూచుందా మనిపిస్తున్నది. పిల్లవాడి భారం పిల్లనిచ్చేవారు తీసుకుంటే—వాడెంతవరకు చదువుకుంటానంటే అంతవరకూ—పోతానంటే ఇంగ్లాండు కూడా పంపే బాధ్యత మీద వేసుకుని చదివించి నట్టయితే నాకు తినేటందు కింత లేకపోలేదు. నాకూ ఇరవై ఏకరాల ఆస్తి వుంది—అంతా స్వార్జితంసుమండీ, జోలెపట్టుకు తిరిగి సంపాదించాను. గడచిన పదేళ్ళనుంచీ ఏరోజున నేను జోలె అవతల పా రేసినా నాకు హాయిగా వెళ్ళిపోయ్యేది. కాని ఈ కుర్రవాడికోసమే నేను యాచనచేశాను. నా బొందెలో ప్రాణం వుండగా నేను కూడబెట్టగలిగిన ప్రతి చిల్లిగవ్వా వాడి చదువుకింద భారపోయటానికే సంకల్పించాను. న్యాయంగా మా పెద్దవాడికి ఆస్తి కొంత ఇవ్వాలిచూడండీ, అదికూడా పాటించకుండా పూచిగపుల్లతో సహా మా రెండోవాడి చదువుకే భారపొద్దామనుకున్నాను. ఆడపిల్లల క్కూడా ఏమీ పెట్టినవాణ్ణి కాలేదు. వాళ్ళందరికీ ఏదో విధంగా గడిచిపోతున్నదికదా, పోనీ ఈ వున్నదిపెట్టి వీణ్ణి ఎంత పైకి తీసుకురావచ్చునో చూద్దామనిపించింది...

“ఎందుకో కొంతకాలంగా నాలో స్వార్థం కలుగు తున్నది. ఆడపిల్లలకు తలా రెండేకరాలైనా ఒదిలి ఈ కట్టెను వొదిలేద్దామనిపిస్తున్నది. మా పెద్దవాడి కిందులో

సహమైనా ఇద్దామా అనిపిస్తున్నది. వాడుకూడా నామాదిరి గానే ముసలితనంలో కూడా యాచనచెయ్యాలా ఏవిటిరా ఈశ్వరా-అనిపించి జాలివేస్తున్నది కాని పిల్లవాడి చదువు ఎటూకాకుండా చెప్పించటం ఇష్టంలేదు. మొదట బియ్యే వరకూ చదివించుదామనుకున్నాను. బియ్యే పనిపాటి అయిపోయింది. బి. యల్. చదివించుదామనుకున్నాను. అదీ చవుకయిపోతున్నది. ఏ ఐ. సి.యస్సయినా చదివిస్తేనే గాని, నా మొదటిగురికి తగిలేటట్టులేదు. నాదగ్గర ఈ ఆస్తి ఉంచుకుని వాడి చదువు నడిమధ్యలో ఆపెయ్యటం అదీ ధర్మంగా కనిపించటంలేదు. ఒకటి రెండేసి ఎకరాలు ఆడ పిల్లల కిచ్చినా, పోనీ సదెకరాలు నా పెద్దవాడికిచ్చినా, అందు వల్ల అయ్యేవినియోగంకంటె అంతా ఖర్చుచేసి అయినా - చదువంత అంటుతున్నది గనక — వీడిమీదే వినియోగ పరిస్తే ఉత్తమ ఫలం ఉంటుందేమోననే ఆశ పీకుతున్నది.”

“పంతులుగానూ, ఈ సందిగ్ధావస్థలో నా కొక్కటే ఉభయతారకమైన ఊహ తోచింది. ఇంతకీ కలవారి పిల్లను చేసుకుని మా రెండోవాడి చదువు బాధ్యత వారికే వొదిలేసి ఈ ఉన్న తృణమూ పెద్దపిల్ల కిచ్చేసి నేను కూడా — ఇంకా ఎంతలెండి—నాలుగు ఘడియలపాటు భగవద్భాసనం చేసుకుందామనే స్వార్థంలోపడ్డాను. ముసలివాడికెంతతృష్ణరా అనుకుంటారేమో కడుపులో వున్న ఆలోచన పైకి అనేశాను.”

అయిదాగు నిమిషాలపాటు ఇద్దరూ మాట్లాడలేదు. గోపాలం తన ఎదురుగా వున్న ఈ విచిత్రమైన వ్యక్తిని అర్థం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నించాడు. ఇంతకాలమూ ఈయన నొత్తి లోభి అని, యాచనా ప్రవృత్తి కలవాడని గోపాలం విశ్వసించాడు. అటువంటివాడు “ఇప్పుడు నాలో స్వార్థం ప్రవేశిస్తున్నది” అని ఒప్పుకుంటుంటే గోపాలానికి చెప్పరాని ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఇంతకాలమూ ఈ ముసలాడు తన చిన్నకొడుకు కోసం ఇంత పెద్ద ప్రయత్నంమీద బయలుదేరాడని వింటుంటే ఈ “ఛాందసుడు” అగస్త్యుడంత ఎత్తయిన మనిషిగా కనిపించాడు. ఎన్నేళ్ళ శ్రమ, ఎంత దీక్ష! ఈ ఛాందస్సు శాస్త్రుర్లుగారితో పోలిస్తే పదవులకోసమూ బిరుదులకోసమూ దేవులాడే వాళ్ళంతా క్రిములకన్న తక్కువ ప్రమాణంలో కనిపించారు గోపాలానికి మామూలు లెక్కన తను తెలివిగలవాళ్ళలో జతే అయినప్పటికీ దాదాపు పదేళ్ళుగా చూస్తున్న ఈ శాస్త్రుర్లుగారిని ఆయన తన మనస్సులో మాట బయటికి చెబితే తప్ప అర్థం చేసుకోలేకపోయినాడే !

“మీరు కోరినట్లుగా జరుగుతుందనుకుంటాను. మీ స్వార్థం ఏమీలేదు. మీ కోరిక చాలా సజ్వమైనది. నాకే డబ్బుంటే మీ భారం నేను వేసుకుని మీ పిల్లవాడికి చదువు చెప్పించి నా కూతుర్నిచ్చి వివాహం చేద్దాను. ధనికులంతా ఐసీయస్ పాసయిన అల్లుళ్ళను వెతికి వేలకు వేలుపోస్తారేగాని సత్యంలాంటి వాణ్ణి చూసుకొని ఐసీయస్ పాసుచేయించే కీర్తి మీదవేసుకోరు ఇదేతల్లక్రిందులుప్రపంచం” అన్నాడు గోపాలం.

“మీరు చెప్పవలించిందేదో చెప్పారుకారు” అన్నాడు శాస్తులుగారు. గోపాలానికా ప్రశ్న అర్థంకాలేదు.

“నూ...డి పెళ్ళి ప్రస్తావన ఏడేదేశతోనో తెచ్చారు. నా సొంతగొడవతో మిమ్మల్ని చెప్పనిచ్చానుకాను.”

గోపాలానికీ సంగతి జాపకం చెయ్యగానే అకస్మాత్తుగా బిడియం పట్టుకుని మొహం జేవరించింది.

“అబ్బే, అది వేరే విషయంలేండి. అదేమీ కుదిరేది కాదు, మనకు పాసగే సంగతి కాదు” అని గోపాలం నీళ్ళు నమిలాడు.

భైరవ శాస్తులు, నవ్వి, “నా చెవినకూడా వెయ్యరాదా?” అన్నాడు.

“నా స్నేహితుడొకడు—బొత్తిగా లేనివాడే. పాపం, అయితే బహుయోగ్యుడు—తన పిల్లకు తెలివిగల కుర్రవాడేవడన్న దొరికితే చూడమని నాకు రాశాడు. వైదీకే. పిల్ల చాలా తెలివిగలది. సంగీతం చక్కగా పాడుతుంది. ఫిడేలు వాయిస్తుంది, ఇంటిపనులన్నీ చేస్తుంది. చాలా బుద్ధిమంతురాలు. ఆశ గదా? మంచి సంబంధం కోసం చూస్తున్నాడు. కట్నం ఇచ్చుకోలేడు. ఖర్చుం!... సత్యానికి చేసుకోంటే ఇద్దరూ ముచ్చటగా ఉడు, జోడుగా వుంటారని ఆలోచన పోయిందిగాని... మీరు పెట్టుకున్న లైనుకూ దీనికి కలవదు. అడిగారని చెప్పానుగాని నాకే సిగ్గుగా ఉంది చెప్పటానికి. మీ మనసులోవున్న ఆలోచన సబబైనదని తెలిసి ఇక ఈ విషయం ఎట్లా ప్రస్తావించనూ?” అన్నాడు గోపాలం.

భైరవశాస్తులు మళ్ళా ఒక నిమిషంపాటు నేలకేసి చూసి తల పెకల్తే, “మిరిష్పడే ఆ స్నేహితుడికే మాటారాయకండి. రే పీ పాటికి నేనే వచ్చి మాట్లాడతాను. నాకు సెలవిప్పించండి” అంటూ లేచాడు.

గోపాలం ఆ మాటమీద ఆట్టే ఆశ పెట్టుకోలేదు.

5

గోపాలం మళ్ళీ పొరపాటు పడ్డాడు. మర్నాడు సాయం కాలానికి భైరవశాస్తులు మళ్ళీ వచ్చి కూర్చుని, “అయ్యా, మీ స్నేహితుణ్ణి ఒకసారి రమ్మనండి. వీలయితే పిల్లనూ, పిల్ల జాతికాన్ని వెంటపెట్టుకు రమ్మనండి ఆలస్యాదమృతం విషం” అన్నాడు.

“మీరేమీ తొందరపడలేదుకద? కాస్త విచారిస్తే సత్యానికి మంచి సంబంధం దొరుకుతుందేమో! పిల్లనిచ్చేవారు వేలకు వేలుపిల్లవాడికి ధారపోయకపోయినా, అప్పుపెట్టవచ్చు. తరవాత సత్యం. తీర్పుకోలేకపోతాడా?” అన్నాడు గోపాలం.

శాస్తులుగారు తల అడ్డంగా తిప్పాడు.

కన్నతండ్రివి నేను పస్తాయిస్తే పిల్లనిచ్చిన మామగారు డబ్బు తెచ్చి పోస్తాడా? అంత సులభంగా డబ్బుపోయ్యే

గల లక్షాధికారి తన కూతుర్ని మావాడికిస్తాడా? గొంతెమ్మ కోరికలు! నేను నిన్న నే మనవిచేస్తినే... ధీరుడైనవాడు తల పెట్టిన పనులు తుదముట్టించవలసిందే. మీ స్నేహితుణ్ణి పిలిపించండి. మీ ఆస్తులకంటే మా కాపులులేవు.”

మరోవారం రోజులకల్లా సత్యంపెళ్ళి స్థిరపడింది. ఇంకో పదిరోజులకు పెళ్ళి జరిగిపోయింది కూడాను.

సత్యానికి ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో సీటు వచ్చింది. అతను మద్రాసు బయలుదేరి వెళ్ళేటప్పుడు గోపాలా కొన్ని ముక్కలు చెప్పాడు.

“దేవుడనుకూలిస్తే నువ్వు చాలా ముందుకొస్తావు. కాని ఒకటి జ్ఞాపకం పెట్టుకో. నువ్వు మీ నాన్నగారికి రుణ పడబోతున్నావు—ఒకవిధంగా కాదు. రెండువిధాలుగా. నీమీద ఆయన పెద్ద ఆశలుపెట్టుకున్నాడు. నువ్వు మరికొన్ని సంవత్సరాలపాటు అనాలో రాత్రులు దీక్షతో పనిచేస్తే తప్ప ఆ ఆశలు ఫలించవు. ఆయన నీకోసం నువ్వు పుట్టినప్పటి నుంచీ దీక్షగా నీకోసం పనిచేశాడు. ఇంకాచేస్తున్నాడు. అది మరచిపోకు. ఆయన ముసలివాడు, నువ్వు కుర్రాడివి. అందు చేత నీ దీక్షకంటే ఆయన దీక్ష గొప్పది. నువ్వు చెయ్య వలసింది అసాధ్యమైన విషయంకాదు—సివిల్ సర్వీసులో చేరేవాళ్ళంతా చేస్తున్నపనేకాని మీ నాన్నగారు చేసినపని అసాధ్యమైనది. అటువంటి త్యాగం ఏ తండ్రి చెయ్యడు.

“రెండోసంగతి ఏమిటంటే, నువ్వు రూపాయి అణా

పైసలతో నీతండ్రిగారికి రుణపడబోతున్నావు. జ్ఞాపకం పెట్టుకో. అది తీర్చవలసిన బాకే. ఆ ఋణం తప్పించుకో దలిస్తే నువ్వు ఏ ప్రియమైన పరీక్షో చదవేసి ప్రాక్టీసు పెట్టుకోవటం తప్ప మరొకదారిలేదు. కాని ఆపనిచేస్తే మీనాన్నగారికి ఆర్థిక మైన బాధ తప్పిస్తావుగాని ఆయనపడ్డ శ్రమంతా వృధా అవుతుంది.”

సత్యం ఈ విషయాలు జ్ఞాపకం పెట్టుకుని దీక్షగా చదువుతానన్నాడు.

పట్నంచదువు ప్రారంభించినాక చిన్నతనంనుంచీ పట్నంలోనే ఎందుకు చదవకపోతినా అనిపించింది సత్యానికి. ఈకాలపు చదువుకు తగిన వాతావరణం పట్నంలో వున్నట్టుగా చిన్న బస్టీలలో వుండదు అక్కడ ఎంతో తెలివిగల వాళ్ళనిపించుకునే సత్యంవటి విద్యార్థుల కుక్కువ లోకజ్ఞానం వుంటుంది. తన ఊటివిద్యార్థుల్లో ఎంతో సంపన్నులూ, గొప్ప సంబంధాలు కలవాళ్ళూ, అనేకంకాల ఉద్యమాల్లో తిరిగేవాళ్ళూ, ప్రతిభ వాళ్ళు వుండటం కనిపెట్టి వాళ్ళ సహవాసాలు సంపాదించసాగాడు. అతన్ని కూడా వాళ్ళు చాలా తెలివిగల విద్యార్థుల్లో ఒకడికింద స్వీకరించారు.

సత్యానికి లెక్కరర్లతో కూడా కొంత చదువు దొరికింది. ఐ. సి. యస్. మీద ఆశ పెట్టుకున్నాడని తెలిసి వాళ్ళుకూడా ప్రోత్సహించి సలహాలిచ్చారు. ఆ సలహాల నతను వేరవాక్యాలుగా పాటించాడు. కాలేజీ చదువు కాక

సత్యం యూన్వర్సిటీ లైబ్రరీలో అనేక గంటలు గడిపేవాడు.

అతనికి ఎంతడబ్బు కావలసినా తండ్రి సంపన్నుడవుచాడు. ఆ డబ్బుతప్ప సత్యానికి ఇంజీ వాతావరణంతో ఏమీ సంబంధంలేకుండా పోయింది. పట్నం వచ్చేవరకూ సత్యం తనయింటి సంస్కారపు గిరులుదాటి పోనేలేదు. కాని ఇప్పుడు దాన్నిదాటి ఎంత పైకివెళ్ళితే తనకంత ఉపయోగమనిపించింది. పొదుపూ, పూర్వసంప్రదాయాలు మంచి తనమూ—ఈ విలవలేవీ తనకు పనికి వచ్చేవికావు.

6

సత్యం ఆనర్సు పరీక్షల్లో ఉత్తీర్ణుడైనాడు. తరవాత కొద్దికాలానికి ఐ. సీ. యస్. ప్రవేశ పరీక్షలో నెగ్గి ఏరుకోబడెను.

భైరవశాస్త్రిలు ఆరోగ్యం కొంతకాలంగా బాగాలేదు. ఆయన ఎక్కడికీకదలబంతేదు. పెద్దకొడుకు సంసారం ఖర్చుకూడా జాస్తి అయింది. ఆయన ఇద్దరు కూతుళ్ళకు పెళ్ళిచేశాడు. సామాన్య సంబంధాలు తెచ్చినా కట్నాలు పోయ్యవలసి వచ్చింది. రాబడి ఖర్చుకు చాలలేదు. కాని

భైరవశాస్త్రులు అణచీటిమీద ప్రాణంపోయినా దస్కతు పెట్టలేదు. అయినకాడికి పొలం తెగనమ్మి ఖర్చుజరిపాడు.

సత్యం ఖర్చుముందీ ఖర్చులన్నీ కలిపినా ధూపానికి రాలేదు. ఈ సంగతి భైరవశాస్త్రులు అనుకున్నదేగనక ఆయన ఏమీ విచారించలేదు. ఇంగ్లండు వెళ్ళిన తరవాత సత్యం ఖర్చు అంతులేకుండా పెరిగిపోయింది “డబ్బు జాగరగా వాడు” అని రాద్దామని ఎన్నిసార్లో కలం చివరిదాకా వచ్చింది కాని శాస్త్రులు నిగ్రహించుకున్నాడు సత్యాన్ని ఏవిధంగానూ నిరుత్సాహ పరచరాదు వాడు తన చదువు విషయంలో శ్రద్ధవహించినన్నాళ్ళు ఇంకేం జరిగినా ఫరవాలేదు

ఇంగ్లండులో శిక్షణపొంది దొరవేషంతో సత్యం దిగాడు. భైరవశాస్త్రులు నిట్టూర్చాడు. సత్యంపైస్వరూపమే కాకుండా అతని ప్రవృత్తి గూడా చాలా మారిపోయినట్టు కనిపించింది. జీవితం గురించీ జీవిత సమస్యల్ని గురించీ ఒక నిర్లక్ష్యభావం కనిపించింది. అది నిర్భయం కాదు, నిర్లప్తత గూడా కాదు. అనేక స్వల్ప విషయాల్లో సత్యానికెంతో తాకిత శ్రద్ధ ఉంది. తన దుస్తులు కొంచెం మడత నలిగినా రాద్దాంతం చేస్తాడు. గడియారం ప్రకారం పనిచేస్తున్నట్టుగా తను అనుకున్నదానికి ఒక నిమిషం జాగయితే అల్లాడి పోతాడు ! ఇదంతా ఒక కొత్త సంస్కారమని శాస్త్రులుకు తట్టలేదు. తనకొడుకీ లక్షణాలన్నీ అలవాటు చేసుకున్నాడని నమ్మాడు. సత్యంనేర్చిన కొత్త అలవాట్లన్నీ ఇంకా ఆయనకు

తెలీవు అదంతా తెలుసుకునే అవకాశం లేకమునుపే భైరవ శాస్త్రులుకు పెద్దకనువిప్పయింది. సత్యం అంతవరకూ భార్యను తెచ్చుకోలేదు. ఇప్పుడాపని చెయ్యమని తండ్రి హెచ్చరిస్తే సత్యం సరిగా వినిపించుకోలేదు.

భైరవశాస్త్రులుకు కొడుకుమీద అనుమానం కలిగింది. ఏమిటి వీడి ఆలోచన? చవుక బారు వెధవలు చేసి నట్టుగా అక్కడ ఏ దొరిసానో మరిగివచ్చాడా! లాంఛనంగా ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోమంటేనే సత్యం నిశ్చయమిలాడు. కాని ఎవ్వరికీ తెలీకుండా ఆ తంతుచేసేశాడు భైరవ శాస్త్రులు.

ఇక గర్భాదానం విషయంలో సత్యం లొంగేట్టు కనిపించలేదు. కాస్త రెట్టించి హెచ్చరించగా, "ఇంత చదువూ చదివి నా విషయాలు నేను చూసుకోనా? నా కెందు కింత చెప్పటం?" అన్నాడు.

"ఒరే, కొన్ని విషయాలెంతచదువు చదివినా తెలీవు అని పెద్దవాళ్ళు చెబితే తెలియవలసిందే"

సత్యం ఏదో గొణిగాడు.

త్వరలోనే అతన్ని దూరదేశం వేశారు. అతనక్కడ ఎవ తెనో నల్లదాన్నే - పెట్టుకు వుంటున్నాడని వదంతులు వినిపించినై సత్యం మామగారు తన వియ్యంకుడితో సంప్రదించి తన కూతుర్ని వెంటబెట్టుకుని అల్లుడిదగ్గరికి వెళ్ళాడు.

సత్యం మామ గారితో ఏమీ మాట్లాడలేదుగాని భార్యతోనే మంచిగా చెప్పాడు.

“నేను బుద్ధిరంగునప్పుడు మా నాన్న నీకూ నాకూ పెళ్ళి చేశాడు. నాకు నీమీద ఏమీ కోపం లేదు. కాని ఇంగ్లండులో నాకోక బంగారీపిల్లతో స్నేహమయింది. ఆ పిల్ల అక్కడ చదువుకుంటుండేది, ప్రతికలకు రాస్తూండేది. ఆ అమ్మాయికి పెళ్ళి కాలేదు. నువ్వొక్కండేలేకుండా వుంటే మే మిద్దరమూ పెళ్ళాడి వుండేవాళ్ళు. కాని మా కప్పుడా అవకాశంలేదు. నాతో స్నేహంగా వుండటానికై నా ఒప్పుకుందిగాని మరొకరిని పెళ్ళిపడడాని కిష్టపడలేదు నేను నిన్నొక్కమునుపే ఆమె నెరుగుదును. నికోసం ఆమెను తరిమియ్య మన్నావా? నా వల్లకాదు ”

“నే నెక్కడికి పోతాను? నన్నుకూడా ఇక్కడే ఉండ నివ్వండి” అన్నది అతని భార్య.

“వుండ, నా కేమీ అభ్యంతరంలేదు. కాని నా మీద అధికారము వుండనుకోకు, ప్రతిదానికీ నస పెట్టకు. ఆ ప్రకారమైతే ఉండు”

సత్యభార్య సరస్వతి ఒక నెలపాటు భర్త దగ్గర ఉండి. సత్య తాగుడూ, ఆ బె గలీ అమ్మాయికూడా అతనితో పాటు తాగటమూ, ఇద్దరూ తనని లక్ష్య పెట్టకుండా నానా వికార చేష్టలు చెయ్యటమూ, తనున ఇంట్లో నొకరుకన్న అధమంగా చూడటమూ సహించలేక తనను పంపించమని భర్త దగ్గరి అతనామె వెంట నొక న్నా లేకుండా పంపాడు. అయితేనేం? సెకండు క్లాసులో ఎక్కించి పంపాడు.

*

*

*

“శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః”

గోపాలం కుర్చీలో కూర్చుని ప్రతిక చదువుకుంటూ త్రుళ్ళిపడి లేచాడు. చంకలో బోలె, చేతిలో తళతళా మెరిసే చెంబూ పట్టుకుని భైరవశాస్త్రులు ప్రత్యక్షమైనాడు.

“రండి శాస్త్రులుగారూ, కూచోండి” అని గోపాలం ఆయన్ను బలవంత గా కూచోబెట్టి “ఏమిటిది?” అని ప్రశ్నించాడు.

“అత్యాశకు పోయినందుకు శాస్త్రి... చూడండి, బాబూ మనిషైనవాడు విచ్చలవిడిగా తాగటమూ, ఎవరైనా పెట్టుకుని ఊరేగటమూ, నేర్పే చదువేం చదువూ? ఇటువంటి చదువులు కూడా ఉంటాయా? మనుషులు దుర్బుధి వల్ల ఇటువంటివన్ను చేస్తూంటారనుకునేవాణ్ణి. చదువువల్ల కూడా ఇవి అబ్బుతాయా?” అన్నాడు భైరవశాస్త్రులు

“దుర్బుద్ధులందరిలోనూ వుంటూంటే అయితే ఒక్కో చదువు సంఘభయం పోగొట్టుతుంది. సంఘభీతే నైవభీతి అనుకోండి ఈ చదువు సంఘభీతి పోగొట్టటమేకాక సంఘానికి మీమీద నామీద ఉండే కట్టుబాట్లుకూడా లేని అవకాశాలు కల్పిస్తుంది. డబ్బు పుష్కలంగా ఇస్తుంది. ఇంక అడ్డేమిటి?” అన్నాడు గోపాలం.

“ఎంత పొరపాటూ! మీవంటి తెలిసిన వాళ్ళుండి కూడా నాతో మాటమాత్రం చెప్పకపోతిరే!”

“చెప్పుదామని నాకు నోటిదాకా వచ్చింది. కాని మీరు డబ్బు సంపాదననే ఘనంగా చూసినట్లు కనపడారు. లేనిపక్షంలో మీ పెద్దవాడి విషయంలో మీరు అసంతృప్తి

పడవలసిన ఆవసరం ఏముందీ! అతడు ఎంత పెద్ద మనిషి! చదివిన చదువులో ఎంత గట్టివాడు!”

“వాడే నా నిజమైనకోడుకు ఈ వెధవ నాకొడుకేకాదు వాడి పెళ్ళానికి రెండేకరాలు రాసి ఇస్తున్నాను. నేను ముప్పై తుకు బతుకుతాను. ఎంతకాలంలెండి. అయిపోయింది. పిల్లలు గలవాడు, నాకున్న ఆ స్తంతా నా పెద్దకొడుకే తింటాడు”

“మీరెంతసేపూ డబ్బే ఆలోచిస్తున్నారు, మీ చిన్న వాడిమీది పంతంకొద్దీ... వాడు అందరికళ్ళలోనూ నికృష్ట దుగా కనిపించాలని జోలె పట్టుకున్నారుగాని మీకు తిండి జరగదా! నన్నడగితే మీవాడిదేమీ తప్పులేదు. తప్పితా మీదే. వాడి జన్మకీ చదువుతప్పు మరొకటి వేకుండా చేశారు. వాడికి ప్రపంచంగొడవ తెలీదు. ఒక సాహిత్యంలేదు. ఒక పురాణంలేదు. ఆఖరుకు ఒక సుమతీ శతకం పద్యమైనా వాడికి రాదు నే నెరిగిన మటుకు వాడొక నాటకంగాని సినిమాగాని చూసిన పాపాన పోలేదు. ఇది కూడును, ఇది కూడదు అనే జ్ఞానం వాడికెట్లా వస్తుందీ?... వాడి మానాన వాణ్ని జీవించ నివ్వండి. ఇంతడబ్బు పంపిస్తూ ఉంటాడు, ఖర్చుపెట్టుకోండి” అన్నాడు గోపాలం.

“వాడి డబ్బు నా కవసరంలేదు అదినాకు విషంలో సమానం!”

“మన ఇచ్చలన్నీ పిల్లలద్వారా తీర్చుకుందామని ప్రయత్నించేస్తే ఇదే జరుగుతుంది. వాళ్ళు మనకు దక్కకుండా పోతారు... ఫర్వాలేదు, మీవాడు మీకు డబ్బు దానం చెయ్యడు—మీ బాకీ తీరుస్తాడు; మీది మీరు

దక్కించుకుని అంతతో తృప్తిపడండి. మీ మనుమడికి పని కొచ్చే చదువు చదివించండి. వాడు తనపొట్ట పోసుకుంటూ నలుగురికి ఉపయోగ పడేట్టు చదివించండి” అన్నాడు గోపాలం.

తను అన్నమాటలు భైరవశాస్త్రులుకు కష్టం కలిగించినమాట గోపాలానికి తెలుసు. ఆయనకు కోపం తెప్పించాలనే అన్నాడా మాటలు. ఎన్నడూ తనయింటికి ఉపాదానానికి రాని శాస్త్రులు ఇవ్వాలి రావటం దేనికి? గోపాలం సానుభూతి సంపాదించటానికి తప్పితే!

ఆయనకు ఉపాదానం వెయ్యినేలేదన్న సంగతి భైరవ శాస్త్రులు వెళ్ళిపోయిన పాపుగంటకుగాని స్ఫురించలేదు గోపాలానికి.

అజ్ఞాత కథ కుడు

బోర్లాపడుకుని పతిక చదువుకుంటున్న సరోజిని ఒక్క పెడబొబ్బ పెట్టి లేచి కూచుంది.

“చూశావా, సత్తెం అన్నయ్యా?”

పడకకుర్చీలో పడుకుని ఇంగ్లీషు హాస్యనవల చదువు కుంటున్న సత్తెం పుస్తకంమీదనుంచి కళ్ళు తియ్యకుండానే ప్రశ్నార్థకంగా “ఊ?” అన్నాడు. ఆ చిన్న శబ్దంలో ‘నా చదువు అనవసరంగా పాడుచెయ్యకు. నువ్వు అయినదానికీ కానిదానికీ ఆగ్భాటం చేస్తుంటావు. ఆ మాటనాకు తెలుసు, నీకూ తెలుసు. నాకు తెలుసుననికూడా నీకు తెలుసు. నన్ను పలకరించటంగురించి పునరాలోచించుకో. నిజంగా అవసరమైతేగాని మళ్ళీ పలకరించకు అన్న అర్థంవున్నది. చిన్నన్న ఇంటివాళ్ళందరితోనూ ఇటువంటి భావగర్భితమైన శబ్దాలు చేస్తుంటాడు. వాటి అర్థం సరోజినికి తెలుసు. అయితే ఆమెలో ప్రత్యేకత ఏమంటే ఆమె ఈ భావాలను కొంచె

మైనా లక్ష్మ్యపెట్టేసికాదు. అడదిగా తనకు కొన్ని అధికారాలూ, ప్రత్యేకితలూ ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు, యెంత తాను కోపం తెప్పించినా సత్తెం పళ్లు కొరకగలడేగాని అంతకుమించి ఏమీ చేయలేదు. ఈ అధికారం చాటున ఉండి ఆమె పెద్దన్న అయిన లక్ష్మీపతిని కళ్ళనీళ్ళదాకా తెస్తూండేది. చిన్నన్న అయిన సత్తెంను పళ్ళుకొరికిందాకా రెచ్చగొడుతూండేది.

అయితే ఇప్పుడు సరోజిని అటువంటి 'మూడ్'లో లేదు ఈసారి ఆమెది తెచ్చిపెట్టుకున్న ఆవేశంకాదు

“వీడెవడో ఈ కథచూడు ఎట్లా రాశాడో? అంతా మనమీదే అన్నయ్యా!”

సత్తెం యిక ఉదాసీపంగావుండి లాభంలేదు. ఎవడో తనమీద కథ రాశాడన్న ఆరోపణ వచ్చినతరువాత దాని విషయం తేల్చుకోకుండా వుడ్చూన్ వ్యాసం ఆస్వాదిస్తూ పోవటం అంతరాత్మగలవాడు చేసేపనికాదు.

కొద్దిరోజులక్రితం సరోజిని ఇట్లాగే దారేవెళ్ళేవాడి మీద ఒక ఆరోపణ చేసింది — వాడు రోడ్డుమీదుగా పోతూ తనకేసే చూస్తూ వెళ్లాడని. “చూస్తే చూశాడు లెస్తూ” అన్నాడు లక్ష్మీపతి వాణ్ణిపట్టుకుని శిరచ్ఛేదంచేసి వాడి తల తెచ్చి సరోజిని కాళ్ళముందుపెట్టి, “నీపగ తీరిందా?” అని అడగవలసిన భారం సత్తెంమీద పడింది. సత్తెం అంతపనీ చేసేవాడే, వాడు దొరికినట్టయితే. “ఈసారి వాడు మన ఇంటిముందుగా వెళితే నాకు చెప్ప” అన్నాడు సత్తెం. సరోజినికి సగంపగ తీరినట్టే అనిపించింది. వాడు మళ్ళీ కని

పిస్తాడేమోనని ఆమె చాలా రోజులు పనిమానుకుని నిరీక్షించింది. కాని ఆ పిరికి వెధవ మళ్ళా రాలేదు. తనపగ సాంతం తీరనందుకు కాబోలు సరోజిని చాలా నిరాశ చెందింది...

“ఎవరా కథ రాసినవాడు?”

“ఎవడో ఏట్లోవాడు!” అంటూ సరోజిని ప్రతికపేజీలు తిరగేసి కథకుడిపేరు చూసింది. “ఎవరో ఎ. ఎస్. రావుట.”

ఆ పేరు సత్తె రెండుమూడుసార్లు మననంచేశాడు, ఎవరిముఖమైనా స్ఫురిస్తుందేమో నన్నట్టుగా.

“పోడి అక్షరాలు ఏడిచాడు, ఎవరన్నా కనుక్కుపోతానని” అన్నాడు సత్తె. “ఒకవేళ ఎ. నారాయణరావేమో, నరసింహారావుకూడా కావచ్చు. నాగేశ్వరావెందుకు కాగూడదూ? ఇటువంటి పేరుగల కథలు రాసేవాడెవడూ జ్ఞాపకం రావటంలేదే?”

“అసలది దొంగపేరై వుంటుంది”

“అట్లా అయితే మనం చచ్చినా కనుక్కోలేం” సత్తె కుర్చీలో మళ్ళా చేరగిలపడి పుస్తకం చదివే యత్నం చెయ్యసాగాడు.

సరోజినికి గొప్ప నిరుత్సాహం కలిగింది. ఇంకా ఎంతో కర్మకాండ జరగవలసి వుండగా అప్పుడే సత్తె చేతులు కడిగేసుకోవటం ఆమెకిష్టంలేదు.

ఈ కథకుడి శిరస్సు ఖండించి తెచ్చి సరోజిని పాదాల దగ్గర పెట్టే బాధ్యత తనమీదనుంచి జారిపోయినందుకు

సంజోషిస్తున్న సత్తెం, సరోజిని నూటలకు బిగుసుకు పోయాడు.

“ఈ కథ నువుకూడా చదువు తరవాత మెల్లిగా కూచుని ఆలోచిస్తే ఎవరు రాసిందీ తెలుస్తుంది. ఎవడో బాగా యెరిగినవాడే అయివుంటాడు” అన్నది సరోజిని.

హాయిగా ఫ్రడ్ హాన్ చదువుకుంటున్న ప్రాణిని పని పెట్టుకుని మనోవేదన కలిగించే ఆ కథ చదవమంటే ఎట్లా వుంటుంది? సరోజిని వొట్టి ‘మార్పిడ్’ నునిషి అయి వుండాలి మనస్సుకు అసహ్యమైన వివరాలు కలిగించే వాటిని పని పెట్టుకుని వెతుకుతుంది కింద తేడు ఎవరో ఆడది ‘ముగుడుతో’ పోట్లాడి భావిలోపడి చస్తే శవాన్ని చూడటానికి పరిగెత్తింది. ఆ శవాన్ని సరోజిని పదిరోజులపాటు భోజనాలదగ్గిరా, పడుకోబొయ్యేటప్పుడూ వర్ణిస్తూనే వుంది. సత్తెం ఇటువంటి జగుస్సాకిరమైన విషయాల జోలికి వెళ్లేవాడుకాదు. తప్పనిసరి అయి వాటిని ఎదుర్కోవలసివస్తే చలించేవాడుకాదు. సరోజిని తనకన్న ఎక్కువగా చలించి నట్లు కనబడుతూ వాటికోసం వెతుకుతుంది అందుచేత ఆమె మనస్తత్వం సత్తెం వూహించలేకపోయేవాడు, ఆమెకు వాస్తవంగా జగుప్ప కలిగించేవి ఇష్టమని, పైకి ఇష్టంలేనట్లు నటిస్తుందని అతనికి చాలాసార్లు తట్టింది. కాని ఈరూట పైకి అంటే యిక యింటిల్లిపాదికీ నాలుగు రోజులపాటు నిద్రాహారాలుండవు. సరోజినే ఒక జగుస్సాకిరమైన విషయ మన్నట్టుగా భావించేవాడు సత్తెం.

ఇంతకీ ఆమె తన నా కథ చదవమంటుంది. చదివి చేసేదేమీ వుండదు. అందులో నిజంగా తమ కుటుంబం గురించి ఏమన్నా రాసివుంటే తనకు మనఃకేశం కలగటం తధ్యం దాన్ని చదవకపోతే వుండే ఊమం చదివితేలేదు. ఒకసారి తను కథ చదివాడో, హత్యకేసులో సాక్షిఅయినట్టే.

“నువు సాంతం చదివావా? నువు చదువు నేను మెల్లిగా చూస్తాతే!” అన్నాడు సత్తెం ముఖానికి వుడ్ పశాన్ అడ్డం పెట్టుకుంటూ.

“అయిపోయింది. ఈ ఒక్క పేజీ చదివి నీ కిస్తా,” అన్నది సరోజిని.

తిరిగి వుడ్ పశాన్ పారవశ్యంలో పడిపోయిన సత్తెం వాస్తవ ప్రపంచంలోకి వచ్చేసరికి సరోజిని పక్కన నిలబడి వుంది. అతని ముఖామీద పత్రికవుంది “చదువు నీకే తెలుస్తుంది,” అంటున్నది సరోజిని.

బలవంతాన సత్తెం వుడ్ పశాన్ ను పక్కన పెట్టి పత్రిక అందుకున్నాడు సరోజిని ఇంతసేపూ మాట్లాడుతున్న కథపేరు “పెళ్ళి ఇక్కట్లు”. కథమడిపేరు ఎ. ఎన్. రావుఅని వుంది సత్తెం కథను మొదలుపెట్టి చదవటానికి బదులు పెయ్యించి కిందికి, కిందినుంచి పైకి, పక్కలకి చూడసాగాడు పేజీలు తిప్పి, “అబ్బో, చాలా పెద్దకథే!” అన్నాడు.

“పైకి చదువు- నేనుకూడా ఏంటా” అన్నది సరోజిని. “నేను వినేట్టు చదివితేగాని నీకా కథ అర్థం కావలసిన విధంగా అర్థంకాదు” అన్నట్టు.

“నువు చదివితివిగా?” అన్నాడు సత్యం.

“నువు ఆ కథ రాసినవాడివత్యం కావాలని చూస్తున్నావు గామాలు, ఈ పప్పులు నా దగ్గర వుడకవు” అన్నట్టుగా ముఖం పెట్టింది సరోజిని.

“సుందరి వరండా స్తంభాన్ని ఆచుకుని కూనిరాగాలు తీస్తూ రోడ్డుమీద పొయ్యేవాళ్ళని అదొకరకమైన దొంగ చూపులు చూస్తున్నది” అని చదవసాగాడు సత్యం, ఎవరో తనను తోస్తున్నట్టుగా.

“సుందరి అంటే ఎవరో తెలుసా? నేనూ! నేను వరండాలో నిలబడి రోడ్డుమీద పొయ్యేవాళ్ళని దొంగ చూపులు చూస్తానా?” అని దబాయించింది సరోజిని.

“అయినప్పుడా సుందరిను వేయి అని యెందుకనుకోవటం” అన్నాడు సత్యం కొంచెం విసుగుగా.

“ఇంతేనా నీకు తెలిసింది? చదువు మరి. ఆ సుందరికీ నాలాగే పదహారో ఏడు. దానికికూడా సినిమాలో వేషం వెయ్యాలనుందట,” అన్నది సరోజిని మూతి ముడుచుకుంటూ.

“నీకు సినిమాలో వేషం వెయ్యాలనుందా?” అన్నాడు సత్యం ఆశ్చర్యంగా.

“ఎవరికినూత్రం ఉండదేమిటి?” అన్నది సరోజిని.

“అందరికీ ఉండేటప్పుడు ఆ సుందరి నువ్వే అని ఎందుకనుకోవాలి” అని, అన్నాడు సత్యం.

“ఒక్కమాట చదివిప్రశ్న వేస్తాడేమిటి? చదువూ. అది కూడా ధర్మఫారం పాసయి చదువు చాలించిందట”

“నువు నాలుగునెల్లు పోర్తుఫారం వెలిగి స్తినాగా?”

“తేడా ఏమిటో?”

“ఇంకేం పోలికలున్నై?”

“చదవమంటే చదవడేం? నేను పెళ్ళికోసం తహ తహ లాడుతున్నానుట! ఎవరో స్నేహితురాలి దగ్గర రహస్యంగా సెక్సు పత్రికలు చదివానుట!”

“నువ్వంటే ఈ సుందరనేగా నీ ఉద్దేశ్యం?”

“కాదు. సుందరంటే నేనేనని వాడి ఉద్దేశ్యం—ఆ రాసినవాడి ఉద్దేశం”

“ఇంతకీ నువు స్నేహితురాలి దగ్గర సెక్సు పత్రికలు చదివావా?”

“నువే తెస్తావుగా ఏవేవో పత్రికలూ?”

“నువు వాటిని చదివినప్పుడు వాడు రాశాడని రోషమే?”

“సెక్సు పత్రికలు చదవటం తప్పా? అందులో ఎంతో విజ్ఞానం ఉంది.”

“మరయితే నువెందుకు గింజుకుంటున్నావో నాకు తెలియటంలేదు”

“నీ కొకటి అర్థంకాదు. నేనా సెక్సు పత్రికలు చదివి చెడిపోయానుట—వాడంటున్నాడు.

“సుందరి చెడిపోయినట్లుగా రాశాడా ఏం?”

“అదొక్కటే తక్కువ.”

సత్తె పూర్తిగా అయోమయంలో పడ్డాడు.

“నేనీకథ చదివేస్తానుగాని ఈ సుందరి ఏంచేస్తుంది చెప్పు?”

“ఏంచేస్తుందా? ఆ కథ చెప్పేవాణ్ణి పెళ్లాడేస్తుంది! ఈ కుంకనుచూసి నేను ప్రేమిస్తానుట—హూ!!”

“ఇంకేం? నిన్ను గొప్పగానే చూపించాడుగా? ఎందుకీ ఉక్రోశం? నన్ను గురించి ఎవరన్నా అట్లా రాస్తే నేను ఎంతో సంతోషిస్తా!”

“నిన్ను గురించీ ఉంది అందులో. నువు బియ్యం పాసయి వాడల్లే ఇంట్లో కూచున్నావుట. నా పెళ్ళిసంగతి నీకు పట్టదుట”

“వాజ అనేమాట అందులో లేకపోవాలిసపళ్ళు రాల గొడతా!” అన్నాడు సత్తెం, ఆడదానికి చూపవలసిన మర్యాదకాస్తా మరిచిపోయి.

“ఉండకుండా ఉంటుందా ఏం? మొత్తానికి నువు వాజవన్నట్టే రాశాడు.”

“పోనీ నాకన్నా నిన్నే బాగా రాశాడుగద! కథ చదివి నే నేడుస్తాలే. నువు నిశ్చింతగా ఉండు”

సత్తెం తిరోగమిస్తున్నట్టుగాతోచి సరోజినిపంచాంగం విప్పింది!

ఈ ఇంట్లో మగవాళ్ళకి కొంచెమైనా సిగ్గు, ఎగ్గు లేదు. వాళ్ళ అమ్మల్నీ చెల్లెళ్ళనీ ఎవరేమన్నాసరే పట్టి చుకోరు. ప్రతి వెధవా స్నేహితుడల్లే ఇంటికి రావటమూ, మననిగురించి అవాకులూ చెవాకులూ రాయటమూ, మనం

దులిపేసుకుని వాళ్ళకి కాఫీలూ ఫలహారాలూ మెక్కబెట్టటమూనూ!”

“నన్నేంచెయ్యమంటావే?”

“చాతయితే ఈ కథ యెవడు రాశాడో కనుక్కుని వాడి భరతం పట్టించు ఇంటికి పిలిచి మేమందరం చూస్తూ ఉండిగా వాడిబొచ్చురాలగొట్టి యీదవడాదవడా వాయించి, పంపించు. నువ్వువాజవనే ధైర్యంతోనే వాడాకథ రాశాడు.”

“నన్ను ముందు కథ చదవనీ,” అన్నాడు సత్తెం, ఈ సంత తాత్కాలికంకానైనా వదిలించుకుందామని.

సత్తెం కథ చదవనారంభించాడు. వుడ్ హాస్ కు అంకితం చేయవలసిన కాలం ఈ దిక్కుమాలిన చెత్త కథ మీద—అందులోనూ ఒక తెలుగు కథకోసం—దుర్విని యోగమవుతున్నదే అన్న బెంగ అతన్ని బాధిస్తూనేఉంది.

కథ చదువుతుంటే అక్కడక్కడా తన కుటుంబానికి మంచిదెట్టలే కనిపించాయి! సుందరిపాత్ర కనీసం సగానికి సగం సరోజినే కానీ రామగోపాల్ పాత్ర పన్నెండు వీసాలు తనూ! లక్షింపతికూడా ఉన్నాడు. అయితే సుందరికి నాడు అన్న కాదు, తండ్రి. సుందరి తల్లికి తన తల్లికి లీలగా పోలిక కనిపిస్తున్నది. కథలో గొప్ప విషయం ఏమీలేదు. సుందరికి మొగుణ్ణి సంపాదించటానికి మిగిలినవాళ్ళు చాలా యాతన పడతారు చిట్టచివరకు పొరిగింటివాడికే ఇచ్చి చేస్తారు.

ఈ కథ తమ కుటుంబాన్ని గురించే అనిసత్యంనమ్మలేక పోయాడు, కాని తమ కుటుంబాన్ని ఎవ్వరూన్నవాడు రాసి వుండటం అసాధ్యంకాదు. అక్షింతి ఇంటికి వచ్చాక

అదరూ కూచుని కథ చదివారు. సరోజినిలాగే లక్ష్మీంపతి కూడా, “ఇదేదో తెలిసినవాడు చేసినపనే, సందేహంలేదు. కాకపోయినా మనం వేగిరం సరోజాకు పెళ్ళిచేసెయ్యటం మంచిది” అన్నాడు, రెంటికీ గాఢమైన సంబంధం వున్నట్టు.

“చిన్నన్నయ్య ఇంటికితెచ్చే వెధవ సజ్జలోనే ఒక అంట్ల వెధవ రాసివుంటాడు” అన్నది సరోజినీ.

“నాకోసం వచ్చేవాళ్ళలో సూర్యనారాయణకుతప్ప యింకెవరికీ సరిగా ఉత్తరంముక్క రాసేశక్తికూడా లేదే!” అన్నాడు సత్యం.

“ఛీ, పాపం. సూర్యనారాయణ అటువంటివాడు కాదురా!” అని తల్లి సర్దిఫికెట్టిచ్చింది.

“అదీకాకవాడికి పెళ్ళయిపోయింది. ఇది రాసినవాడికి సరోజను పెళ్ళాడాలనే ఏడుపేదో వుంది. నన్నిడిగితే యిది ఆ గోపాలుగాడిపనేమో అని—” అన్నాడు లక్ష్మీంపతి.

“గోపాల్ గాడు ఇందులో ఒక్క వాక్యం రాయలేదు. నేను రాపిస్తా” అన్నాడు సత్యం.

“పోరిగింటివాడంటే యెవరై వుంటారు?” అని తన్ను తాను ప్రశ్నించుకున్నాడు లక్ష్మీంపతి.

“ప్రసాదరావా?” అన్నాడు సత్యం ఆశ్చర్యంతో.

“నిదంతా చోద్యంరా. ఆ ప్రసాదరావుకు మన అమ్మాయి నిచ్చుకుంటామా ఏం? అంతసులంకూడా పాటించనంత గండకత్తై ఏమొచ్చిందీ?”

“నీకు తెలీదులే, అమ్మా! ఆత్రంకొద్దీ రామటానికి అడ్డమిటి? పెళ్ళయినట్టు రాయగానే అయిపోయిందా?”

“ప్రసాదరావు రాస్తాడని నేను నమ్మను” అన్నది సరోజిని. “అతను చాలా మంచివాడు. ఇంకెవరో రాసి వుంటారు, సరిగా ఆలోచించండి.”

“ఏమర్రా? యేదో చర్చిస్తున్నట్టున్నా కే?” అంటూ లోపలి కొచ్చాడు భీమరాజు బాబాయి.

“రా, బాబాయ్. ఏమిటా ఉత్తరం?” అన్నాడు ఇంటిపెద్ద లక్ష్మీంపతి.

“ఏముందిరా? కిందటివారిం అక్కిరాజు రమణయ్య గారికి ఉత్తరం రాస్తినే. ఆయన జనాబు రాశారు. వాళ్ళ బాబాయి పిల్లను చూసుకుని ఇష్టపడితే మిగిలిన వాటన్నిటికీ సమ్మతమేనట!”

బాబాయి తన ఛేతిలో ఉత్తరం లక్ష్మీంపతికిచ్చాడు. లక్ష్మీంపతి చదువుకుని, “అబ్బాయి రేపేవస్తాడన్నమాటా?”

“అవును. మా యింటికే వస్తాడు. మా రాఘవులు వెంట పంపిస్తా. పిల్లతో మాట్లాడనివ్వండి. తప్పేలేదులే!”

మర్నాడు ఉదయం తొమ్మిది పది మధ్య పెళ్ళి కొడుకు చూపులకు వచ్చాడు. కుర్రాడే. మద్రాసు స్టేషన్ లో ఉన్నాడు. చూడటానికి అంగంగానూ చురుకుగానూ వున్నాడు. కొంచెం బిడియస్తుడు. మద్రాసు ట్రాముల్లాగే, నాలుగు మాటలు గబగబాఅని అకష్మాత్తుగా ఆగిపోతాడు, మళ్ళీ ఇంకో తోపుతో స్తేగాని కదలడు. పేరు నాగభూషణ రావు. భూషణం అంటారు.

పెళ్ళికూతురువారు అతనిచుట్టూ మూగారేగాని సంభాషణకు ఎక్కువ సహాయపడలేదు. ఎవరూ మాట్లాడని

క్షణాల్లో పెళ్ళికొడుకు ఒంటరిగా డైపోయి చాలా యిబ్బంది పడుతున్నట్టు స్పష్టమయింది. పెళ్ళికూతురుమాత్రం ఈ సదస్సులు వుండికూడా లేనట్టు నటించటానికి ప్రతిక ఒకటి సాకుగా పెట్టుకుని పేజీలు తిరగేస్తూ, మధ్య మధ్య తల యెత్తకుండా కనురెప్పలు మాత్రం ఎత్తి పెళ్ళికొడుకును దొంగచూపులు చూస్తున్నది

పెళ్ళికొడుకు ధృష్టి అకస్మాత్తుగా పెళ్ళికూతురు చేతిలోని ప్రతికమీద పడింది. మునిగిపోతున్నవాడికి గడ్డి పోచ దొరికినట్టు, ప్రేక్షకుల మానాన్ని భరించలేకుండా ఉన్న పెళ్ళికొడుక్కి ఈ ప్రతిక దొరికింది.

“ఈ ప్రతిక ఇక్కడకూడా ఉండే!” అన్నాడతను.

“మా సరోజినికి ప్రతికలంటే ఇవ్వం. ప్రతి ప్రతికా అయిదారుసార్లు చదువుతుంది.”

పెళ్ళికొడుకు ముఖం దేవురించింది. అతి కష్టమీద అతను. “అందులో నా కథకూడా ఉంది” అన్నాడు.

“ఆ?” అందరూ ఆశ్చర్యం ప్రకటించారు.

“ఏదో పిచ్చికథ, దానిపేరు “పెళ్ళియిక్కట్లు”. మళ్ళి పెళ్ళికొడుకు బిగుసుకుపోయాడు.

సత్రం ముఖాన కత్తివాటువేస్తే నెత్తురుచుక్కలేదు లక్ష్మింపతీ, తల్లీ ఒకరిమొహం ఒకరుచూసి కొద్దిగా చిరునవ్వు నవ్వుకున్నారు.

“ఒలే మంచికథ!” అన్నది సరోజిని చక్కుచెదరని ముఖంతో, ఎవరితో అంటున్నదీ ఎవరికీ అంతుబట్టకుండా.

పెళ్ళికొడుగు ముఖం ఆనందంతో జేవురించింది.

తరవాత భావి వధూవరులు ఒంటరిగా కూచుని మాట్లాడుకునేటప్పుడు, “నిజంగా నీకా కథ బాగుందా?” అన్నాడు పెళ్ళికొడుగు.

“చాలా బాగుంది. నాలుగుసార్లు చదివాను” అన్నది, పెళ్ళికూతురు తల యెత్తకుండా.

“అటువంటి వాళ్ళుంటారు. కాదూ!” అన్నాడు పెళ్ళికొడుగు.

“ఎక్కడన్నా ఉండొచ్చు” అన్నది పెళ్ళికూతురు.

దొలిగుంటలో కుక్కలు

వాళ్ళ ఊళ్ళో ఏంచేస్తుందోగాని, పండక్కి, పర్వానికి పుట్టింటికి వచ్చినప్పుడు అక్కయ్యకు బొత్తిగా కాలం జరగదు. అందుకని బావ ఎక్కడెక్కడి పత్రికలూ తెస్తాడు పిల్లల పత్రికలూ, ఆడవాళ్ళ పత్రికలూ, మగవాళ్ళ పత్రికలూ అన్నీ చదివేస్తుంది అక్కయ్య. చిట్టీ, బుల్లాడూ పిల్లల పత్రికలే చదువుతారు. మిగతావి బొమ్మలు చూసుకుంటారు కాని అక్కయ్య అన్నీ చదివేస్తుంది.

బావ పత్రికలో ఒకనుంచి కథ చూపించాడు. అక్కయ్యని చదవమన్నాడు. అక్కయ్య : చదివింది. అర్థంకాతే దన్నది.

“నేను చదివి వినిపిస్తే అర్థమవుతుంది” అన్నాడు బావ.

“చదువు బావా, నేనుకూడా వింటా” అన్నది చిట్టీ.
“నేనుకూడా వింటా బావా” అన్నాడు బుల్లాడు.

“ఏమిటోయ్ అదీ? మంచి కథా యే? కొంచెం గట్టిగా చదివితే నేనుకూడా విని ఆనందిస్తాగా?” అన్నాడు నాన్న.

“అమ్మాయ్, ఈ వసారాలో చాపేసి దీపంపెట్టవే, చదువుతుంటే నాకూడా వినిపిస్తుంది!” అన్నది అమ్మ వంటింట్లోంచి

బావ చదవసాగాడు. అమ్మ వింటున్నది. నాన్న వింటున్నాడు బుల్లాడూ, చిట్టి వింటున్నాడు. సరే అక్కయ్య వింటూనే ఉంది.

మధ్యమధ్య బావ, కూలివాళ్ళు సమ్మె ఎందుకు చేసారో, వాళ్ళ సమ్మెకు యజమాను లెట్లా పడగొడతారో కూలీలను లాకౌటు చెయ్యటమంటే ఏమిటో, పోలీసులు వచ్చి యజమానుల తరపున ఎట్లా హింసలు పెడతారో అదంతా వివరంగా చెబుతూ కథ పూర్తిచేశాడు.

కథ చాలా బాగుందన్నది అక్కయ్య.

“యజమాన్లను చంపినా పాపంలేదు” అన్నది చిట్టి.

“వాళ్ళమీద లాఠీచార్జి చెయ్యాలి. అప్పుడుగాని వాళ్ళతిక్క వదల్దు” అన్నాడు బుల్లాడు.

“ఏముంది నాయనా, డబ్బుగలవాడిది రాజ్యం! కూలిచేసుకునే ముండాకొడుకులను ఆలించేవాళ్ళా, పాలించే వాళ్ళా? తినటాని కింత ఉండికూడా మనమే ఇన్ని కష్టాలు పడుతుంటే, వాళ్ళగతి ఎట్లా ఉంటుంది, పాపం!” అన్నది అమ్మ కూరతిప్పుతూ.

“నా చిన్నతనంలో ఇంత అన్యాయం లేనోయ్! పని చేసే వాడంటే ఎంతో ఆదరం వుండేది. తిండికీ బట్టకీ లోట నేది పనివా శ్చేరుగుదురా? కమతగాళ్ళున్నారంటే ఇంట్లో పెత్తనం దగ్గర్నుంచీ వాళ్ళదే. పనిచేసేవాళ్ళని పరాయివాళ్ళల్లే చూడటం ఎన్నడైనా కద్దా? ఈ రెళ్ళూ ఈ ఘాక్ట రీలూవచ్చి మరీ దేముడూ దైవమూ లేకుండా పోయింది. ఈ ఘాక్ట రీలవాళ్ళు ఇంతింత సంపాదిస్తున్నారు కదా, పోనీ ఆ కూలివాళ్ళ మొహాన ఇంత పారేస్తే ఏం? ఆశక్తనా అవుతుండొద్దూ? ఎబ్బే, ఛీ!” అన్నాడు నాన్న.

“ఇదంతా పొనివ్వండిగాని సమ్మె చేసినంతమాత్రాన పోలీసులు వచ్చి కూలీలమీద కాల్చటం చేసికీ? పనికి రాక పోతే వాళ్ళకే నష్టంగా? కానాలంటే కూలీలు పని మానుకో కూడదా? వాళ్ళచేత బలవంతాన పని చేయిస్తారా?” అన్నది అక్కయ్య.

“అట్లాగా? ఒకరోజు పనివాడు కూలిమానే స్త్రీవాడికి కూలిడబ్బుకే నష్టం యజమానికి అంతకంటే నష్టం. అదీ కాక, పని మానదలచిన కూలివాడు పదిహేను రోజులు ముందుగా యజమానికి, నోటీసు ఇవ్వాలి ఆ పదిహేను రోజుల నోటీసు కూలీలు యజమాని, కూలీలకు యజమాని అచ్చి ఉంటారు” అన్నాడు బావ.

“సమ్మెకు ముందుగా నోటీసిస్తారు కాబోలుగా?” అన్నది అక్కయ్య.

“ఇస్తారు, ఇచ్చినా సమ్మె పని మానుకోవలమూ ఒకటి కాదు. పని మానుకున్న కూలివాడు ఘాక్టరీ వదిలి

పోతాడు. సమైచేసే కూలీ ఘాక్టరీ దగ్గరేవుండి, మరొకడు తన స్థానం ఆక్రమించకుండా చూస్తాడు”

“అందుకేనా పోలీసులు వచ్చి కాల్చటం?”

“అవును.”

“పోలీసులకు ఘాక్టరీయజమానులు జీతాలిస్తారా?”

“లేదు, మనం కట్టే షన్నులతోటే పోలీసుల జీతాలు ఇస్తారు. ఐతే ప్రభుత్వాలు నడిపేవాళ్లు యజమానుల మంచి కోరనప్పుడు సమ్మెలు విచ్చిన్నం చెయ్యక తప్పదు.”

“కూలివాళ్ళనికాల్చటానికి పోలీసులు వెళ్ళకపోతే?”

అన్నది చిట్టి.

“పోలీసులు వెళ్ళకపోతే కూలీల సమ్మె గెలవచ్చు. గెలిస్తే కూలీలకు యజమాన్లు ఎక్కువ జీతాలిచ్చుకోవాలి” అన్నాడు బావ.

“అట్లా అయితే బాగుంటుంది” అన్నది చిట్టి సంతోషంతో.

“అట్లా అయితే యజమానులు ఘాక్టరీలు మూసెయ్యవచ్చు. అప్పుడేం జరుగుతుందీ? బట్టల మిల్లులు ఆడవు, మనకి బట్టలుండవు. ఏ మిల్లా ఆడదు. మనకి అనేక వస్తువులుండవు”

“ఏమీ లేకపోతే ఎట్లా?” అన్నాడు బుల్లాడు

“అటువంటప్పుడు ప్రభుత్వం యజమాన్లమీద అధికారంచేసి మిల్లులు ఆడించవచ్చు. యుద్ధమప్పుడు కొన్ని మిల్లులు మానేస్తే ప్రభుత్వం బలవంతాన తెరిపించింది.”

“ఆ పని చెయ్యగూడదూ?” అన్నది అక్కయ్య.

“పిచ్చిదానా, ఆ పని చెయ్యటానికి మాత్రం శక్తి సామర్థ్యాలు ఉండొద్దూ? మనకున్న పరిస్థితుల్లో యజమానులు లాభాలకోసం వస్తువులు తయారు చేస్తారు తప్ప, నీకూ నాకూ అవి లేకపోతాయేమోనని తయారుచెయ్యరు. వాళ్ళు లాభాలకోసం మిల్లులు నడిపినన్నాళ్ళూ కూలీలకు దరిద్రం తప్పదు. దరిద్రం భరించలేక వాళ్ళు సమ్మెలు చెయ్యకా తప్పదు. సమ్మెలు చేస్తే ప్రభుత్వం యజమాన్ల పక్షం వహించి కూలీలను దండించకా తప్పదు. కాల్పి చంపుతారని తెలిసికూడా కూలీలు సమ్మెలు చేస్తున్నారంటే వాళ్ళ బాధ ఎటువంటిదో మనం ఊహించుకోవాలి” అన్నాడు బావ.

“నువ్వెంతైనా చెప్పవోయ్, దేహీ అని యాచిస్తే ఇవ్వనివాడే మన ధర్మం ప్రకారం పరమ పాతమిమ్మ ఉండి కూడా కూలి సరిగా ఇవ్వనివాడు పరమ ఛండాలుడనుకో. ఇదే కవి స్వరూపం. మూలకుడంటారు గాని, ఆ రష్యాలో పద్దతే బాగుంది. ప్రతివాడికీ పెనంటూ ఉండిట. ఎవరూ తిండికి మాడి చావరుట! ఇంకేంకానాలి? మనమాట ఎట్లా వున్నా పాటకపు జనానికి రష్యా అంటే స్వర్గమే” అన్నాడు నాన్న.

“నిండు ప్రాణాల్ని కాల్పి చంపటం ఏమిటరా? హత్యలు చేసేవాళ్ళని కూడా విచారణ జరిపి శాస్త్ర ప్రకారం ఉరి తీస్తారుగదా? పని చెయ్యనందుకు తుపాకులు బారు చేసి కాల్చుకుంటారా? ఇదేం రాక్షసం?” అన్నది అమ్మకూడా.

బావ స్నానానికి లేచాడు. అక్క లేచి బావ తువాలూ, సబ్బూ పట్టుకుని స్నానాల గదికేసి వెళ్ళి లాంతరు పట్టుకుని బావ కూడా వెనకెడితే వెళ్ళాడు.

బయట బండి ఆగిన చప్పుడయింది. కాస్సేపట్లో సేతు మామయ్య లోపలికి వచ్చాడు.

“అమ్మోయ్, సేతు మామయ్యుచ్చాడేవ్!” అంటూ చిట్టి వంటింట్లోకి పరిగె తింది.

“ఏంరా సేతూ? ఏమిటి కబుర్లు? ఇదేనా రావటం? అంతా కులాసా?” అని నాన్న అడిగాడు.

“ఆ!” అన్నాడు సేతు మామయ్య కోపంగా. అయితే ఆ కోపం నాన్నమీద కాదు.

“ఏమిటి విశేషాలు?”

“ఆ, ఏం చెప్పేది? క్రిందటివారంలోనే ఇరవైమణు గుల పంచదార అందిస్తానన్నాడా లుచ్చాగాడు. ఇంతవరకు అతీపతీ లేదు. ఎంత స్వస్థమయిం దనుకున్నావు?” అన్నాడు సేతుమామయ్య.

“పంచదారంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. నాలుగు వీసెలు పంపిస్తానంటివి కాదుట్రా?” అన్నది అమ్మ ఇవతలికివచ్చి.

“హేం, వాడికవతల అందిచావకపోతే వాడుమాత్రం ఏంచేస్తాడూ?” అన్నాడు నాన్న.

“ఒక వీశె తెచ్చాలే బెడ్డింగులో ఉంది” అన్నాడు సేతు మామయ్య.

“పోనీ బాబూ, బ్రతికించావు! ఛస్తున్నాం కొనలేక. ధరలెట్లా మండిపోతున్నయ్యా ఎరుగుదువా?” అన్నది అమ్మ.

“ఎవడావాడా?” అన్నది అమ్మ.

“ఉన్నాడులే!” అన్నాడు సేతుమామయ్య.

“అంత చాతకాని వాజ ఇస్తానని ఎందుకనాలి?”

అన్నది అమ్మ.

“ఇంకా లాభసాటిగా ఎవరికన్నా ఇచ్చాడేమో?”

అన్నాడు నాన్న.

“వాడంతవాడే అవును. కానీ కోసం గడ్డి తింటాడు. ఇరవై మణుగులు! వీశే రూపాయిన్నరకి కళ్ళ కద్దుమంటున్నారు. తలుచుకుంటే కళ్ళు తిరుగుతే. ఒక్క పూటలో ఎగిరిపోయి ఉండును! అసలు నాకీ నెల అన్నీ నష్టాలే! కూలీలంజకొడుకులు సమ్మె చేస్తున్నారు. వినలా?”

“లేదురా, ఇదెప్పణ్ణించి?” అన్నాడు నాన్న.

“మూడు రోజులయింది. మొదటి రోజు నలుగురు పనిలోకి వచ్చారు. అందులో ఇద్దర్ని పట్టుకు చావగొట్టారు. రెండో రోజునుంచీ ఒక్క గాడిదకొడుకు పనిలోకి వస్తే ఒట్టూ! రోజుకు పదిహేను వందలు నష్టం! మంచి అదను! ఏం చెయ్యనూ? కరువు బత్తాలు చాలవుట గాడిద కొడుకులకు! కాళ్ళు విరగొట్టేవాళ్ళు లేక... వీళ్ళు మిల్లు ముందు పికెటింగు చెయ్యకపోతే వంద మంది కూలీలను తెద్దను. రెండు రోజులపాటు వడ్ల బస్తాలు వాకిట్లో పడివున్నై. ప్రాణం విసిగి వాళ్ళు వెళ్ళిపోయినారు... రోజుకు పదిహేనువందలు పోతున్నది కదా ఓ యాభై అధికంగా పారెయ్యమంటే పారెయ్యడా అని వాళ్ళ హాజం! వెధవలకి రోలీ ఇవ్వను” అన్నాడు సేతు మామయ్య.

“పోలీసుల్ని పిలిపించి పికెటింగు చేసేవాళ్ళని మిల్లు ముందునుంచి వెళ్ళగొట్టించి కొత్త కూలీల్ని తెచ్చుకోక పోయినావా? అన్నాడు నాన్న.

“సరేలే! నాకు దాపరించిన వాళ్ళంతా అంతేలే. ఆ పోలీసు వెధవతో రారా అంటే రాడు. కూలీలు అల్లరి చేస్తున్నారా నీసాత్తు ధ్వసం చేస్తున్నారా అని అడిగాడు.”

“ఇద్దరినీ కొట్టారంటివిరా?”

“మిల్లు దగ్గర కొట్టారా? కాలవ గట్టున కొట్టారు. ఫలాని వాళ్ళు కొట్టారని సాక్ష్యమా? నెబ్బ తిన్న వెధవలే నిజం చెప్పకుండా ఉన్నారు. ఎన్నెనా చెప్పు బావా! కూలీ వెధవలంతా ఒకటే. జరక్క ఒకరిద్దరు వచ్చి ఏం లాభం?”

“పోనీ మీ—ఆ పోలీసు ఉద్యోగికి కాస్త చెయ్యి తడి—” అన్నాడు నాన్న.

“ఇంకా నయం. వీడుత కర్రోటకుడంటే! ఇదే పంతులయితే నా కిన్ని పాట్లుండేవా? అన్నాడు సేతు మామయ్య నిట్టూరుస్తూ.

అమ్మ పెట్టిన నిట్టూర్పు, “కాలం కలిసిరాకపోతే అన్నీ అట్లాగే జరుగుతయ్యిలే. స్నానం చేసి భోం చేతువుగాని. మీరుకూడా లేవండి!” అన్నది నాన్నతో.

లేచున చించాయత్త
తలచాటు గంధలయం.
:: కృష్ణ ::

Bci

CASH RECEIPT

TPA109B¹SS

BC

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	IP/A102/55
పుస్తకం పేరు	60000000
తారీఖు	25-10-29
ముందు లెక్క	Yes
వెనుక లెక్క	Yes
మొత్తం పేజీలు	185
పెద్ద సైజు పేజీలు	No
భాష పేజీలు	ci, 4, 182, 182
లేని పేజీలు	No
కయారు చేసినది	triveni
పేజీలు విడదీసినది	triveni
స్కాన్ చేసినది	Harsha
పరీక్ష చేసినది	ROHITH
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	No
పరిస్థితి	Good